

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

**MISIR'DA DARBE SONRASI YAŞANAN İNSAN
HAKLARI İHLALLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Hiba Nur Karadağ

İstanbul, Ocak 2015

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

**MISIR'DA DARBE SONRASI YAŞANAN İNSAN
HAKLARI İHLALLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Hiba Nur Karadağ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Bekir Berat Özipek

İstanbul, Ocak 2015

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ONAY SAYFASI

Yüksek lisans öğrencisi Hiba Nur Karadağ' ın "Mısır'da Darbe Sonrası Yaşanan İnsan Hakları İhlalleri" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Uluslar arası İlişkiler Yüksek Lisans tezi olarak (oybirliği / oyçokluğu) ile şarılı bulunmuştur

	Adı- Soyadı	İmza
Tez Danışmanı	: Prof.Dr. Bekir Berat Özipek
Jüri Üyesi	: Doç. Dr. Oya Dağlı Mace
Jüri Üyesi	: Yrd. Doç. Dr. Hasan B. Yalçın

Etik Kurallarına Uygunluk Yazısı

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İTİCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

ABSTRACT

This Thesis is about on 3 July, 2013 the transformation process in Egypt of military coup and the going through human rights abuses after the coup. In this extent, the report of historical background concerning the February 2011 revolution that began on 25 January, 2011 and swiftly terminated the regime of Hosni Mubarak and also the political progression of the duration of democratization that was transmuted into the military coup is primarily given a place. On the date of 3 July, 2013 after the coup d'état that was implemented by Chief of the General Staff Abdel Fattah el-Sisi and accompanying committee, especially the oppression and custodies towards the Muslim Brotherhood and in the demonstrations and movements, the abuses towards civilians in the Rabia and Tahrir Squares are examined.

It is scrutinized that the human rights abuses within that period after Muhammed Mursi is ousted by the military coup d'état. It is explicated that losses/bereavements, massacres taken place in universities, torture and ill-treatment, freedom of press and expression and it is analyzed that experiences and things can be done in the frame of international law. Within this framework, interviews are made with the persons that they are gone through this experiences and it is given place to the reports of the non governmental organizations and international organisations.

In the final section, by means of the general evaluation of the incidents according to legal rules, the steps that are required in the respect of judiciary and political issues are discussed for the downgrading and terminating of the coup d'état and also judging of pro-coup mindset.

It is not difficult to make an assumption about the fact that how many crime are committed by the infringer authority, how many dimensions that infringements have and how frequently they are and mostly any news cannot be received from the infringements encountered in a country going through a coup. When viewed from this aspect, due to the fact that to exhibit that infringements which being occurred after the coup in Egypt exceeds the extent of this study, informations essentially are

given about accessible informations that are related to infringements and qualifications of the infringements and in which spaces that they become intense.

It is hope that this study can contribute to efforts to reach free and democratic system in Egypt.

Keywords: Egypt, Military Coup, Human Rights, Rights Violations, International Law

ÖZET

Bu tez 3 Temmuz 2013 tarihinde, Mısır'da darbeye giden süreci ve darbe sonrası yaşanan insan hakları ihlallerini konu almaktadır. Bu kapsamda öncelikle 25 Ocak 2011'de başlayan ve hızlı bir şekilde Hüsnü Mübarek rejimine son veren Şubat 2011 devrimi ve ülkede yaşanan hızlı demokratikleşme sürecinden darbeye giden siyasi gelişmeler dair tarihi arka plan bilgisine yer verilmiştir. Ardından 3 Temmuz 2013 tarihinde Genelkurmay Başkanı Abdulfettah el-Sisi ve beraberindeki heyetin gerçekleştirdiği darbenin ardından özellikle Müslüman Kardeşler'e yönelik yapılan baskı ve gözaltılar, Rabia ve Tahrir gibi meydanlarda gerçekleştirilen gösteri ve yürüyüşlerde sivil halka yönelik ihlaller incelenmiştir.

Muhammed Mursi'nin darbe ile devrilmesinin ardından yaşanan süreçte insan hakları ihlalleri mercek altına alınmıştır. Kayıplar/kaybetmeler, üniversitelerde yaşanan katliamlar, işkence ve kötü muamele, ifade ve basın özgürlüğü gibi insan hakları ihlalleri anlatılmış ve uluslararası hukuk çerçevesinde yaşananlar ve yapılabilecekler analiz edilmiştir. Bu kapsamda süreci yaşayan kişilerle görüşmeler gerçekleştirilmiş, konuyla ilgili STK'ların ve ilgili uluslararası kurumların raporlarına yer verilmiştir.

Son bölümde ise hukuki bakımdan yaşananların genel bir değerlendirmesiyle, darbenin geriletilmesi, sona erdirilmesi ve darbecilerin cezalandırılması için siyasi ve hukuki bakımdan atılması gereken adımlar tartışılmıştır.

Darbe yaşayan bir ülkede, ihlalciler tarafından ne kadar çok sayıda ve ne kadar çok sayıda suçun işlendiğini, ihlallerin ne kadar çok boyutlu ve yoğun olduğunu ve çoğu kez yaşanan ihlallerden haber bile alınamadığını tahmin etmek güç değildir. Bu yönüyle, Mısır'da darbe sonrası yaşanan bütün ihlalleri ortaya koymak bu çalışmanın kapsamını fazlasıyla aşacağından dolayı, esas olarak ihlallere ilişkin ulaşılabilen bilgilere ve ihlallerin niteliğine ve hangi alanlarda yoğunlaştığına dair bilgi verilmiştir.

Bu çalışmanın Mısır'da özgür ve demokratik bir sisteme ulaşma yönündeki çabalara katkı yapması umulur.

Anahtar Kelime: Mısır, Askeri Darbe, İnsan Hakları, Hak İhlalleri, Uluslararası Hukuk

TEŐEKKÜR

Tez çalıőmam sűresince, anlayıő ve rehberlięi ile, sűrecin planlanmasında, araőtırılmasında ve oluőumunda bilgi ve tecrűbeleri ıőıęında, çalıőmamı bilimsel temellerle őekillendiren ve desteęini esirgemeyen, sayın Hocam, Prof. Dr. Bekir Berat ŐZİPEK'e teőekkűrlerimi sunarım.

Bilgilendirmeleri için, Gűlden SŐNMEZ, Yasin ŐAMLI ve Salma ASHRAF'e teőekkűr ederim.

Sevgili eőim Eyűp KARADAę'a, inandıkları ve her zaman yanımda oldukları için, teőekkűrlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

I. TARİHSEL ARKA PLAN	1
A. 2011 HÜSNÜ MÜBAREK'İN İSTİFASI	1
1. Mursi Dönemi ve 2012 Anayasası	5
C. Darbe Sonrası Siyasi Ortam	12
1. Askeri Rejim ve Darbe Mevzuatı	12
2. Darbeye Yönelik Tepkiler, Protesto Gösterileri ve Devlet Şiddeti	16
II. DARBE SONRASI İNSAN HAKLARI İHLALLERİNİN NİTELİĞİ	24
A. Yaşama hakkına Yönelik İhlaller	24
B. Gözaltında Kayıplar Ve Kaybettirme İddiaları	28
C. İşkence, Gayri İnsani ve Zalimane Muameleler	30
D. Cinsel Saldırı, Taciz ve Tecavüzler	37
E. Adil Yargılanma Hakkına Yönelik İhlaller	37
F. Barışçı Gösteri Yürüyüşü Yapma Hakkının Engellenmesi	46
G. Basın Özgürlüğüne Yönelik İhlaller	47
H. Siyasi Yasaklar ve Siyasi İfade Hürriyetine Yönelik İhlaller	52
İ. Akademik Özgürlüğe, Öğretim Üyeleri ve Öğrencilere Yönelik İhlaller	53
J. Çocuklara Yönelik İhlaller	56
K. Kadınlara Yönelik İhlaller	58
III. İHLALLERİN ÖNLENMESİ VE CEZALANDIRILMASININ SİYASİ VE HUKUKİ ZEMİNİ	62
A. İhlallerin Niteliğine İlişkin Genel Değerlendirme	62
B. Uluslararası Sözleşmeler'in İhlali	64
1. BM Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi	64
2. BM Siyasi Ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi	66

3. İşkence Ve Diğer Zalimane Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı BM Sözleşmesi.....	68
C. Türkiye Ulusal Hukuku Açısından Yargılama Yetkisi	69
1. Evrensel Yargı Yetkisi	69
IV. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	78
V. KAYNAKÇA	83

KISALTMALAR

AA: Anadolu Ajansı

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

a.g.e.: Adı geçen eser

BBC: British Broadcasting Corporation (İngiliz Yayın Kuruluşu)

Bkz.: Bakınız

BM: Birleşmiş Milletler

HAP: Hürriyet Ve Adalet Partisi

İHH: İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı

IMPR: International Middle East Peace Research Center

(Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi)

ORSAM: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi

s.: sayfa

SETA: Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

TCK: Türk Ceza Kanunu

UAÖ: Uluslararası Af Örgütü

UCM: Uluslararası Ceza Mahkemesi

UHUB Uluslararası Hukukçular Birli

GİRİŞ

Mısır'da 2011 yılında meydana gelen devrimin ardından, Mısır yeni bir sürece girmiştir. 25 Ocak'ta halkın büyük kesimi tarafından başlatılan ayaklanmadan sonra Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek, istifa etmek zorunda kalmıştır. 23-24 Mayıs tarihlerinde gerçekleştirilen ilk tur, ve 16-17 Haziran tarihlerinde gerçekleştirilen ikinci tur parlamento seçimlerinde Muhammed Mursi ve onun Hürriyet ve Adalet Partisi seçimi kazanmıştır. Böylece Mısır tarihinde demokratik yollarla iş başına gelen ilk Cumhurbaşkanı olmuştur.

Seçimler sonucunda, 30 Haziran tarihinde, askeri yetkililer, yetkiyi Mursi'ye devretmiştir. Ancak ordu, bunun öncesinde kendisine geniş yetkiler tanıyan bir yasa çıkartarak yetki alanını genişletmiştir. Aynı zamanda, Cumhurbaşkanı'nın ordu karşısında yetkilerini sınırlandırarak, orduya anayasal yetkiler tanımıştır. Mursi yeni bir anayasa hazırlama sürecine girmiş ancak, göreve başlamasından iki ay önce, Anayasa Mahkemesi'nin parlamentoyu feshetme kararı ile Anayasa Komisyonu' da dağılmıştır.

Devrim sonrası süreçte bir diğer dönüm noktası ise, 22 Kasım tarihinde yaşanmıştır. Muhammed Mursi'nin yayınladığı 6 maddelik bildiri muhalefet ile arasının daha da açılmasına neden olmuştur. Mursi'nin yetkilerini genişleten bildirimlerin amacı ise, hala devrim öncesi gücün hakimiyetinin varlığıdır. Bildirinin yayınlanması ile muhalefet özellikle Kahire Meydanı'nda büyük kitlelerin dökülmesine zemin hazırlayarak Mursi karşıtı kampanyasına devam etmiştir. Mursi, "diktatör" olarak adlandırılarak tepkinin tabana yayılması amaçlanmıştır.

Mursi'nin protesto gösterilerine rağmen geri adım atmaması sonucunda, 15 ve 22 Aralık tarihlerinde iki aşamalı olarak referandum düzenlenmiş ve Mısırlıların yüzde 63,8'i taslağa "evet" demiştir. Böylece Mübarek rejiminin aksine, cumhurbaşkanı yetkilerinden din özgürlüğüne, ekonomiden medya ve basın özgürlüğüne kadar eski anayasaya göre daha geniş alanda demokratik hükümlerin olduğunu söyleyebiliriz.

Mısır'da gerçekleştirilen demokratik süreç üzerinden henüz bir yıldan fazla zaman geçmemişken, 3 Temmuz 2013 tarihinde gerçekleştirilen askeri darbe sonucu, Muhammed Mursi görevinden alınmıştır. Darbe sonrası Mısır'da ise, güvenlik ve yargı birimleri mevcut rejim lehine hareket ederek, asıl görevi olan güvenlik ve adaleti sağlama görevinden uzaklaşmışlardır. Nitekim geçici Cumhurbaşkanı Adly Mansour göreve getirilmiş ve darbe anayasası hazırlanmıştır. Tek taraflı görüşler alınarak hazırlanan anayasada muhalefet tamamen saf dışı tutulmuş ve olağanüstü halin getirdiği maddeler tekrar getirilerek askeri vesayetin üstünlüğü pekiştirilmiştir.

Darbeye karşı çıkan kesim olsa da, muhalif tutum alanlar askeri rejim tarafından etkisiz hale getirilebilmek için birçok hukuksuzluk işlenmiştir. Muhammed Mursi ve ekibi derbest edilerek tutuklanmış ve aylarca davaları ertelenmiştir. Bir çoğu hakkında ise aylar sonra idam ve müebbet kararı çıkmıştır. Aynı şekilde Müslüman Kardeşler terör örgütü ilan edilerek üye olanlar cezalandırılmıştır.

Darbeye karşı çıkan siyasi ve toplumsal oluşumlara karşı, darbe rejimi tarafından, sistematik bir şekilde terör faaliyetleri sürdürülmüştür. Darbe karşıtı barışçıl gösteri yapan halka ateş açılmış, namaz esnasında cami muhasara altına alınmış, sivil kadın ve çocuk birçok kişinin hayatını kaybetmesine neden olunmuştur. Meydanlardaki gösteriler esnasında tutuklananlar, uzun süre hakim karşısına çıkartılmamış ve raporlar ve röportajlarda da belirtildiği üzere işkenceye maruz kalmışlardır. Keyfi tutuklama, gözaltında kaybettirme, kadın ve çocuklara cinsel istismarda bulunma gibi birçok hak ihlali yaşanmıştır. Konuya ilişkin haber yapmak isteyen gazeteciler de engellenmiş, tek taraflı yayın yapan kuruluşlar haber yapabilmıştır. Birçok gazeteci tutuklanmış ve iddialara göre bir kısmı hayatını kaybetmiştir.

Bu bağlamda, sürecin daha iyi tahlil edilebilmesi için, Mursi dönemi gerçekleştirilen reformlar ve darbe anayasası karşılaştırılacak, toplumsal ve siyasal aktörlerin sürece ilişkin durumu değerlendirilecektir. 3 Temmuz askeri darbesinin akabinde gerçekleştirilen protesto gösterileri ve bunun sonucunda yaşananlar ele alındıktan sonra, devlet şiddeti değerlendirilecektir. Darbe sonrası dönemde gerçekleştirilen en temel hak ihlalleri ele alınmış ve örnekler üzerinden açıklanmıştır. Son bölümde ise, ihlallerin önlenmesi ve cezalandırılmasına yönelik değerlendirmelerde bulunularak,

ulusal ve uluslararası hukuk bağlamında değerlendirmeler yapılmıştır. Bu tezde, ele alınan başlıklarda, gazetelerin haberleri, STK'ların, uluslararası kurum ve kuruluşların raporları ve konuya ilişkin ilgili kişilerle yapılan görüşmeler bulunmaktadır. Yaşanan olaylara ilişkin gazetelerin resim ve video kayıtları, meydanlarda bulunan kişilerin elde ettikleri görüntüler, adli tıp raporları ekte sunularak olayların gerçeğliği üzerine değerlendirme yapılması düşünülerek, Mısır'da özgür ve demokratik bir sisteme ulaşma yönündeki çabalara katkı sağlaması hedeflenmiştir.

I. TARİHSEL ARKA PLAN

A. 2011 Hüsnü Mübarek'in İstifası

Mısır'ın 4. Cumhurbaşkanı olan Hüsnü Mübarek'in 30 yıllık iktidarının ardından gelen istifası birçok kesim tarafından demokratikleşme adına umut verici olarak görülse de, bu tablo uzun sürmemiştir.

Tarihsel sürece baktığımız zaman, Cumhurbaşkanı Enver Sedat tarafından, 1972'de Hüsnü Mübarek Kara Kuvvetleri Komutanı görevine getirilmiş ve başarıları nedeni ile Enver Sedat'ın güvenilir isimleri arasına girmiştir. 1981 tarihinde suikast sonucu Enver Sedat'ın öldürülmesinin ardından Hüsnü Mübarek Mısır'ın dördüncü Cumhurbaşkanı olarak göreve devam etmiştir.

Hüsnü Mübarek göreve gelmesi ile birlikte izlediği liberal ekonomi politikaları sayesinde bir takım iyileştirmeler gerçekleştirmiş olsa da işsizlik, yolsuzluk gibi konularda başarılı olamamıştır. Özellikle gençler arasında işsizlik temel sorun olarak görülmekteydi. Tunus'ta başlayarak Ortadoğu'yu etkisi altına alan Arap Baharı 2011 yılının Şubat aylarında Mısır'da da etkisini göstermeye başlamış, reform talebi ile gösteri ve yürüyüşler başlamıştır. İlk günlerde gösterilere karşı sessiz kalan ve görevine devam edeceğini belirten Mübarek, 18 gün süren protestolar ardından 11 Şubat 2011 tarihinde görevinden istifa ettiğini açıklamıştır.¹

İstifasının ardından Cumhurbaşkanı, oğulları Ala ve Cemal ile tutuklanarak yargılanma süreci başlamıştır. Yargılama suçlarında 900 protestocunun hayatını kaybettiği olaylar ve yolsuzluk iddiaları gerekçesi ile 2 Haziran 2012 tarihinde Kahire'deki mahkeme tarafından suçlu bulunarak müebbet hapse mahkum edilmiştir.²

¹“Portre: Hüsnü Mübarek”, **Al Jazeera**, 30 Nisan 2014, <http://www.aljazeera.com.tr/portre/portre-husnu-mubarek>, (10.04.2013).

²“Portre: Hüsnü Mübarek”, **Al Jazeera**.

30 yıldır süren otoriter rejim altında yaşayan halkın, kitlesel katılımlarla sokaklara dökülmesinin ve rejim karşıtı gösterilere destek vermesinin ardında, ekonomik, siyasal ve toplumsal taleplerin karşılıksız kalması en önemli sebep olmuştur. Mısır'da nüfusun yaklaşık olarak yarısının günlük 2 dolar karşılığında çalışması, yolsuzluk, rüşvet, gelir adaletsizliği, işkence ve hukuksuz muamele gibi sorunlar ciddi sorun oluşturmaktadır.

85 milyon nüfusa sahip Mısır' da nüfusun yaklaşık üçte ikisi 30 yaş altındadır. Genç bir nüfusa sahip olmasına rağmen 10 işsizden 9'unu 30 yaş altı bireyler oluşturmaktadır. İş bulma noktasında, okul sonrası iki yıllık dönemde iş bulan erkeklerin oranı %50 iken bu oran bayanlarda %10'a düşmektedir. İş imkanı bulan kişilerde ise %3'lük kesim günde 1.25 doların altında istihdam edilmektedir. Bununla birlikte hiçbir güvenceye sahip olmadan çalışanların oranı ise yaklaşık olarak %25'dir. Bu nedenle sokak gösterilerinin önemli bir kısmını gençler oluşturmaktadır.³

Dış politika açısından Mısır halkı ile Mübarek rejimi arasında da farklılıklar görülmekteydi. En önemli farklılıklardan birisi de Filistin sorunu üzerinde görülmektedir. 2008-2009 döneminde, İsrail'in Gazze saldırılarına mevcut rejim tarafından verilen destek, halkın yönetime tepkisini güçlendirmiştir. Özellikle İskenderiye ve Kahire'de Müslüman Kardeşler tarafından organize edilen gösterilerde halkın tepkisi en üst seviyeye çıkmıştır.⁴ Bununla birlikte, Mübarek'in Hamas karşıtı tutum sergilemesi, Refah sınır kapısını kapalı tutması gibi politikaları, Arap liderlerinin Mübarek'in devrilmesi yönünde Mısır halkını teşvik etmiştir.⁵

İç ve dış politikada yaşanan sorunlarla birlikte, Mübarek karşıtı gösterilerin yaşanmasında önemli sorunlardan biri de iktidarı oğluna devretme yönündeki girişimleri olmuştur. 30 yıldır olağanüstü yasalar ile yürütülen Mübarek, kendisine karşı darbe girişimlerini de önlemek için polis ve istihbarat gücüne ağırlık vermiş ve

³ Ayhan Veysel Algan ve Nazlı Ayhan, "Mısır Devrimi Ve Mübarek: Bir Diktatörlüğün Sonu", **IMPA**, 2011, http://www.impr.org.tr/wp-content/uploads/2012/07/MISIR-RAPORU_no_6.pdf, (15.04.2014), s. 9.

⁴ Ayhan Veysel Algan ve Nazlı Ayhan, a.g.e., s.15.

⁵ Ayhan Veysel Algan ve Nazlı Ayhan, a.g.e., s.16.

iktidarı ele geçirebileceği düşünesi ile 2011 yılına kadar Cumhurbaşkanı yardımcısı ataması yapmamıştır.⁶

Bu nedenlerle, Mübarek'in ilerleyen yaşına rağmen iktidarı elinde tutuma çabası ve babadan oğula geçirme hedefi başta olmak üzere, ülkede yaşanan ekonomik ve toplumsal sorunlar, Mısır halkının sokağa dökülmesine ve bölgesel aktörlerin süreci desteklemesini beraberinde getirmiştir. Nitekim 11 Şubat 2010 tarihinde Mısır Devlet Başkan Yardımcısı Ömer Süleyman tarafından resmi açıklama yapılarak hukuki olarak Mübarek döneminin bittiği bildirildi.

B. Mısır'ın İlk Demokratik İktidarı: Beşinci Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi Hükümeti

Mısır' da 25 Ocak'ta halkın büyük kesimi tarafından başlatılan ayaklanma ile yeni bir süreç başlamış oldu. 11 Şubat tarihinde, ayaklanmadan 18 gün sonra Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek istifasını açıklamak zorunda kalmıştır. Yaşanan bu süreç Mısır için dönüm noktası olsa da, Yüksek Askeri Konsey üyeleri hem askeri hem de hükümetin başında yer alan kişiler olması durumu muhalefet gruplarının taleplerinin karşılandığı bir siyasal ve idari yeniden yapılandırma sürecini ortaya çıkarmadığını göstermektedir.

Mübarek rejiminin ardından 23-24 Mayıs tarihlerinde yapılan ilk parlamento seçimlerine gözlemcilerin katılmasına müsaade edilmişti. Cumhurbaşkanlığı Seçim Kurulu Genel Sekreteri Hatem Bagoto, daha adaletli bir seçim hedeflediklerini belirterek, Cumhurbaşkanlığı seçimlerini izlemek üzere 40 ülkeden sivil toplum kuruluşlarını temsilen gözlemcilerin davet edildiği bilgisini vermiştir. Adaylar

⁶ Ayhan Veysel Algan ve Nazlı Ayhan, a.g.e., s.17.

arasında Amr Musa, Ebu'l Futuh, Muhammed Mursi ile Ahmet Şefik isimlerinin öne çıktığı görülmekteydi. ⁷

23-24 Mayıs 2012 tarihlerinde Mısır'da yapılan başkanlık seçimlerinin ilk turu sonuçlarında; seçimlere katılım orana % 46 civarında belirlenmişti. Seçim Kurulu Başkanı Faruk Sultan'ın, açıkladığı sonuçlara göre; Müslüman Kardeşler'in adayı Muhammed Mursi 5 milyon 764 bin 952 oy alırken, eski rejim yanlısı Ahmet Şefik'in oyları 5 milyon 505 bin 327 olarak açıklandı. Diğer adaylar ise; Hamdin Sabbahi 4 milyon 820 bin 273, Abdulmunim Ebu'l-Futuh 4 milyon 65 bin 239, Amr Musa 2 milyon 588 bin 850, Muhammed Selim El Avva 235 bin 374, Halid Ali 134 bin 56, Ebu İz El Hariri 40 bin 90, Hişam El Bastavisi 29 bin 189, Mahmud Hişam 23 bin 992, Muhammed Fevzi İsa 23 bin 889, Hüsam Hayrullah 22 bin 36, Abdullah El Eşal 12 bin 249 oy alabilmiştir. ⁸

Seçimler öncesinde Müslüman Kardeşler'in adayını desteklemeyeceklerini açıklayan en-Nur Partisi altında örgütlenen Selefi hareket, Abdulmunim Ebu'l-Futuh desteklemiş ancak Futuh dördüncü sırada yer alabilmişti. Gerçekleştirilecek ikinci tur seçimlerinde Selefilerin tercihi bu noktada önemliydi. Mısır seçim sistemine göre Cumhurbaşkanlığı için ilk iki sırayı alan adaylar ikinci turda yarışacak ve salt çoğunluğu alan aday seçilecekti. Bu nedenle 16-17 Haziran 2012 tarihinde gerçekleştirilen ikinci tur Cumhurbaşkanlığı seçiminde Muhammed Mursi ve Ahmet Şefik yarışacaktı.

İkinci aşaması gerçekleştirilen seçimlerde, katılım oranı yüzde 65,98 olarak açıklanmış, kayıtlı 17 milyon 978 bin 399 seçmenden, 11 milyon 863 bin 33'ünün oy kullandığı belirtilmişti. Seçimde birinci parti olarak çıkan Hürriyet ve Adalet Partisi, 4 milyon 58 bin 498 oy alarak yüzde 36.3 oy oranıyla 94 sandalye kazanarak, her iki aşamada toplam 174 sandalye kazanmış oldu. Selefi Nur Partisi ise; 3 milyon 216 bin 430 oy alarak 28.8'lik oy oranıyla 28 sandalye kazanmış oldu. Böylece ilk ve iki aşamada kazandığı oylarla toplam milletvekilliği sayısı 75'e ulaşmıştır. Hür Mısır İttifakı ise 785 bin 84 oy olarak yüzde 7 oy oranı ile her iki aşamada toplam kazandığı milletvekili sayısı 32 olmuştur. Vefd Partisi ise, iki aşamada toplam

⁷ Günlük Ortadoğu Bülteni, **ORSAM**, 2 Mayıs 2012, No 1378, <http://www.orsam.org.tr/>, s. 10.

⁸“Mısır'da resmi sonuçlar açıklandı”, **Sabah**, 25.05.2012, <http://www.sabah.com.tr/Dunya/2012/05/28/misirda-resmi-sonuclar-aciklandi>, (10.04.2014).

milletvekili çıkarmıştır. Böylece Mısır'da üç aşamada gerçekleştirilen seçimlerin ilk iki turu neticelenmiş oldu. Ülkedeki seçim yasasına göre, Halk Meclisi'nin 508 üyesinden 498'i seçim ile belirlenmekte ve yine yasaya göre 498 üyenin üçte birini bağımsız kotası oluşturmaktadır.⁹

1. Mursi Dönemi ve 2012 Anayasası

Askeri yetkililer, seçimler sonucunda 30 Haziran tarihinde yetkiyi Mursi'ye devretmiştir. Ancak daha önceden kendisine geniş yetkiler tanıyan bir yasa çıkartarak ordunun yetki alanını genişletmiştir. Askeri Konsey'in kararına göre, Cumhurbaşkanı'nın ordu karşısında yetkilerini sınırlanmış, orduya anayasal yetkiler tanımıştır. Bununla birlikte yeni anayasanın oluşturulmasında askeri bir panelin kurulması gerektiğini de eklemiştir. Mursi bu karara karşı çıkarak Anayasa'nın yeniden toplanacak Parlamento tarafından oluşturulacağını söylemiştir.¹⁰

Ancak Muhammed Mursi'nin göreve başlamasından iki ay önce, Anayasa Mahkemesi'nin parlamentoyu feshetme kararı ile birlikte anayasa yazımını sürdüren komite de feshedilmişti. O dönemde parlamentonun çoğunluğunu oluşturan İhvan üyelerinin siyasi sürece etkilerinin kısıtlı olması nedeniyle bu karara itiraz edememişlerdi. Mursi'nin göreve başlamasından hemen önce bu sefer parlamenter sistemdeki diğer meclis olan Şura Konseyi anayasa yazımı için harekete geçerek öncülüğü almak istemişti. Ancak Şura Konseyi üyelerinin ağırlıklı olarak İhvan ve Selefî kadrolarından oluşması nedeniyle muhalefet grubu, halkın tüm kesimi temsil edilemeyeceği söylentisi ile süreci ilerletmek istememiştir.

Mısır Devrimi süreci içerisinde sıkıntılı dönemlerinden birisini 22 Kasım tarihinde yaşamıştır. Muhammed Mursi'nin yayınladığı 6 maddelik bildiri muhalefet

⁹“Mısır'da seçimlerin ikinci tur sonuçları açıklandı”, **Timeturk**, <http://www.timeturk.com/m/haber.asp?id=444482>, (08.04.2014).

¹⁰“Mısır Cumhurbaşkanı'ndan Parlamento'ya toplanma çağrısı”, **BBC**, 08.09.2012, http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/07/120708_egypt_parliament.shtml, (08.04.2014).

ile arasının daha da açılmasına neden olmuştur. Bildirinin yayınlanması ile muhalefet özellikle Kahire Meydanı'nda büyük kitlelerin dökülmesine zemin hazırlayarak Mursi karşıtı kampanyasına devam etmiştir.¹¹ Karşıt grup içerisinde yer alan, liberaller, solcular, laik görüşlüler, Nasırcılar, 6 Nisan ve Kifaye Hareketleri gibi devrim ve “fulul” olarak ifade edilen Mübarek yandaşlarının harekete geçmesi ile Tahrir Meydanı'nda çadırlar kurularak oturma eylemleri başlatılmıştır. Karara karşı çıkan gruplar özellikle 2. maddede belirtilen “Cumhurbaşkanı'nın kararları bağlayıcıdır, hiç bir yargı organı tarafından askıya alınamaz” maddesinin Mursi'yi de diktatör düşünceye sevk ettiği kanaati taşımışlardır. Bildirinin yayınlanmasının ardından, Amr Musa, Hamdin Sabahi gibi Cumhurbaşkanlığı adaylarının yanı sıra, Dustur Partisi Başkanı Muhammed el Baradei, Yarın Devrim Partisi Başkanı Eymen Nur, Kifaye Hareketi'nin kurucusu George Ishak gibi seküler siyasi hareket liderleri Tahrir Meydanı'nda toplanmıştır.¹²

Muhalefet kısa süre içerisinde birleşip güçlenerek tabana yayılmıştır. Aslında bunun en önemli sebeplerinden biri ekonomik ve toplumsal sorunlardır. Mursi'nin iktidara gelmesinin ardından da devam eden güvenlik, işsizlik, yoksulluk gibi sorunlar muhalefetin tabana yayılmasını kolaylaştırmıştır. Devrim sonrası süreçte Mısır'da ciddi bir düzelmeye olmamış, ülkede istikrarsız durumun devam etmesi turizm ve yatırım yönünden de olumsuz sonuçlanmıştır. Nitekim Mursi'nin demokratikleşme yönünde çabaları olsa da, Mısır'daki sosyo ekonomik durum Mübarek döneminden daha iyi olamamıştır.¹³

Mursi kararnameyi ilan ederken süreç içerisinde hala devrim öncesi gücün hakimiyetini düşünerek karar vermiştir. Devrim sonucu, rejim üzerinde değişim sağlanmış olsa da yargı gibi önemli kurumlarda köklü değişiklikler yaşanmamıştır. Devrimin üzerinden iki yıl geçmesine rağmen Anayasa Mahkemesi'nde hala Mübarek tarafından atanan yargıçlar tarafından yönetime yönelik kararlar verilmekteydi. Nitekim Mursi'nin asker ve yargı ile siyasi mücadelesi devam

¹¹ İsmail Numan Telci, “Devrim Sonrası Mısır'da Güç Mücadelesi: ‘İslamcı İktidar vs. Seküler Muhalefet’” **ORSAM**, Ocak 2013, Cilt 5, Sayı:49,

http://www.orsam.org.tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2013121_makale7.pdf, s.80.

¹² Abdullah Aydoğan Kalabalık, “Mısır'da Değişim Süreci ve Anayasa Arayışı”, **SETA**, Şubat 2013, http://file.setav.org/Files/Pdf/20130211160629_setav_analiz_misir_web.pdf, s.5.

¹³ Ahmet, Uysal, “Mısır'da Neden Başa Dönüldü ve Çözüm Ne?” **SDE**, <file:///C:/Users/User/Downloads/misirda-neden-basa-donuldu-ve-cozum-ne.pdf>, s.2.

etmiştir. Mursi'nin kararlarına en fazla tepki de Mısır Yargıçlar Kulübü'nden gelmiştir ve Yargıçlar Kulübü Başkanı Ahmed Zend, aldığı kararlar sonucu Mursi'nin Mısır'ı kanun devleti olmaktan çıkardığını söylemiştir.¹⁴

Mursi'nin aldığı kararların bir diğer nedeni olarak, devrim sonrası seçilen Birinci Anayasa Komisyonu'nun İdari Mahkeme tarafından askıya alınması kararı olmuştur. 10 Nisan 2012 tarihinde, %50'sinin Hürriyet ve Adalet ile Nur Partileri milletvekillerinden oluşması nedeniyle, 'Komisyon İslamcılar tarafından istila edildi' eleştirileri getirilerek komisyonun dağılması sağlanmıştır.¹⁵

Bir diğer olay ise, Mısır Anayasa Mahkemesi'nin, 14 Haziran 2012 tarihinde Mısır Halk Meclisini feshettiğine dair karardır. Karar aslında daha önce İdari Mahkeme tarafından alınan "Parlamento seçimleri Anayasaya aykırıdır" hükmünün onayı niteliğinde olmuştur. 'Halk Meclisi kanun kuvvetiyle feshedilmiştir' kararı sonrası, güvenlik güçleri meclisin önüne barikat kurarak vekillerin girişini engellenmemiştir.¹⁶

Bir diğer olay ise Cumhurbaşkanı'nın yetkilerinin seçimden hemen sonraki gün Yüksek Askeri Konsey tarafından kısıtlanmasıdır. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turunda, oy verme işlemi bitmeden Yüksek Askeri Konsey tarafından hazırlanan ek anayasa kararnamesi duyurulmuştur. Hazırlanan kararnameye göre, yasama yetkisi generallerin eline geçmekteydi.¹⁷ 53. ve 60. maddelerde yapılan değişiklik ile, Cumhurbaşkanı'nın başkomutanlık vasfı elinden alınmıştır. Aynı zamanda, Yüksek Askeri Konsey parlamentonun görevini üstlenerek, generallerin yasama yetkisini ellerine almalarına imkan verilmiştir. Mursi göreve geldiği tarihten itibaren görevleri kısıtlanmış Cumhurbaşkanı olarak devam etmiştir. Asker ile arasındaki ayrılık ise, 15 Mısır polisinin hayatını kaybetmesi ile sonuçlanan Sina'da kar maskeli gruplar tarafından yapılan saldırı sonucu ortaya çıkmıştır. Askerin Sina Yarımadası'nda olağanüstü hal ilan edilmesi

¹⁴ Kalabalık,a.g.e.,s.5.

¹⁵ Kalabalık,a.g.e.,s.5.

¹⁶ Kalabalık,a.g.e.,s.5.

¹⁷ "Abdullah Aydoğan Kalabalık, Mısır'daki Kavganın Arka Planı" **Dünya Bülteni**, 2 Aralık 2012, <http://www.dunyabulteni.net/servisler/haberYazdir/236737/haber> , (05.04.2014).

düşüncesine karşılık olarak Mursi yönetimi, bu duruma gerek olmadığı görüşünü ifade etmiştir.¹⁸

Yaşanan olaylar üzerine Mursi, Anayasa Komisyonu'nun 6 aydan fazla süredir üzerinde çalıştığı anayasa taslağı için 15 Aralık tarihinde referandum yapılacağını ilan etmiştir. Süreç içerisinde on binlerce kişi, Tahrir Meydanı'nda, Nahda Meydanı'nda, Kahire Üniversitesi önünde toplanmış ve Mursi'yi protesto etmişlerdir. Ancak gösteriler barışçıl seyirde devam etmiş mal ve cana zarar verilmemiştir. Nitekim tüm bu olaylarda yaralıların sayısı Suriye, Libya gibi ülkelerde devrimde bir günde yaşanan yaralanmalardan çok daha az olduğu söylenebilir. Tüm bu olaylar üzerine Mursi, geri adım atmanın zafiyet oluşturacağını düşünerek aldığı kararın arkasında durmuştur. 5 Aralık tarihinde yaşananlar ise Mursi ve ekibinin sonunun geldiği söylemlerine neden olmuştur. 993 kişinin yaralandığı biri gazeteci 8 kişinin hayatını kaybettiği Cumhurbaşkanlığı Sarayı önünde yaşanan olayda provokasyonun boyutları daha iyi anlaşılmıştır. Bütün çevreler ve medyadan Mursi'nin düşeceği yönünde açıklamalar yapılmıştır.¹⁹ İhvan tarafından yapılan açıklamada Cumhurbaşkanlığı Sarayı önüne Mursi'ye destek amacı ile toplanan kalabalığa saldırılması ile olayların yaşandığı açıklanmıştır. "Ne var ki karşımızda silah, molotof kokteyli, göz yaşartıcı bomba ve kesici aletlerle donatılmış bir kalabalık bulduk. Bunların arasında keskin nişancı da vardı. 5 kişiyi kaybetmemize ve bin 500 kişinin de yaralanmasına sebep oldular" açıklaması yapılmıştır.²⁰

Anayasal düzenlemelere ve sürece baktığımızda, uzun yıllarca askeri kökenli Cumhurbaşkanlığı tarafından diktatörlükle yönetilen Mısır'da sürecin demokratikleşme açısından zor geçeceğini düşünmek gerekir. Nitekim Mursi yaptığı düzenlemeler ile Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasa Komisyonu ve Şura Meclisi'ni iptal etmesini önlediğini ve 25 Ocak Tahrir Devrimi esnasında göstericilere karşı cinayet işleyenlerin tekrar yargılanmasının sağlandığını söyleyebiliriz.²¹

Anayasa yazım sürecine baktığımızda, Müslüman Kardeşler'in sivil siyasetin ülkede hakim olması düşüncesi ve hızlı bir şekilde işlerlik kazanması isteği sonucu

¹⁸ Kalabalık, "Mısır'da Değişim Süreci ve Anayasa Arayışı", s.9.

¹⁹Kalabalık, "Mısır'da Değişim Süreci ve Anayasa Arayışı", s.23.

²⁰"Mısır'da Mursi Meydan Okudu, **CNNTURK**,

<http://www.cnnurk.com/2012/guncel/12/06/misirda.mursi.meydan.okudu/687577.0/>, (08.04.2014).

²¹ Kalabalık, "Mısır'da Değişim Süreci ve Anayasa Arayışı", s.25.

toplumun birçok kesimini ikna çalışmaları başladığını söyleyebiliriz. Bu kapsamda Hürriyet ve Adalet Partisi, gençlik hareketleri, sivil toplum örgütleri, İslami kurumlar, Kıpti kiliseleri gibi birçok kurumla görüşme gerçekleştirmiş ve 100 kişilik anayasa yazım komisyonu oluşturmuştur. Yeni anayasanın İslami ağırlıklı olacağı eleştirilerine karşı olarak toplumun her kesiminden bir yapı olması hedeflenmiş hatta Mübarek dönemi aktörlere de yer verilmiştir. Bu kapsamda komisyon içerisinde yer alan üyelerin dağılımı; Şura Konseyi'nden 39, kamuoyunda etki sahibi aktörler 21, sendikalar 13, hukukçular 9, yargıçlar 6, El Ezher Üniversitesi öğretim görevlileri 5, Kıpti Kilisesi'nden temsilciler 4, Silahlı Kuvvetler, Polis Güçleri, ve Adalet Bakanlığı'ndan 1'er kişi olmak üzere belirlenmiştir.²²

Anayasa yazım sürecinde komisyonun meşruluğu yargı organları tarafından incelenmekteydi. Ancak Mursi'nin yargının vereceği karardan birkaç gün önce 22 Kasım tarihinde aldığı kararlarla yargının Anayasa Komisyonu'nu feshetmesi engellenmiştir. "En yüksek mahkeme dahil hiçbir yargı kurumunun anayasa yazım komisyonunu feshetme yetkisi yoktur" şeklinde aldığı karar sürecin daha sağlıklı ilerlemesini sağlamıştır.²³ Bununla birlikte yargı kurumu ve Mursi karşıtı birçok grup referanduma karşı çıkmış, Mısır'ın çeşitli bölgelerinde ve meydanlarında "Anayasal Deklarasyona Hayır!" sloganıyla gösteriler başlatılmıştır. "Yargıçlar Kulübü", "6 Nisan Hareketi" gibi devrim güçleri ile ittifak halinde gösteriler düzenlenerek Anayasal Deklarasyon reddedilmiştir. Mursi yeni Firavun ve din kisveli yeni sultan olarak adlandırılmıştır.

15 ve 22 Aralık tarihlerinde iki aşamalı olarak düzenlenen referandumda Mısırlıların yüzde 63,8'i taslağa 'evet' diyerek anayasayı kabul etmiştir. Seçim Kurulu Başkanı ve Kahire Temyiz Mahkemesi Başkanı Semir Ahmed Maati açıklamalarında, 51 milyon 919 bin 67 seçmenden 17 milyon 580 bin 317 seçmenin oy kullandığını dolayısıyla seçime katılım oranının, 32.9 olduğunu belirtmiştir.²⁴ Böylece Cumhurbaşkanı yetkilerinden din özgürlüğüne, ekonomiden medya ve basın

²² İsmail Numan Telci, "Mısır'da Askeri Darbe Sonrası Süreç Ve Yeni Anayasa", **SETA**, Mart 2014, s. 10. file:///C:/Users/DELL/Downloads/20140307193613_misir%E2%80%99da-askeri-darbe-sonrasi-surec-ve-yeni-anayasa-pdf.pdf, (05.04.2014).

²³ Telci, a.g.e., s. 11.

²⁴ "Mısır'da yeni anayasa kabul edildi", **Al Jazeera**, 31.12.2012, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/misirda-yeni-anayasa-kabul-edildi>, (10.04.2014).

özgürlüğüne kadar eski anayasaya göre daha geniş alanda demokratik yaptırımların olduğunu söyleyebiliriz.

2012 Anayasası'nda hükümet, yasama ve yargı organlarında önemli değişiklikler olmuştur. Hükümete yönelik değişiklikler, cumhurbaşkanının görevlerinin kısıtlanmasıydı. 2012 anayasası 133. Maddesinde cumhurbaşkanının görevde kalma süresine kısıtlama getirmekteydi. Bu nedenle uzun yıllar hegemonyasını devam ettiren kişilere yönelik atılmış başarılı bir adım olmuştur.²⁵ Yine 134. maddesinde, devlet başkanı, yürütmenin başı ve silahlı kuvvetler yüksek komutanı cumhurbaşkanı olarak belirtilmiş ancak cumhurbaşkanının görev süresi 4 yıl olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte cumhurbaşkanının yasama ile ilgili görevleri ve bütçeyi veto etme, anlaşmaları onaylama gibi yetkileri bulunmaktadır.²⁶

Bir diğer önemli adım ise, hükümetin atanması sürecinde parlamentonun yetkilerinin genişletilmesi idi. 139. Maddede belirtildiği üzere, atanan herhangi bir hükümetin göreve devam edebilmesi için önce parlamento tarafından programının kabul edilmesi gerekmektedir.²⁷ Yine 139. Maddede, başbakanın cumhurbaşkanı tarafından atamasının yapıldığı, cumhurbaşkanının silahlı kuvvetler yüksek komutanı olduğu ancak savaş ilan etme yetkisinin tek başına cumhurbaşkanına ait olmadığı belirtilmiştir. Ulusal Savunma Konseyi'ne danıştıktan sonra ve Temsilciler Meclisi'nin üyelerinin çoğunluğunun onayını alarak Silahlı Kuvvetleri devlet toprakları dışına gönderebilme yetkisi verilmiştir.²⁸

Yine 126. Maddede düzenlendiği üzere, hükümetin, başbakanın veya herhangi bir bakanın görevden alınması kararı parlamentonun çoğunluğunun oyu ile gerçekleşmesi şartı getirilmiştir. 1971 anayasasında ise, 127. Madde cumhurbaşkanına geniş yetkiler tanıyarak, parlamentonun ancak cumhurbaşkanının onayını aldıktan sonra hükümeti azledebilme hakkı vardı. Nitekim bunu gerçekleştirme şartı da, milletvekillerinin 3'te 2'sinin oyunu almasıydı. Mübarek'in Ulusal Demokratik Partisi'nin parlamentodaki sandalyelerin %75'inden fazlasına

²⁵Telci, a.g.e., s.11.

²⁶ Muhammet Örtlek, "Mısır'da Yeni Anayasa Referandumunu", **IMPR**, Ocak 2014, <http://www.impr.org.tr/wp-content/uploads/2014/01/2014-OCAK-REPORT.pdf>, s.9.

²⁷Telci, "Mısır'da Askeri Darbe Sonrası Süreç Ve Yeni Anayasa", s.11.

²⁸Örtlek, a.g.e., s.9.

sahip olduğu bir sistemde bu durumun gerçekleşmesi imkansız olarak görülmekteydi.
29

2012 anayasasının 123-125. Maddeleri de parlamentoda azınlık sayılabilecek gruplara da haklar getirmiştir. Bu maddeler ile meclisteki tüm parlamenterler hkmetten herhangi bir konuda bilgi isteyebilirdi ve herhangi bir milletvekilinin başbakana karşı kamuoyunu ilgilendiren konularda soru önergesi sunabilme hakkı da yer almaktaydı.³⁰

Anayasanın en önemli maddelerinden birisi de 148. Maddede düzenlenen olağanüstü hal yetkisine dair düzenlemeyi içermektedir. cumhurbaşkanının “olağanüstü hal” ilan edebilme yetkisi ve olağanüstü hal dönemlerinde elinde tutacağı yetkiler bu madde ile sınırlandırılmıştır.³¹ Cumhurbaşkanının yetkilerini sınırlayan bu maddeler yıllarca keyfi uygulamalar sergileyen otoritenin sonlandırılacağına dair mit verici tabloyu oluşturmaktaydı.

2012 anayasası yargıya dair de değişikliklerde bulunmuş ve Mübarek döneminin aksine yargı bağımsızlığı korunmuştur. 168-170. Maddelerde yargı bağımsızlığı korunurken, 173. Maddede cumhuriyet savcısının atanması konusunda bağımsızlığın işletileceği garanti altına alınmıştır. 175. Maddede ise, parlamentonun kabul ettiği tüm kanunların anayasaya uygunluğunun Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenmesi hususu korunmuştur.³² Bu maddeye göre, Anayasa bağımsız yargının kendi yöneticilerini ve üyelerini seçme ve işleyişini takip etme yetkisi verilmiştir.. Cumhurbaşkanı ya da parlamento taslak yasaları yasama ya da yerel seçimler ncesi Yüksek Anayasa Mahkemesi’ne sunularak uygun olup olmadığı kontrol edilirdi. Mahkeme ise, kendisine sunulan konular hakkında, 45 gün içinde karar vermediği takdirde yasa taslağı teklifi onaylanmış olacaktır.³³

Mursi döneminde gerçekleştirilen anayasal yenilikler belirli kesimler tarafından yetersiz olarak karşılanmakla birlikte, belirli bir kesim tarafından da hükümet ve yürütmeyi elinde bulundurduğu gerekçesiyle geniş yetkiler tanındığı

²⁹ Telci, “Mısır’da Askeri Darbe Sonrası Süreç Ve Yeni Anayasa”, s.11.

³⁰ Telci, “Mısır’da Askeri Darbe Sonrası Süreç Ve Yeni Anayasa”, s.11.

³¹ Telci, “Mısır’da Askeri Darbe Sonrası Süreç Ve Yeni Anayasa”, s.11.

³² Telci, “Mısır’da Askeri Darbe Sonrası Süreç Ve Yeni Anayasa”, s.12.

³³ rtlek, a.g.e.,s.9.

söylenerek eleştirilmiştir. Ancak yıllar süren diktatörlükten sonra, ülkenin demokratikleşmeye doğru geçiş döneminde olduğu düşünülürse Mursi'nin elinde tuttuğu geniş yetkilerin gerekli olduğu söylenebilir. Genel olarak 2012 Anayasasına baktığımız zaman, daha özgürlükçü, demokrasinin anayasal garanti altına alındığı, askerin yetkilerinin kısmen de olsa azaltıldığı bir anayasa olduğunu söyleyebiliriz.

C. Darbe Sonrası Siyasi Ortam

1. Askeri Rejim ve Darbe Mevzuatı

3 Temmuz 2013 tarihinde, askeri darbe sonucu Muhammed Mursi'nin görevinden uzaklaştırılması Mısır için tarihi dönüm noktalarından birini oluşturmaktadır. Demokratikleşme yolunda önemli adım olan, Mübarek rejiminden sonra, Müslüman Kardeşler ilk parlamento seçimlerinde %38 oy alarak meclisteki çoğunluğu elde etmesi birçok kesim için ümit verici olmuştur. Ve bunun sonucunda Mısır halkının desteği ile Cumhurbaşkanlığı seçimini kazanmıştır. Mursi yönetimi tarafından hazırlanan anayasa ile de, Aralık 2012 tarihinde “evet” oyuyla referandumdan başarı ile çıkmış ve 2013 darbesine kadar da yürürlükte kalmıştır. Mursi'nin 6 maddelik genelge yayınlamak yetkilerini genişletmesi üzerine, muhalif grup aradıkları fırsatı bulmuş ve sokaklara inmiştir. Nitekim ekonomik sıkıntıların da hala çözülememiş olması Mursi'ye yönelik tepkinin halk tabanına yayılmasını hızlandırmıştır. Olayların istenilen boyuta ulaşması üzerine, ordu Mursi hakkında ultimatom yayınlamıştır. Mursi bunu reddetse de, ordu darbe girişimine başlamıştır. 3 Temmuz 2013 tarihinde, Genelkurmay Başkanı Abdulfettah El Sisi ile birlikte, yanında olan, El Ezher Şeyhi Ahmed Et Tayyib, Kıpti Patriği Tovadros, Selefî Nur Partisi temsilcisi Muhammed Abdulaziz, Muhammed El Baradei ve askeri yetkililerle birlikte darbeyi gerçekleştirmiştir. Darbenin ardından Adly Mansour geçici Cumhurbaşkanı olarak göreve getirilmiştir.

Demokratikleşme yolunda giden Mısır için darbenin gerçekleştirilmesi yıkıcı etki yapsa da, askeri yönetimin atadığı geçici cumhurbaşkanının, yeni bir anayasa hazırlanması yönündeki talimatları ve çalışmaları ile tamamen kesintiye uğramıştır. Darbenin hemen ardından Temmuz ayı içerisinde benzer görüşe sahip kişiler tarafından oluşturulan Anayasa Hazırlama Komitesi birkaç ay gibi süre içerisinde anayasa yazım çalışmalarını tamamlamıştır. Nitekim Sisi böylece gücünü pekiştirerek Müslüman Kardeşler'i siyaset dışı bırakmayı düşündüğünü söyleyebiliriz.

Devrim sonrası Askeri Konsey geçici bir yönetim belirleyerek, eski rejim yanlısı araçlarla bu süreci devam ettirmiş ve anayasa yazımına başlamıştır. Müslüman Kardeşler sürecin dışında tutulmakla beraber, Mursi karşıtlığı ile bilinen gençlik hareketleri de sürece dahil edilmemiştir. Hatta Sisi'ye tam destek veren Suudi Arabistan'ın desteklediği Selefi hareketin Nur Partisi kanadı da anayasa sürecinde etkin olamadığı görülmektedir. Askeri yönetim tarafından atanan geçici Cumhurbaşkanı Adly Mansur, 14-15 Ocak tarihlerinde anayasaya yönelik referandumun yapılacağını ve daha sonra Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin gerçekleşebileceğini belirtmiştir. Ancak hazırlanan anayasanın orduya ayrıcalıklar tanınması, eski rejimden kalan aktörleri ve yargının pozisyonunu güçlendiren anti-demokratik maddeler içermesi ve mevcut Cumhurbaşkanı'nın dahi meşruiyetinin sorgulandığı bir durumda olması, darbe karşıtı tarafa İhvan dışında da birçok grubun eklenmesine neden olmuştur.³⁴

Böylece 3 Temmuz askeri darbesinin ardından Cumhurbaşkanlığı görevine geçici olarak getirilen Adly Mansour anayasa çalışmalarına başlamıştır. Yeni anayasa hazırlama sürecinde 6 üst yargıç ve 4 anayasal avukatın bir araya gelmesiyle Komite oluşturulmuştur. Ancak komitenin yeni anayasa hazırlamaktan ziyade mevcut anayasayı gözden geçireceği ileren süreçte anlaşılmaktadır.

1 ay gibi kısa bir sürede sol, seküler ve liberallerin de ağırlıkta olduğu Anayasal Komite oluşturulmuştur. Geçici Cumhurbaşkanı Mansour, 1 Eylül de Kararname yayınlarak temsilcileri açıklamıştır. Süreç içerisinde, Müslüman Kardeşler'in yer almadığı, 50 kişiden oluşan heyet içerisinde Kıpti Kilisesi'nden 3

³⁴ Telci, "Mısır'da Askeri Darbe Sonrası Süreç Ve Yeni Anayasa", s.9.

temsilci bulunduğunu, El Ezher ve Nur Partisi'nin temsil edildiğini ve 4 kadın temsilcinin de olduğu görülmüştür. ³⁵

Müslüman Kardeşler dışında birçok grubun da anayasa hazırlama sürecinin dışında tutulması ve belirli kesimleri temsil eden kişilerin anayasa taslağını hazırlıyor olması eleştirilere neden olmuştur. Nitekim dışlanan gruplar süreci ve anayasa taslağını kabul etmediklerini söylemişlerdir. Güçlü Mısır Partisi, 6 Nisan Hareketi, Devrimci Sosyalistler ve Askeri Yargılamalara Hayır Hareketi bunlar içerisinde. Gelecek Partisi, Halk Partisi, Vatan Partisi, Vasat Partisi ve Darbe Karşıtı Öğrenciler Birliği temsilcilerin yer aldığı “Darbe Karşıtı Birlik” de basın açıklaması ile referandumu boykot edeceklerini duyurmuşlardır. Selefî hareketin kanadı olan Nur Partisi ise, darbe sürecinde Sisi'ye destek vermesine rağmen anayasa yazım sürecinde İslami kimliğinden dolayı yer almamıştır. Ancak buna rağmen Suudi Arabistan'ın Sisi'ye desteği nedeni ile referanduma “evet” çağrısı yapmıştır. ³⁶

Adly Mansour anayasa hazırlama komisyonunun çalışmalarının ardından Anayasa'nın 14-15 Ocak 2014 tarihinde referanduma sunulacağını açıklamıştır. Yüksek Seçim Komisyonu, referanduma gözlemci olarak 9 uluslararası ve 108 yerel kuruluşun katılmak için başvurduğunu açıklamıştır. Ancak Sosyal Dayanışma Bakanlığı tarafından sadece 6 tanesine gözlemci statüsü verilmiştir. ³⁷

2014 Anayasası'nda önemli sorunlardan birisi askerin gücüne yöneliktir. Mısır Silahlı Kuvvetlerine tanınan yetki ile “Savunma Bakanı'nın Yüksek Askeri Konsey'in onayı ile ve 8 yıllığına seçilmesi” maddesi eklenmiştir. Yüksek Askeri Konsey üyeleri ise, Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanı tarafından istişare ile seçilmektedir ve parlamentonun onayını almadan göreve başlayacağı düzenlemede yer almaktadır. Başbakanın savunma bakanını ataması da böylece ortadan kaldırılmıştır. Bununla birlikte eleştirilere neden olan bir diğer madde ise, sivillerin askeri mahkeme tarafından yargılanmasını içeren maddedir. 14 maddede toplanan suçlar, “Askeri kurumlara, birliklere veya askere doğrudan düşmanca saldırılar” gibi suçları içermektedir. 2012 Anayasası'nda sivillerin yargılanmasını içeren madde yer

³⁵ Örtlek, a.g.e.,s.15.

³⁶ Telci, “Mısır'da Askeri Darbe Sonrası Süreç Ve Yeni Anayasa”, s.15.

³⁷ Örtlek, a.g.e., s. 16.

almaktaydı. Silahlı Kuvvetlere zarar veren suçlar kapsamında değerlendirilmekte birlikte hangi hallerde yargılanacakları belirtilmemiştir. 2014 anayasasındaki bu maddeye karşı insan hakları örgütleri ve 6 Nisan Hareketi gibi gençlik örgütleri karşı çıkmış ancak protesto yaptıkları gerekçesi ile hareketin liderleri 3'er yıl hapis cezasına mahkum edilmişlerdir.³⁸

2014 Anayasası'nda askeri vesayetle öne çıktığına dair bir diğer madde ise, Mübarek döneminde olduğu gibi, askeri bütçenin parlamentonun onayına ihtiyaç duymayacağına dair düzenlemedir.³⁹

Yine 2014 Anayasası'nın 74.maddesinde dine dayalı siyasi partiler yasaklanmıştır. Nitekim bu karar 3 Temmuz darbesine destek veren ve anayasa referandumunda "evet" oyu kullanacaklarını belirten Nur Partisi'ni de etkilemiştir.⁴⁰ Nitekim Selefî Nur partisi, dini temelli parti olduğunu ve muhafazakar İslami bakış açısına sahip olduğunu her fırsatta vurgulamaktadır.

2014 anayasasında yer alan bazı maddeler, demokratik anayasalarda yer alması beklenen hükümler de içermektedir. 161. madde de yer alan ve parlamenterlerin 3'te 2'sinin onayı ile parlamentoya cumhurbaşkanını görevden alabilme yetkisi verilmiştir. Ancak maddenin uygulanması mevcut sistem içerisinde mümkün görülmemektedir. Ancak darbe yönetimi tarafından muhalif olabilecek tüm gruplar tasfiye edilmiştir. Dolayısıyla askeri vesayet güdümünde parlamentonun oluşacağı düşünülürse bu maddenin gerçekleşme ihtimalinin olmadığı görülmektedir. Bu nedenle askeri yönetimin "demokratik" anayasa hazırlandığı yönünde algı oluşturulmaya çalışılmıştır.⁴¹

Sonuç olarak her iki anayasayı değerlendirdiğimizde, Mursi dönemi anayasası, askeri vesayeti sonlandırmayı hedefleyen ancak süreç nedeni ile belirli konularda yetkilerini genişleten bir anayasaydı. Ancak muhalefet her fırsatta anayasayı eleştirerek engellemeye çalışmıştır.

³⁸ Abdullah Aydoğan Kalabalık, "Karşılaştırmalı 2012 ve 2014 Mısır Anayasaları", **SETA**, 16.01.2014, <http://setav.org.tr/karsilastirmali-2012-ve-2014-misir-anayasalari/yorum/14350>, (05.04.2014).

³⁹ Telci, "Mısır'da Askeri Darbe Sonrası Süreç Ve Yeni Anayasa", s.18.

⁴⁰ Örtlek, a.g.e.,s.29.

⁴¹ Telci, "Mısır'da Askeri Darbe Sonrası Süreç Ve Yeni Anayasa",s.18.

2014 darbe mevzuatı ise, demokratik olmayan yollarla göreve gelmiş bir yönetimi temsil etmekteydi. Nitekim bunun sonucu olarak da askeri yönetim tarafından anayasa hazırlanmıştır. Bu anayasa ile ordu siyasetteki gücünü daha da artırarak sivil siyaseti saf dışı bırakmayı hedeflemiştir. Ekonomik istikrardan turizme kadar darbe ortamından etkilenen ülkede hazırlanan gayri meşru yeni anayasanın uzun vadede başarılı ve istikrarlı bir yönetim ortaya çıkaracağı düşünülmektedir.

42

2. Darbeye Yönelik Tepkiler, Protesto Gösterileri ve Devlet Şiddeti

3 Temmuz tarihinde demokratik seçimle gelen ilk Cumhurbaşkanı'na karşı gerçekleştirilen askeri darbe halk tabanında da geniş tepkilere neden olmuştur. Mursi destekçileri askeri darbeye karşı çıkmıştır hatta Cumhurbaşkanı'nın iktidarının sona ermesini isteyen bazı muhalifler bile tekrar askeri bir iktidar tarafından ülkenin yönetilmesini istememişlerdir. Bu kapsamla Mısır'da yoğun katılımı gerçekleşen halk gösterileri başlamıştır. Daha çok meydanlarda gerçekleştirilen gösteriler, ise Giza şehrindeki Nahda Meydanı ve Kahire'de bulunan Medinetü-l Nasr semtindeki Rabiätül Adeviyye Meydanı'nda yapılmıştır. Ancak Mursi destekçileri tarafından meydanlarda başlatılan barışçıl amaçlı gösteriler ölüm ve yaralanmalarla sonuçlanmıştır. Bu arada tek taraflı yayın yapan medya organları ise, darbe karşıtı göstericilerin aleyhinde şiddetli bir kışkırtma kampanyası başlatmışlardır. Böylece medyanın sistematik bir kışkırtma hamlesiyle darbe destekçilerinden oluşan gruplar da, darbeye karşı düzenlenen gösteri ve yürüyüşlere saldırmaya başlamışlardır.

Süreç içerisinde "baltacılar" olarak adlandırılan suç örgütleri de aktif rol almıştır. Mübarek döneminde görev alan ve sabıkalı kişilerden oluşan "baltacılar" da meydanlarda güvenlik güçleri tarafından sivil halkın üzerine yönlendirilmiş, bunun sonucunda ölüm, yaralanma, tecavüz gibi hak ihlalleri yaşanmıştır. Devletin güvenlik

⁴² Telci, "Mısır'da Askeri Darbe Sonrası Süreç Ve Yeni Anayasa", s.26.

görevlileri, göstericileri korumak için gerekli tedbirleri almak yerine suç örgütü olan “baltacılar” ile işbirliği yapmış, ve can kaybı ile sonuçlanan olayların yaşanmasına neden olmuştur. Güvenlik güçlerinin meydanlarda gerçekleştirdiği müdahaleler sonucu birçok çocuk, kadın ve sivil hayatını kaybetmiştir. Olaylar esnasında yaralanan sivillere sağlık ekiplerinin müdahalesi engellenerek yaşama hakkı ellerinden alınmıştır.

İlk olaylar 5 Temmuz 2013 tarihinde, Maspero binasının yakınında Mursi destekçileri ve darbe karşıtlarından oluşan ve yürüyüş yapmak isteyen gruba, “baltacılar” ve polis güçlerinin saldırısı ile başlamıştır. Ateşli silah ve fişeklerin kullanıldığı olayda, 3 kişi hayatını kaybetmiş onlarca kişi ise yaralanmıştır.⁴³

Darbe sonrası dönemde, Kahire’de yaşanan en büyük katliam olarak Cumhuriyet Muhafızlığı önünde yaşanan katliam bilinmektedir. Mazlumder’e göre 8 Temmuz 2013 tarihinde Cumhuriyet Muhafızlığı önünde barışçıl gösteri yapan sivil bir grup, sabah namazı sırasında Emniyet Müdürlüğü özel timlerinin saldırısına uğramış, saldırıda göz yaşartıcı bomba kullanılmış ardından ise gerçek mermi ile halka ateş açılmıştır. Sivillere yönelik saldırı, meydanın diğer tarafında bulunan askerlerin de gruba müdahalesi üzerine göstericiler iki taraftan sıkıştırılmıştır. Aynı zamanda özel tim de saldırılara katılmıştır. Keskin nişancılar Cumhuriyet Muhafızları Karargâhı’nın giriş duvarının üstüne yerleştirilerek sivilleri hedef almaları sağlanmıştır.⁴⁴

Cumhuriyet Muhafızlığı önünde yaşanan olayda, güvenlik güçlerinin saldırılarına karşı gösteri yapan halk taş atarak karşılık vermiştir. Daha sonra olaya ilişkin yapılan resmi açıklamada, “göstericilerin arasında terörist grubun varlığı ve bu nedenle ateş açıldığı” belirtilmiştir. Bununla birlikte resmi açıklamada hayatını kaybeden kadın, çocuk ve sivillere yönelik açıklama yapılmamıştır.⁴⁵ Uluslararası Hukukçular Birliği’nin raporunda belirtildiğine göre, Mısır’da askeri yönetime kadar adliye görev yapan hakim açıklamalarında, sabah namazı ikinci rekâta başlatılan saldırılarda, asker tarafından önce göz yaşartıcı bomba daha sonra gerçek mermiler

⁴³ Salma Ashraf, “Mısır’da Askeri Darbe İle Geçen 100 Gün”, s.7.

⁴⁴ “Mazlumder Mısır Suç Duyurusu”, Mazlumder.

⁴⁵ “Mısır’da ordu yine silah kullandı”, **TIMETURK**, <http://www.timeturk.com/m/haber.asp?id=692973>, (10.04.2014).

atılmış ve bunun sonucu, 130'un üzerinde can kaybı, 1000'in üzerinde de yaralı olduğu belirtilmiştir. Ölümlerin sebebinin, asker tarafından kullanılan gerçek mermi olduğuna dair doktor raporlarının olduğu belirtilmiştir.⁴⁶

Mazlumder'e göre Cumhuriyet Muhafızlığı Karargahı önünde gerçekleşen olayda, güvenlik güçlerinin ve keskin nişancılarının saldırıları sonucu yaralanan siviller, kadın ve çocuklar yakında bulunan camiye sığınmıştır. Ancak cami muhasara altına alınarak yardımların ulaşması engellenmiştir. Sivillerin sığındığı cami çevrelenerek ateş açılmıştır. Ancak saatler sonrasında ambulansların camiye girmesine izin verilmiştir. Yaşanan olay sonucu, kadın ve çocuklar serbest bırakılmış, 650 erkek gösterici ise gözaltına alınmıştır. Görgü tanıklarının aktardıklarına göre, göstericiler elleri arkadan bağlanmış, darp, tekme, yerde sürüklenme, psikolojik baskı ve işkence gibi insan haklarına aykırı muamelede bulunduğu iddia edilmiştir. Gözaltına alınan sivillerden 450'si kefaletle serbest bırakılmış diğerleri ise tutuklanmıştır. Süreç içerisinde tutuklu sivillerin avukat ve aileleri ile görüşmelerine izin verilmemiştir.⁴⁷

UHUB tarafından gerçekleştirilen, Hakimler meclisine üye bir hakim ile görüşmede:

“Katliam yapılmadan önce Askerler Cumhuriyet Muhafızları ve katliama uğrayanlar arasında bir hat vardı. Namaz kılanlar bu hattı kesinlikle geçmedi ve onlara bir uyarı da yapılmadı. Orası bir askeri kulüptü. Dolayısı ile kırmızıçizgisi olan bir yer değildi. Ben hâkim olarak tüm şahitleri dinledim. 30 kişiye tek tek sordum. 2. rekâtı kılarken ateş edilmiş. Şeyh halefe sordum o da aynı şekilde 2. rekâta ateş edildiğini söyledi”

şeklinde konuşmuştur.⁴⁸

⁴⁶ “Sonlandırılan Mısır Demokrasisi'ne Hukuki Bakış Raporu-2013”, UHUB, 2013, s.19.

⁴⁷ Mazlumder Mısır Suç Duyurusu.

⁴⁸ UHUB, a.g.e., s.21.

İHH'nın raporuna göre, 30 Haziran 2013 tarihinde ise Muqattam'da ve Müslüman Kardeşler Genel Merkezi'nin bulunduğu yerde de şiddet olayları yaşanmıştır. Olaylar sonucu biri çocuk sekiz kişi öldürülmüştür.⁴⁹

Öldürmeler ile sonuçlanan bir diğer olay ise, Kahire Üniversitesi'nde 2-3 Temmuz 2013 tarihinde yaşanan olaylardır. Darbe karşıtları ve güvenlik güçleri ile yaşanan olaylarda ise 16 kişi hayatını kaybetmiş 200 kişi yaralanmıştır.⁵⁰

27 Temmuz 2013 tarihinde Rabia Meydanı'nda yaşanan olaylarda ise, barışçıl gösteri yapan sivillere asker ve polisin ateş açması sonucu 1282 kişi hayatını kaybetmiştir. Olaylar sonucu, 5 bin kişinin yaralandığını ve 350 kişinin kaybolduğu açıklanmıştır. Mısır'da, "Darbeyi Red ve Meşruiyete Destek Koalisyonu" üyesi Muhammed Havari'nin açıklamalarına göre; Ulusal Konsey'in daha önce hazırladığı raporun sağlıklı olmadığı, Rabia Meydanı'nın ateşe verilmesi, cesetlerin yakılması, cami ve Kur'an-ı Kerim'lerin yakılması olaylarının raporda yer almadığını belirtmiştir. Yine söz konusu raporda, Müslüman Kardeşler teşkilatı liderlerinden Ahmed Abdülaziz ve Muhammed Biltaci'nin kızlarının da aralarında olduğu kişilerin meydana yerleştirilen keskin nişancılar tarafından öldürüldüğü iddia edilmektedir.⁵¹

Uluslararası Af Örgütü'nün raporuna göre, Ramses Çatışmaları olayında ise, El Fetih Camii yakınındaki Cuma namazı sonrası şiddet olayları başlamıştır. Mursi'yi destekleyenlerin Azbakiya Polis Karakolu'na yaklaşması ile "koruma" amaçlı olarak polis karakolunun önünde duran kişiler tarafından çatışma başlatılmıştır. Polis karakolunun 4 katından ve çatısından ateş açılmış, daha sonra 6 Ekim Köprüsü'ne de 3 güvenlik aracı yerleştirilmiş ve takviye birlikler gelmiştir. Görgü tanığının ifadelerine göre, Sidnawi Hastanesi'ne 58 ceset getirilmiş ve hepsi de kurşunla öldürülmüştür. Uluslararası Af Örgütü, son bir haftada en az 1,089 kişinin hayatını kaybettiği ve bu durumun sorumlusu olarak da, Mısır'ın güvenlik

⁴⁹ Askeri Darbe ve İnsan Hakları Raporu, İHH, Temmuz 2013, http://www.ihh.org.tr/fotograf/yayinlar/dokumanlar/175-misir-raporu-askeri-darbe-ve-insan-hakki-ih-MISIR_RAPORU_TR.pdf, s.11.

⁵⁰ "Kahire Üniversitesi'nde çatışma: 16 ölü, 200 yaralı", **Haber 7**, 03.07.2013, <http://www.haber7.com/dunya/haber/1045175-kahire-universitesinde-catisma-16-olu-200-yarali>, (10.04.2014).

⁵¹ "Rabia'da 1282 kişi öldü", **Al Jazeera**, 20.03.2014, <http://www.aljazeera.com/haber/rabiada-1282-kisi-oldu>, (10.04.2014).

güçlerinin kuvvet ve ateşli silah kullanımına dair uluslararası standartlarla uyumlu bir şekilde hareket etmemesinin neden olduğunu açıklamıştır.⁵²

Şaban Ömer ile yapılan görüşmede, gösteriler esnasında bir gün içerisinde 6000 kişinin hayatını kaybettiği ve binlerce kişinin tutuklandığı belirtilmiştir.

“Darbeden sonra biz Rabiatal Adeviyye meydanındaydık. Ben orada 40 gün kaldım. Rabia meydanında o birleşmeyi toplanmayı zorla dağıttılar. Uçaklarla, keskin nişancılarla dağıtmaya çalıştılar. Meydandaki çadırları yaktılar. Yaklaşık 6000 kişi 1 günde saat sabah 6 dan akşam 8'e kadar yaklaşık 14 saatte öldürüldü. Rabia Meydanı ve Nahda Meydanı televizyonda görüldüğü gibi tamamen yakıldı. Kaçan kaçta bildi kaçamayan yakalanıp hapse götürüldü ve şimdiye kadar yaklaşık 50000 tutuklu bulunmaktadır. Bunlarla beraber bu sürece kadar yaklaşık 10000 şehit vardır. Ve benim gibi sürgüne maruz kalan 50000 kişi bulunmaktadır.”⁵³

27 Temmuzdaki olaylarda ise, Mısır'da Rabia Meydanı'nda, Müslüman Kardeşler'in oturma eylemi yaptığı esnada güvenlik güçleri ile çatışma yaşanmıştır. Olaylar, Nasr caddesine bağlanan 6 Ekim köprüsünün çıkışında, Rabia meydanına 5 dakika mesafede bulunan alanda başlamış ve yaklaşık 11 saat devam etmiştir. Human Right Watch'ın (HRW) aktardıklarına göre olaylar esnasında en az 74 sivil, güvenlik güçleri tarafından, kafalarından ve göğüslerinden vurularak öldürülmüştür. Cesetleri inceleyen doktorların HRW'a aktardıklarına göre, vurulma pozisyonları incelenerek, yukardan baş, boyun ve göğüslerine ateş edildiği, dolayısıyla da ölümlerin kasıtlı olduğu tespit edilmiştir. Tanıkların iddialarına göre, polis göstericilere 200 metre mesafede iken biber gazı atmaya başlamış, eylemciler ise taş atarak karşılık vermiştir. İki saat süren çatışmadan sonra, yakındaki binaların

⁵² “Mısır'da güvenlik güçleri artık durmalı!”, **Uluslararası Af Örgütü**, 23 Ağustos 2013, <http://www.amnesty.org.tr/icerik/59/986/misir%E2%80%99da-guvenlik-gucleri-artik-durmali!>, (10.04.2014).

⁵³ Şaban Ömer, İstanbul, 2015, Kişisel Görüşme.

üzerinden göstericiler hedef alınarak gerçek mermi sıkılmaya başlanmış ve sniperla vurulmuştur.⁵⁴

HRW tarafından, yedi tanığın görüşleri alınmış ve meydandaki çatışma kayıtları incelenmiştir. Mısır'ın İçişleri Bakanının, polis memurlarının saçma ve açılan ateşten sürekli olarak yaralandıklarını söylemesinin aksine, görüntülerde eylem yapan sivil halkın, polise taş ve göz yaşartıcı gazın tenekelerini fırlattığı bu nedenle de ölümcül yara alan polis memuru olmadığı söylenmiştir. 27 Temmuz, 00:30'da düzenlenen bir basın toplantısında, İçişleri Bakanı General Muhammed İbrahim olaya ilişkin açıklama yapmış ve silahın göstericilere doğrultulmadığını söylemiştir. Muhammed; "Eylemciler köprüyü bloke etmek istiyorlardı. Sadece biber gazı kullanarak onları askeri tören alanına kadar başarıyla sevk edebildik. Eylemcilerin karşılık vermesi sonucu, askerlerin arasından saçma ve gerçek kurşunla yaralanmış geniş sayıda yaralı var. Biz, polisler, hiçbir zaman silahımızı göstericilerin göğsüne doğrultmadık." ifadelerini kullanmıştır. Yaşanan ölümcül olaylar üzerine HRW, Mısır ordusunun ve geçici sivil yöneticilerin acilen ateşli silahların, insan hayatını korumak dışında kullanımını yasaklaması gerektiğini söylemiştir.⁵⁵

14 Ağustos 2013 tarihinde ise, Nahda Meydanı'nda güvenlik güçleri tarafından, darbe karşıtı gösteri yapan gruba saldırı düzenlenmiştir. İçinde göstericilerin de bulunduğu çadırların yakıldığı belirtilen raporda, çok sayıda ölü ve yaralının olduğu, hatta olayı kınamak için yapılan yürüyüşlere de güvenlik güçlerinin saldırdığı belirtilmiştir.⁵⁶

Aynı raporda yer verilen bir diğer olay ise, 14 Eylül 2013 tarihinde Sina Yarımadası'nda gerçekleştirilen askeri operasyonlardır. Mursi'yi güçlü bir şekilde destekleyen ve darbeye karşı çıkan Kuzey Sina şehrinin ise daha yoğun bir şekilde hedef alındığı belirtilmiştir. Raporda belirtilen ve görgü tanıklarının ifadelerine göre, El-Şeyh Züveyd sakinlerine karşı toplu katliam gerçekleştirilmiş, bölge sakinlerine ve kabile liderlerine karşı gerçek mermiler kullanılmıştır. Operasyonda özellikle yaşlılar, kadınlar ve çocuklar hedef alınmış, Şeyh Salim Hasan Ebu Dhira ve eşi

⁵⁴ "Egypt: Many Protesters Shot in Head or Chest", **Human Rights Watch**, 28.07.2014, <http://www.hrw.org/news/2013/07/28/egypt-many-protesters-shot-head-or-chest>, (25.12.2014).

⁵⁵ "Egypt: Many Protesters Shot in Head or Chest", **Human Rights Watch**.

⁵⁶ Ashraf, a.g.e., s.12.

Ümm-u Selman göğsünden vurularak öldürülmüştür. Nitekim rapora göre, bölge yakınındaki camiler de hedef alınarak, namaz kılanlar üzerine, Mısır Apache Helikopterleri tarafından roket güdümlü bombalar kullanılmıştır. İnsanlar zorla evlerinden çıkartılmış, araçları, çiftlikleri ve hayvanları yakılmıştır.⁵⁷

Dilge Köyü katliamında ise, güvenlik güçleri 16 Eylül 2013 tarihinde Minya şehrine bağlı olan Dilge Köyü'ne baskın düzenlemiştir. Sokağa çıkma yasağı getirilerek onlarca köylünün, evleri ve kapıları kırılarak tutuklandığı iddia edilmiştir. Rapora göre, güvenlik güçleri tarafından, köyün girişleri tutularak rastgele ateş açılmış ve Er-rahman Er-rahim Camii ateşe verilmiştir. Kanuni gerekçe ve yargı mercilerinden alınmış izin olmaksızın yapılan baskında herhangi bir silahın ele geçirilmediği belirtilmiştir. Köy halkı ise, baskının sebebinin, düzenli olarak gösterilere katılmaları, Sisi'ye benzetmek için eşek kullanmaları ve kendilerini korumak için köy sakinlerinden oluşan halk komiteleri oluşturmaları olduğunu düşünmektedir.⁵⁸

Uluslar arası Af Örgütü'nün (UAÖ) raporuna göre ise, bir hafta süren şiddet olaylarında, güvenlik güçleri tarafından gerçek mermi ve aşırı güç kullanılmış ve 90 kişi hayatını kaybetmiştir. Kahire'deki Zeinhoum morguna getirilen 80 cesetin 63 tanesine otopsi yapılmıştır. Sonuçlara göre ise, 51 tanesinin kurşun yarası ile öldüğü anlaşılmıştır. UAÖ'nün incelediği bir fotoğrafta, Mursi taraftarı eylemciler için AK-47 tipi saldırı tüfeği kullanmayı hedefleyen polis üniformalı bir kişinin varlığından bahsedilmiştir.⁵⁹

Nitekim yaşanan olaylar nedeni ile avukatlardan oluşan bir grup, 8 Ağustos 2013 tarihinde, savcılığa sundukları tebligatta, gösterileri denetleme görevini üstlenecek yargı komitesi teşkil edilmesini, bu komitenin gösteri alanına giderek incelemelerde bulunarak gösterilerin barışçıl olup olmadığını izlemesini talep etmişlerdir. Aynı zamanda, güvenlik güçlerinin yeni katliamlar işlememesi hususunda, Mısır iktidarının kefil olmasını ve garanti verilmesi için gerekli her türlü

⁵⁷ Ashraf, a.g.e., s.13.

⁵⁸ Ashraf, a.g.e., s.14.

⁵⁹ "Egypt: Police must be reined in to prevent further bloodshed", **Amnesty International**, 29.07.2014, <http://www.amnesty.org/en/news/egypt-police-must-be-reined-prevent-further-bloodshed-2013-07-29>, (25.12.2014).

tedbirin alınmasını da istemişlerdir. Ancak 2013 yılına ait 10970 numaralı savcılık tebligatı işleme alınmamış ve ilgili kişilere geri dönüş yapılmadığı söylenmiştir.⁶⁰

⁶⁰ Ashraf, a.g.e., s.10.

II. DARBE SONRASI İNSAN HAKLARI İHLALLERİNİN NİTELİĞİ

A. Yaşama hakkına Yönelik İhlaller

Mısır'da yaşanan askerî darbe sonrasında yaşanan en büyük hak ihlallerinin başında “yaşama hakkı” gelmektedir. Mısır meydanlarında gösteri yapan sivillere yönelik güvenlik güçleri tarafından saldırılar gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyet Muhafızları Karargâhı önü, 6 Ekim Köprüsü, Ramses Meydanı ve Kahire Üniversitesi gibi birçok noktada şiddet olayları yaşanmış ve birçok sivil hayatını kaybetmiştir. Yaşama hakkına yönelik en önemli hak ihlallerinden biri de toplu idam cezalarıdır. Birçok insan hakları ihlallerinin yaşandığı darbe sonrası Mısır'da, son olarak Minye Ceza Mahkemesi tarafından verilen toplu idam kararları tepkilere yol açmıştır.

8 Temmuz 2013 tarihinde Cumhuriyet Muhafızlığı önünde yaşanan katliamda, barışçıl gösteri yapmak amacı ile toplanan grup, sabah namazı sırasında özel timlerin saldırısına uğramıştır. 5 dakika boyunca devam eden aralıksız ateş sonucu çok sayıda yaralı olmasına rağmen müdahale edilmesi engellenmiş, ambulans ve gazetecilerin girişi yasaklanmıştır. Güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen saldırılar sonucu, yaralı sivil, kadın ve çocuklar yakında bulunan Mustafa Camisine sığınmışlardır. Ancak ambulansların girişine saatlerce izin verilmemiştir. Mısır Acil Yardım Komitesi Başkanı Muhammed Sultan, olayda 42 kişinin öldüğünü, 322 kişinin de yaralandığını duyurmuştur. Daha sonra İhvan'ın açıklamalarına göre 5'i çocuk olmak üzere 53 kişinin hayatını kaybettiği 322 kişinin yaralandığı aktarılmıştır.⁶¹

⁶¹ “Kahire'de ordu halka ateş açtı: 53 ölü, 300 yaralı”, AA, 8 Temmuz 2013, [http://www.aa.com.tr/tr/s/201611--mursi-destekcilerine-ates-acildi,\(02.06.2014\).](http://www.aa.com.tr/tr/s/201611--mursi-destekcilerine-ates-acildi,(02.06.2014).)

30 Haziran tarihinde Muqattam'da, 2-3 Temmuz tarihinde Kahire Üniversitesi'nde, 27 Temmuz Rabia Meydanı'nda, Ramses çatışmalarında, 6 Ekim Köprüsü olayında yaşanan gösterilerde 1500 üzerinde kişi hayatını kaybetmiştir.⁶²

Bir diğer hak ihlali olan toplu idam kararlarına yönelik ise, Müslüman Kardeşler mensubu 529 sanık hakkında, 24 Mart 2014 tarihinde, Minye Ceza Mahkemesi tarafından idam kararı verilmiştir. Ülke tarihinin en büyük davası olarak görülen davada, Terör örgütü ilan edilen Müslüman Kardeşler'in ve teşkilatın lideri Muhammed Bedii'nin de aralarında olduğu 1200 sanık yargılanmış, 16'sı beraat etmiş ve 529 kişi hakkında da idam kararı verilmiştir. "Şiddet olaylarına karışma, kişilere ve kamu malına saldırı" ile suçlanan sanıklardan birçoğu mahkemede bulunmamasına rağmen, gıyabi karar verilmiştir.⁶³

28 Nisan 2014 tarihinde ise, Mahkeme tarafından 683 kişi hakkında daha idam kararı verilmiştir. Mahkemede alınan idam kararları, Mısır kanunlarına göre ülkedeki en yüksek dini otorite olan müftüye giderek görüşü alınmaktadır. Tekrar mahkemeye gelen görüşler burada sonuca bağlanmaktadır.⁶⁴ 529 sanığın idamla yargılandığı mahkemede, 20 dakika süren duruşmada, dakika da 26 kişi hakkında idam kararı verilmiştir.⁶⁵ Aynı şekilde 683 kişinin yargılandığı dava da 20 dakika sürmüştür.

Mahkeme tarafından verilen karara ve sanıkların suçlandığı olaya baktığımız zaman, kararın tamamen siyasi olduğu görülmektedir. 529 İhvan mensubunun idamla yargılandığı davanın gerekçesi, Rabia ve Nahda Meydanları'nın boşaltılmasından sonra Minye'de Matay polis karakoluna yönelik saldırıda, bir polis şefinin hayatını kaybetmesidir.⁶⁶ 1200 kişinin yargılandığı davanın gerekçesinin 1 polis şefinin öldürülmesi olması Mısır Mahkemesi'nin güvenilirliğini ve adil yargılamanın gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini de sorgulatmaktadır.

⁶² bkz. "Darbeye Yönelik Tepkiler, Protesto Gösterileri ve Devlet Şiddeti"

⁶³ "Mısır'da 529 kişiye İdam", **Al Jazeera**, 24.03.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/misirda-529-kisiye-idam>, (21.09.2014).

⁶⁴ "683 kişiye daha idam", **Al Jazeera**, 28.04.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/683-kisiye-daha-idam>, (23.09.2014).

⁶⁵ "Mısır'da 20 Dakika Süren Duruşmada 529 Kişiyeye İdam Kararı", **Dünya Bülteni**, 24.03.2014, <http://www.dunyabulteni.net/haber/293215/misirda-20-dakika-suren-durusmada-529-kisiye-idam-karari>, (19.12.2014).

⁶⁶ Ufuk Ulutaş, "Mısır'da İnsanlığın İdamı", **Akşam**, 11.04.2014, <http://setav.org/tr/misirda-insanligin-idami/yorum/14700>, (23.09.2014).

Mısır’ da öğretmenlik yapan ve 683 kişinin idam kararı verildiği listede 4. Sırada yer alan Ömer Şaban, Mısır’da olmadığı için gıyabında idam kararı verilmiştir. Rabia meydanında şehit olanlar, yürüyemeyecek derecede aciz ve felçli olanların da hakkında idam kararı verildiğini söyleyerek, mahkemenin adil olmadığına vurgu yapmıştır.

Meydanlarda yüzlerce kişi güvenlik güçleri tarafından öldürülüp herhangi bir yaptırım gerçekleştirilmezken, Minye’de 1 polisin öldürülmesi sonucu 529 kişiye verilen idam kararlarına dikkat çekmiştir. Minye karakolunda yaşanan olaya ilişkin ise, öldürülen polis memurunun “baltacılar” tarafından polisin emrini yerine getirmedigi için öldürüldüğünü söylemiştir.⁶⁷

Mahkeme tarafından alınan 529 idam kararlarında, 492 kişinin cezası müebbet hapse çevrilmiştir. 37 kişi hakkında idam cezası vermiştir. Bir diğer toplu idam kararında ise, Haziran ayında gerçekleşen duruşmada, Müslüman Kardeşler lideri Bedii dahil 183 kişi kararını müftüden de onay alarak idam kararlarını kesinleşmiştir.⁶⁸ 7 Ağustos tarihinde ise Mısır müftüsünün olaya ilişkin ikinci bir olumsuz kanaat belirtmesi üzerine, Muhammed Bedii’nin de aralarında bulunduğu 8 kişinin idam kararını müebbet hapse çevirmiştir.⁶⁹

Mısır’da verilen toplu idam kararlarına uluslararası hukuka aykırı olduğu gerekçesi ile tepkiler gelmiştir. Herhangi bir yaptırım gerçekleştirilmemekle birlikte ilk tepkilerden birisi, Birleşmiş Milletler’den gelmiştir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Sözcüsü Rupert Colville, karara ilişkin uluslararası insan hakları hukukunun ihlal edildiğini belirterek iki gün içerisinde verilen idam kararlarının adil yargılama gereksinimlerini karşılayamayacağını söylemiştir.⁷⁰

Avrupa Birliği Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton ise, idam kararlarına ilişkin, uluslararası hukuka aykırı olduğunu söylemiştir.

⁶⁷ Ömer Şaban, 06.01.2014, İstanbul, Kişisel Görüşme.

⁶⁸ “İhvan Liderinin İdam Kararı Değişmedi”, **Al Jazeera**, 21.06.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/ihvan-liderine-idam-karari-degismedi>, (21.09.2014).

⁶⁹ “İhvan Liderine Müebbet”, **Al Jazeera**, 30.08.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/ihvan-liderine-muebbet>, (13.12.2014).

⁷⁰ BM'den Mısır'a idam tepkisi: Karar hukuk ihlali, 25.03.2013, **AA**, <http://www.aa.com.tr/tr/dunya/305538--bmden-idam-kararlarina-tepki>, (13.12.2014).

Aynı zamanda yaptığı açıklama da, Mursi destekçisi sanıkların zamanında yargılanma ve adil yargılanma haklarının güvence altına alınması gerektiğini vurgulamıştır.⁷¹

ABD Dışişleri Bakanı John Kerry ise, yaptığı açıklamada kararın mantığa ters olduğunu dile getirerek bu durumdan endişe duyduğunu belirtmiştir. 529 Müslüman Kardeşler destekçisine karşı verilen ölüm cezalarının düzeltilmesi ve sürecin sağlama alınması gerektiğini vurgulamıştır.⁷²

Batı dünyası ve özellikle ABD darbe yönetimine açık destek vermiştir. Nitekim ABD darbe karşıtı gösterilerde sivil halka sert müdahaleler gerçekleştirildiği gerekçesiyle tank, savaş uçağı, askeri malzeme ve 260 milyon dolarlık para yardımı yapılmasını durdurmuştur.⁷³ Bu nedenle darbeye verilen destek sonrası idam cezaları noktasında geri adım atmaları ve bunun sadece sözlü olarak yapılması hak ihlallerinin hukuk önünde cezasız kalacağını göstermektedir.

İslam dünyasında ise kararlara ilişkin genel bir kayıtsızlık söz konusudur. Mısır'daki darbeye Suudi Arabistan'ın destek verdiği bilinmektedir. Bu nedenle idam kararlarında da sessizliğini korumuştur. Kendi halkının da özgürlük ve adalet arayışı içerisine girmesinden korkan Körfez ülkeleri de duruma karşı sessiz kalmışlardır.⁷⁴

⁷¹ EU's Ashton criticises collective death sentence in Egypt, **Ahram Online**, 25.03.2014, <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/97496/Egypt/Politics-/EUs-Ashton-criticises-collective-death-sentence-in.aspx>, (11.12.2014).

⁷² "Kerry 'deeply troubled' by Egypt death sentences", **Ahram Online**, 27.03.2014, <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/97650/Egypt/Politics-/Kerry-deeply-troubled-by-Egypt-death-sentences.aspx>, (11.12.2014).

⁷³ "ABD'ye Mısır Uyarısı", 05.04.2014, **Al Jazeera**, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/abdye-misir-uyarisi>, (11.12.2014).

⁷⁴ "Devlet Eliyle Toplu Cinayet Girişimi", **SETA**, s.2.

B. Gözaltında Kayıplar Ve Kaybettirme İddiaları

Askeri darbenin ardından oluşan hukuksuz ortamda çok sayıda gözaltında kayıp ve kaybettirme olayı yaşandığı söylenmektedir. Raporlarda da belirtildiği üzere darbe karşıtı görüşleri nedeni ile gözaltına alınan ve ardından aileleri ve avukatları tarafından kendisine ulaşılamayan bir çok vaka olduğu örneklerle açıklanmıştır.

İnsan hakları ihlallerine karşı düzenlen raporda belirtildiği üzere, darbenin başlangıç tarihinden bu yana, en az 341 kişinin kaybolduğu iddia edilmiştir. Gözaltı ve güvenlik güçlerinin katliamları esnasında kaybolan kişiler hakkında daha sonra haber alınmamıştır. Güvenlik güçleri ve adli makamlar ise bu kişilerin nerede kayıp oldukları hakkında bilgi vermemiştir.⁷⁵

İHH' nin raporuna göre ise, 3 Temmuz askeri darbesinden bu yana, gözaltı merkezlerinde tutulan tutuklu sayısı 20 bine ulaşmıştır. Başlangıçta Muhammed Mursi'ye destek veren İslami grupların mensuplarıyla sınırlı olan tutuklamalar genişleyerek, darbeye karşı çıkan herkese yönelik hale gelmiştir. Raporunda belirtildiğine göre, güvenlik güçleri tarafından ev ve iş yerlerine, kapılar kırılarak, eşyalara zarar verilerek korkutma amaçlı hareket edilmiş ve 1000' den fazla baskın yapılarak gözaltı olayı yaşanmıştır.⁷⁶

UAÖ ise, elde ettiği deliller doğrultusunda, yüzlerce sivilin kaybedildiğini ve askeri kaptaki gizli alıkoyma merkezinde aileleri ve avukatlarına bilgi verilmeden tutularak aylarca işkence yapıldığını açıklamıştır. Kahire'nin 130 kilometre kuzeydoğusunda, İsmailiye kentinde silahlı kuvvetlere ait El-Cela askeri kampında El-Azuli adlı gizli cezaevinde en az 30 sivilin gizli olarak tutulduğunu ve aynı kampta askeri mahkeme cezaevi ve askeri istihbarat ofislerinin bulunduğu belirtilmiştir. Raporunda belirtilen ve cezaevinden ayrılmış kişilerin iddialarına göre ise, 400'e yakın kişi gizli hapisanede tutuklu bulunmakta ve işkence görmektedir. Aynı raporda, 13 defa sorgulanan bir kişinin arkadan kelepçeli ve üzeri çıplak bir

⁷⁵ Ashraf, a.g.e., s.20.

⁷⁶ "Mısır'da İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar", İHH İnsani Ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, s.4.

şekilde elektrik verilerek işkenceye uğradığı ve Haj Shetewy isimli bir kişinin de maruz kaldığı işkenceler nedeni ile hayatını kaybettiği belirtilmiştir.⁷⁷

Gözaltı ve tutuklama esnasında ölümle sonuçlanan olaylar da yaşanmıştır. İHH'nın raporunda, 18 Ağustos 2013 günü Mısır'da 37 tutuklunun öldüğü iddia edilmiştir. Askerî darbeden birkaç gün sonra tutuklanan 42 kişi, Kahire'nin kuzeyindeki Ebu Zaabal Hapishanesi'ne götürülmek istenmiştir. Ancak hava şartlarının zor olmasına rağmen altı metrekaarelik nakil aracında götürülmek istenmiştir. Yolda güvenlik güçleri tarafından aracın içerisine göz yaşartıcı bomba atılarak 37 kişinin ölümü ile sonuçlanmasına sebep olmuşlardır. Olayın tanıkları tarafından iddia edildiği üzere, cesetlerin kömürleşip, morardığı ve tanınmaz hale geldiğini söylemişlerdir.⁷⁸

Meydanlardaki barışçıl gösterilere katılan kişilerin tutuklandığı ve daha sonra ölüm haberlerinin alındığı gelen iddialar arasındadır. Tutuklananlar aileleri ve avukatları ile görüştürülmezken, bir kısmı hakkında ise nerede ve ne durumda olduğuna dair haber alınamamaktadır. Raporda belirtildiği üzere, asker ve polis tarafından yapılan şiddetli işkenceler neticesinde öldürülen birçok kişi vardır. Ferit Şevki Fuat Muhammed bu duruma örnektir. 8 Temmuz 2013 tarihinde gerçekleşen Cumhuriyet Muhafızlığı Karargahı önünde yaşanan katliamdan sonra göstericilerden tutuklanan 650 kişilik grup arasında bulunan 36 yaşındaki Ferit Şevki Fuat Muhammed'in, 10 Temmuz 2013 tarihinde cesedi bulunmuştur. Raporda belirtildiğine göre, ceset üzerinde kırbaçla, elektrikli sopalarla, elektrik telleriyle dövüldüğüne ve elektrik verilip vücudunun bazı yerlerinin morartıldığına dair işkence izleri görülmüştür.⁷⁹

Gözaltında ölümle sonuçlanan olaylara bir diğer örnekte, aynı raporda yer alan Dr. Safvet El-Halil'dir. 14 Ağustos 2013 tarihinde Mansura'da evindeyken gözaltına alınan 59 yaşındaki Safvet El-Halil, kanser hastası olmasına rağmen hastaneye götürülmemiş ve tıbbi müdahale yapılmamıştır. Ceza mahkemesinin serbest kalması yönündeki kararına rağmen, tutukluluğu devam etmiş ve hapishanede

⁷⁷ "Mısır'da kaybedilen düzinelerce sivil cezaevlerinde süregiden işkence ile karşı karşıya", **Uluslararası Af Örgütü**, 22.05.2014, <http://www.amnesty.org.tr/icerik/59/1349/misir>, (11.10.2014).

⁷⁸ "Mısır'da İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar", **İHH İnsani Ve Sosyal Araştırmalar Merkezi**, s.10.

⁷⁹ Ashraf, a.g.e., s.14.

hayatını kaybetmiştir. Aynı raporda yer verilen bir diğer olay ise, 44 yaşındaki Abdulvahhab Muhammed'dir. Hapishaneye ilaçlarının alınmasına izin verilmemiş ve şeker komasına girdiği için hayatını kaybetmiştir.⁸⁰

C. İşkence, Gayri İnsani ve Zalimane Muameleler

3 Temmuz 2013 tarihinden bu güne, en ağır hak ihlalleri işkence, gayri insani ve zalimane muameleler üzerinde olmuştur. Devlet eliyle ve kışkırtması ile işkence uygulandığına dair deliller ve işkence sonucu ölümler yaşanmış olsa da hukuki olarak herhangi bir yaptırım gerçekleştirilmemiştir.

Darbe rejimi tarafından gerçekleştirilen en büyük hak ihlallerinden birisi de işkenceye uğramama hakkının yaygın ve sistematik biçimde çiğnenmesidir. Görgü tanıkları, video kayıtları, hastane ve adli tıp raporları, şiddete maruz kalanlar ve uluslararası kuruluşların raporlarında darbe karşıtı kişilere yapılan işkenceler açıkça görülmektedir. Tutukluların hapishanelerde zor koşullar altında yaşam mücadelesi verdiği, görevliler tarafından darp edildiği, cinsel istismara uğradığı ve ölümlerle sonuçlanan olayların yaşandığı görülmektedir.

Kendisi ile yapılan görüşmelerde, Şaban Ömer Mısır'da sistematik bir şekilde işkence uygulandığını söyleyerek, şu ifadeleri kullanmıştır:

“Mohammed Al Biltaci bir ay hapishanede kaldı. Bu süreci bir bodrumda geçirmiş, ne zaman gece ne zaman gündüz olduğunu hiç bilememiş. Üzeri çıplak bir vaziyette yalnız çamaşır giyebilmiş. Kaldığı süre içerisinde, yere su dökerek uyumasına ve oturmasına engel olmuşlar. Hapishanelerde uygulanan işkencelerden biri de, tutukluların vücudunda sigara söndürmektir. Bir çok kişi bu muameleye maruz kalmıştır. El Ezher' de okuyan kızlara

⁸⁰ Ashraf a.g.e., s.17.

tecavüz ettiler, ancak sadece o kızlar değil bir çok kadın cinsel istismara uğradı. Sokaklarda eylemlere katılan kişiler, kadın çocuk demeden herkes tutuklanıyor. Hatta 13 yaşındaki çocuklara ölüm cezası verilmiştir. Müslüman Kardeşler'in eski lideri Mahdi Akif 87 yaşında, tutukluluk süresince bir çok hastalığa maruz kaldı. Şu an hala hastanede. Tüm Müslüman Kardeşler liderleri hapishanelerde işkenceye maruz kalıyor. Ve onların ziyaret hakları da ellerinden alınıyor.”

Darbe sonrası Mısır'da, işkencenin göz altına alınmaktan itibaren başladığı söylenmektedir. Raporda belirtildiği üzere, işkence partisi diye adlandırılan ve Mısır emniyet müdürlerinin tanımı ile “El Teşrikiye” yani “hoşgeldin” adı altında yapılan işkencelerin karakolda başladığı belirtilmekte ve hakim huzuruna çıkana kadar devam ettiği söylenmektedir. Ağır yaralı hastaların ise tedavisine imkan sağlanamamakta böylece kalıcı hasar ve ölümle sonuçlanmasına neden olduğu söylenmektedir. Aynı raporda bahsedildiği üzere, şiddetli işkence sonrasında, görme kaybı, felç, daimi fiziksel engeller, kaburga ve kemik kırılmaları ve ölümlerle sonuçlanan vakalar yaşanmıştır.⁸¹

Mısır'da tutuklu olan binlerce darbe karşıtı kişi, hapishane de maruz kaldıkları kötü koşulları ve mahkemelerin verdiği toplu idam kararlarını protesto etmek için açlık grevi başlatmışlardır. İlk mahkum ayaklanması, maruz kaldıkları koşullar sonucu başlatılmıştır. Tutukluların iddialarına göre, aldıkları karara karşı, cezaevi yetkilileri mahkumları döverek vazgeçirmeye çalışmışlardır. Nitekim, ‘Dahaya’ İnsan Hakları Merkezi, ‘Şihab’ İnsan Hakları Merkezi ve Arap - Afrika Merkezi hapishanelerde eylem başlatan tutuklulara karşı şiddet uygulandığını bildiren raporlar yayınlamışlardır. Raporda, 42 hapishanede tutulan 23 bin tutuklunun insanlık dışı koşullar altında yaşadığı söylenmektedir. İnsan hakları kuruluşları koğuşlarda suların kesilmesi, mahkumlara elektrik verilmesi, küçük düşürücü hareketler, yemek ve elbiselere el koyma gibi işkence biçimleri

⁸¹ Ashraf, a.g.e., s.18.

uygulandığını bildirmişlerdir. Hapishane görüntülerinden de bu durum açıkça görülmektedir.⁸²

Darbeyi Red ve Meşruiyete Destek Ulusal Koalisyonu'nun yayınladığı rapor da ise, Mısır hapishanelerindeki mahkumların profili açıklanmıştır. Raporda yer alan rakamlara göre Mısır hapishanelerindeki darbe karşıtlarının mesleki dağılımı; 1232'den fazla doktor, 2574 mühendis, 124 üniversite öğretim görevlisi, 5342 Ezher öğrencisi, 3879 öğrenci, 704 kadın, 689 çocuk ve binlerce değişik meslek erbabı olarak açıklanmıştır.⁸³

İkinci mahkumlar ayaklanması ise, Kahire'nin kuzeyindeki Mımfıyye'deki Şıbbin Kum Hapishanesi'ndeki mahkumların, uğradıkları işkenceleri protesto etmesi, sağlık hizmeti sunulmaması ve yakınlarının ziyaretlerinin engellenmesi gerekçeleri ile açlık grevine başlaması ile oluşmuştur. Üç gün içerisinde açlık grevine katılan mahkum sayısı ise 16 bin olmuştur. Haber kaynağının aktardığı bilgiye göre, sağlık merkezi kaynakları da yaralıların olduğunu söylemiştir. Mahkumlardan bazılarının yaraları uyuşturulmadan müdahale edildiği, dikiş atıldığı, bazı mahkumların ise, vücutlarında yapılan işkence ve darp nedeniyle kırık ve yaralanmalar olduğu söylemiştir. İçişleri bakanlığı ise kötü koşullar nedeni ile mahkumlar tarafından herhangi bir olay ve açlık grevinin başlatılmadığını açıklamıştır. Hapishane İdaresi tarafından yapılan yazılı açıklamada, "Cezaevlerinde herhangi bir siyasi tutuklu bulunmamaktadır. İhtiyati tutuklular ve soruşturma aşamasındakiler olmak üzere iki grup mevcuttur. Bunlar da hapishane yemekhanesinden diğerleri gibi yararlanmakta ve kendilerine tanınan ziyaretlerde yiyecek almaktadır" şeklinde açıklama yapılmıştır.⁸⁴

Yapılan yazılı açıklama üzerine, Dahaya İnsan Hakları Merkezi Müdürü Heysem Ebu Halil, içişleri bakanlığı ve hapishane idare biriminin, mahkûmların ayaklanmasını sonlandırmak için işkence yaptıklarını iddia etmiştir. Şıbbin Kum hapishanesinde açlık grevi yapan 70 mahkûmun vazgeçirmek için, hapishane

⁸² "Mısır hapishanelerinin görüntüleri yayımlandı", **Al Jazeera**, 09.03.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/misir-hapishanelerinin-goruntuleri-yayinlandi>, (12.05.2014).

⁸³ "Binlerce mahkum direnişte", **Al Jazeera**, 01.05.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/binlerce-mahkum-direniste>, (10.05.2014).

⁸⁴ "İkinci mahkumlar ayaklanması", **Al Jazeera**, 31.05.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/ikinci-mahkumlar-ayaklanmasi>, (05.07.2014).

yetkililerinin polis köpeklerini mahkumların üzerine saldırdığını, yine mahkûmların üzerine tazyikli su sıkılarak coplarla dövüldüğünü söylemiştir. Nitekim yakın bir zamanda Natrun Hapishanesi'nde tutuklu bulunan Muhammed Abdullah, hapishanede göğsünden yaralanarak hayatını kaybetmiştir. Darbeden bu yana 22 binden fazla tutuklunun olduğu mısır hapishanelerinde Mısırlı yetkililer 'kanunlara ve uluslararası sözleşmelere göre' davranıldığını iddia etmiştir. Ancak Uluslararası Af Örgütü (UAÖ), yaptığı açıklamada, Mısır'da orduya ait gizli bir hapishanede sivillerin tutulduğunu ve suçlarını itiraf etmek için işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belgeleyen kanıtlar elde ettiklerini açıklamıştır.⁸⁵

Bir diğer insan hakları örgütü, El Kerema'da Mısır'da darbe rejiminin gözaltı ve hapishanelerde işkence uyguladığını açıklamıştır. Cenevre merkezli insan hakları örgütü olan El Kerema, darbe karşıtı protestolarda gözaltına alınan 15-18 yaşlarındaki 52 kişiye gözaltı sırasında işkence ve cinsel istismar uygulandığını belirtmiştir. Mısır'ın kuzeyindeki İskenderiye kentinde bulunan Kum El-Dekka hapishanesinde gözaltına alınan 52 gence gardiyan ve askeri görevliler tarafından işkence edildiğine dair izlerin olduğunu açıklamıştır. Hapishanede tutuklu bulunan gençler, elektrik şoku ile işkence edildiğini, üzerlerinde sigara söndürüldüğünü, elleri bağlı şekilde saatlerce bekletildiğini ve tecavüze uğradıklarını söylemişlerdir. Örgüt, konuyu Birleşmiş Milletler işkenceden sorumlu özel raportöre ilettiklerini ve iddiaların araştırılması yönünde çağrıda bulunmuştur. Nitekim Uluslararası Af Örgütü Ortadoğu ve Kuzey Afrika Sorumlusunu Philip Luther, mayıs ayında gerçekleştirdiği hak ihlalleri ve sorgu merkezlerinde uygulanan işkencenin durması için çağrıda bulunmuş ancak herhangi bir yaptırım gerçekleştirilmemiştir.⁸⁶

Hapishane içerisinden sızdırılan cep telefonu kayıtlarında, darbe karşıtlarının tutuklu kaldığı koşullar ve uğradıkları işkence ifade ve kayıtlar ile görülmektedir. Al Jazeera haber kaynağı tarafından yayımlanan görüntülerde görülen ve mahkumların iddialarına göre, günde 23 saatlerini 3 metrekarelik tecrit hücrelerinde geçiren tutuklular burada 3 kişi kalmaktadır. 10,5 metrekare büyüklüğündeki hücrelerde ise 16 kişiye kadar tutuklunun kaldığı iddia edilmektedir. 12 saat su kesintilerinin

⁸⁵ "Mahkum ayaklanması büyüyor", **Al Jazeera**, 02.06.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/mahkum-ayaklanmasi-buyuyor>, (05.07.2014).

⁸⁶ "Mısır'a 'işkence' suçlaması", **Al Jazeera**, 06.09.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/misira-iskence-suclamasi>, (23.09.2014).

yaşandığı koşullarda, çok az güneşli alan hücreler ve kapısı olmayan hijyen koşulları olarak sağlıklı olmayan tuvaletler kullanılmaktadır. Aynı hücre içerisinde yer alan mutfaklar ise böcek ve pislik nedeni ile kullanılamayacak durumda olduğu var olan kayıtlarda ve tutukluların ifadelerinde görülmektedir. Tutukluların ifadelerine göre, itirafa zorlandıklarını ve işkenceye maruz kaldıklarını görülmektedir. Üniversite öğrencisi olduğunu söyleyen ve tutuklu bulunan gencin ifadesi şöyledir: “Bana, anlatamayacağım işkenceler yaptılar. İfade ezberlemeye zorladılar. ‘Birisinin önüne çıkacaksın ve sana söylediğimiz her şeyi kelimesi kelimesine söylemek zorundasın’ dediler. Annemi buraya getirerek önümde tecavüz edeceklerini söylediler. İşkence ve tehditlerinden dolayı ne istedilerse onu söyledim.” Aynı haberde belirtilen, Wiki Thawra isimli sivil toplum kuruluşunun açıklamalarına göre, Mursi’nin Cumhurbaşkanlığı yaptığı bir yılda 4 bin 809 kişinin tutuklu olarak bulunurken, darbeden bu yana 21 bini aşkın kişinin tutuklandığını açıklamıştır.⁸⁷

UAÖ, El-Azuli adlı gizli cezaevinde en az 30 sivilin gizli olarak tutulduğunu iddia etmiştir. 400’e yakın kişinin burada işkenceye maruz kaldığını belirtilmiş ve güvenlik güçleri tarafından dövülerek tutuklama, üzeri çıkarılarak, arkadan kelepçeli ve üzeri çıplak bir şekilde sorgulama, elektroşok verme ve sigara söndürme gibi işkencelerin uygulandığı belirtilmiştir.⁸⁸

Bir başka hapisanede tutuklu bulunanlardan biri ise, 26 yaşında Mısır asıllı Amerikan vatandaşı olan Muhammed Sultan’dır. Haber kaynağının iddialarına göre, Sultan, Rabia Meydanı’nda darbe karşıtı eylemlere katıldıktan sonra 25 Ağustos 2013’te tutuklanarak, gözü kapalı şekilde beş ayrı karakol ve hapiste işkenceye maruz kalarak sorgulandığını iddia etmiştir. Rabia Meydanı’nda kolundan yaralanmasına rağmen yakalanacağı için hastaneye gitmemiş, yakalandıktan sonra ise anestezi yapılmadan yarasına müdahale edilmiştir. Sultan mahkemeye çıkarılmadan ve suç isnat edilmeden uzun süre tutuklu kalmış ve delil yetersizliğine rağmen tutukluluk süresi 45 gün daha uzatılmıştır. Yaşadığı işkence ve kötü müdahaleye ve hapisanelerde şahit olduğu darbe karşıtlarının durumuna dikkat

⁸⁷“Mısır hapisanelerinin görüntüleri yayınlandı”, **Al Jazeera**,

⁸⁸ bkz. “Gözaltında Kayıplar Ve Kaybettirme İddiaları”

çekmek için 28 Ocak'ta açlık grevine başlamıştır. Şu an ise durumunun gittikçe kötüye gittiği söylenmektedir.⁸⁹

Muhammed Sultan gibi, işkence ve kötü muameleye maruz kalan ancak bunların sonucu hayatını kaybeden birçok darbe karşıtı tutuklu bulunmaktadır. Mazlumder'e göre, Rabi'atü'l-Adeviye Meydanı yakınlarına atılan bir ceset, inceleme sonucunda söz konusu kişinin elektrik verilme başta olmak üzere işkenceye maruz bırakıldığını göstermiştir. Aynı zamanda tutuklamalar esnasında, elleri arkadan bağlı olarak, darp, tekme, yumruk, yerlerde sürüklenme, havasız bırakma, tehdit, şantaj gibi hak ihlalleri, bu koşullara maruz kalanların iddialarında yer almaktadır. İşkence ile sorgulama yapması ile bilinen ve Mübarek döneminde görevlendirilen, Ulusal Güvenlik Ajansı'nın da sorgulamalarda bulunduğu ve gözaltına alınan kişilere işkence ile sorgu yaptığı belirtilmiştir.⁹⁰

UAÖ'nün raporunda, iddia edildiğine göre, Mursi destekçilerinin oturma eylemi yaptığı bölgeden getirilen sekiz cesedin işkence izleri taşıdıkları görülmüştür. 27 Temmuz tarihinde, Nasr caddesine bağlanan 6 Ekim köprüsünün çıkışında, Rabia meydanına 5 dakika mesafede bulunan alanda güvenlik güçleri ile başlayan çatışmada sivil halka karşı öldürme amaçlı ateş açılmış ve 90 kişi hayatını kaybetmiştir.⁹¹ Cesetlerin incelenmesi sonucu işkence yapıldığı söylenmiştir. Bazı cesetlerin ise tırnaklarının söküldüğü raporda belirtilmiştir. Cumartesi günü işkence izleri taşıyan iki kişinin ise, oturma eyleminin yapıldığı bölgeye yakın bir çöp kutusunun yanında atılmış vaziyette bulunduğu bilgisine yer verilmiştir.⁹²

Darbe sonrası, Mısır'da 186 gün hapiste tutulduktan sonra serbest bırakılan El Ezher üniversitesi öğrencisi Emre Gürbüz'de, tutukluluk süresince yaşadığı işkence ve kötü muameleyi anlatmıştır. Al Jazeera'nın haberine göre, Baltacılar tarafından, başından darbe alarak gözaltına alındığını iddia eden Gürbüz, darp edilerek araca alındığını ve gözü kapalı bir şekilde sorgulanmaya götürüldüğünü söylemiştir.

⁸⁹ "212 gündür açlık grevinde", **Al Jazeera**, 25.08.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/212-gundur-aclik-grevinde>, (04.09.2014).

⁹⁰ Mazlumder Mısır Suç Duyurusu.

⁹¹ bkz. "Darbeye Yönelik Tepkiler, Protesto Gösterileri ve Devlet Şiddeti".

⁹² "Egypt: Police must be reined in to prevent further bloodshed", **Amnesty International**, 29.07.2014, <http://www.amnesty.org/en/news/egypt-police-must-be-reined-prevent-further-bloodshed-2013-07-29>, (25.12.2014).

Sorgulama da asılsız suçlamalar yapılmış, daha sonra havasız bir arabada çölün ortasında bulunan Natrun Cezaevi'ne götürülmüştür. Cezaevine ulaştığında dövüldüklerini, Türk olduğunu öğrenince ise güvenlik güçlerinin kemerle darp ettiğini söylemiştir. Sadece lavabosu olan 15 metrekarelik bir odada 45 kişi kaldıklarını ve nöbetleşe uyumak zorunda olduklarını belirtmiştir. Soğuk havada yerde yatmak zorunda kalan tutuklular, battaniye talep edildiği zaman ise 15 kişi tarafından dövülmüş ve saatlerce elleri havada bekletildikten sonra battaniye verilmiştir. Protestolar esnasında kolundan kurşun yemiş bir kişinin de aralarında olduğu ve o şekilde müdahale edilmeden kaldığını iddia etmiştir.⁹³

23 yaşında ve Bilgisayar ve Ticaret Yüksek Enstitüsü öğrencisi olan Mahmud Mokhtar Abdel-Mohsen Mohammed, iddialara göre gözaltına alınmış ve işkence maruz kalmıştır. İHH'nın(İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı) raporuna göre, 12 Şubat 2014 tarihinde maskeli sivil ve resmî üniformalı polisler tarafından, evine kapısı kırılarak girilmiş, annesi ve kız kardeşine güvenlik güçleri tarafından saldırılmıştır. Tanta 2. Karakolu'nda günlerce işkence, elektrik ve dayağa maruz kalan Mahmud'un, elleri ve kolları bağlanmış halde üç saat çok küçük bir dolapta bekletildiği daha suçlamaları kabul etmesi yönünde 363/2014 no.lu ifade tutanağını imzalaması için zorlandığı belirtilmiştir. İşkence izleri kaybolmadan adli tıp uzmanına gösterilmesini isteyen aileye savcılıktan olumlu yanıt verilmiş ancak doktor raporunda grip dışında saplık açısından herhangi bir sorun olmadığı yazılmıştır.⁹⁴

Olaylar da ve raporlar da görüldüğü üzere, Mısır'da insan hakları ihlalleri gerçekleştiren darbe rejimi işkence suçu da işlemektedir. En temel insan hakları bu zamana kadar ihlal edilmiştir. Ancak konuya ilişkin herhangi bir soruşturma ve sorgulama yapılmamıştır.

⁹³“İyi ki hapse girmişim”, **Al Jazeera**, 05.07.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/iyi-ki-hapse-girmisim>, (04.09.2014).

⁹⁴“Mısır'da İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar”, s.11.

D. Cinsel Saldırı, Taciz ve Tecavüzler

Mısır'da özellikle gözaltına alınan kadınlara karşı cinsel saldırı ve taciz olayları yaşanmıştır. “Baltacılar” olarak adlandırılan suç örgütünün de taciz ve tecavüz olaylarına karıştığı iddia edilmektedir. Human Rights Watch ve bazı insan hakları kuruluşlarının belirlemelerine göre 60'ın üzerinde kadına ve 30 erkeğe tecavüz edilmiştir. Yne UHUB'un(Uluslar arası Hukukçular Birliği) Mısır temaslarındaki görüşmelerinde kadınlara tecavüz edildiği söylenmiştir.⁹⁵

İHH'nın raporunda belirtildiği üzere, 28 Aralık 2013 tarihinde Al Ezher Üniversitesi öğrencisi 14 kız gözaltına alınarak, dayak, şiddet ve cinsel tacize maruz kaldığı belirtilmiştir. Kadınları utandırmak ve mağdur etmek için zorla gebelik testi ve bekâret kontrolü yapıldığı, soğukta yemeksiz ve elbisesiz adi suçlu kadınlarla birlikte cezaevine koyuldukları söylenmektedir.⁹⁶

Nitekim üniversite kampusu içerisinde kız öğrencilerin yerlerde sürüklenerek başörtülerinin çıkartıldığı, karakollarda üzerlerinin cinsiyeti belli olmayan yüzü maskeli kişiler tarafından soyularak arandığı ilgili raporlarda yer almaktadır.⁹⁷

E. Adil Yargılanma Hakkına Yönelik İhlaller

2013 Mısır darbesi sonrasında, Mursi'nin yakın ekibi başta olmak üzere birçok gözaltı olayı yaşanmıştır. Gözaltına alınan kişiler adil yargılanmamış hatta bir kısmı uzun süre gözaltında tutularak yargı önüne çıkartılmamıştır. Bununla birlikte görev yapan gazeteciler de haksız suçlamalarla gözaltına alınmış, aylarca mahkeme

⁹⁵ bkz. “Kadınlara Yönelik İhlaller”

⁹⁶ “Keyfi Tutuklama ve Fiziksel Şiddete Maruz Kalan Mısırlı Kadınlar”, İHH İnsani Ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, s.7.

⁹⁷ bkz “Kadınlara Yönelik İhlaller”, “Akademik Özgürlüğe, Öğretim Üyeleri ve Öğrencilere Yönelik İhlaller”

karşısına çıkarılmamıştır. Gözaltı esnasında, görgü tanıklarının iddialarına, hastane ve adli tıp raporlarına göre, darp, işkence, şantaj, psikolojik baskı, tecavüz, havasız bırakma gibi insan hakları ihlalleri yaşanmıştır. Gözaltı ve tutukluluk süresince kişilerin aile ve avukatları ile görüşmeleri engellenmiştir. Ailelerin yakınları hakkında bilgi alma talepleri reddedilmiştir. Birçok kişi yakınından haber alamadan ve suçlama gerekçesini bilmeden ailelerinin cenazelerini karakollardan almıştır. Aynı zamanda geçici cumhurbaşkanının aldığı karar gereği siviller de askeri mahkemelerde yargılanmış ve ağır cezalara çarptırılmıştır. Cezaların yasallığına yönelik getirilebilecek eleştirilerin başında da toplu idam kararları gelmektedir. Dakikalar içerisinde yüzlerce kişi hakkında verilen idam kararları adil yargılanma hakkının açık ihlalidir.

Nitekim gözaltı süresine dair alınan karar da adil yargılama hakkının ihlalini göstermektedir. 23 Eylül 2013 tarihinde alınan karar da gözaltı süresi 45 gün olarak kararlaştırılmış ve uzatma imkanı da verilmiştir. Alınan bu karar uluslararası kanunların açık bir şekilde ihlal edildiğini göstermektedir.⁹⁸

Mısır tarihinde ilk defa seçilmiş Cumhurbaşkanı olan Muhammed Mursi ve ekibi 3 Temmuz 2013 askeri darbesinin ardından derdest edilmiş ve yetkili makamlarca nereye götürüldükleri bildirilmemiştir. Avukatı ve ailesine bilgi verilmezken, ne ile suçlandıkları da yetkili makamlarca açıklanmamıştır.⁹⁹ Nitekim tutuklandıktan aylar sonra 5 Kasım tarihinde, Kahire'deki Polis Akademisi'nde mahkemeye çıkartılmış ve davası 8 Ocak'a ertelenmiştir. Mahkemeye avukatı alınmamakla birlikte herhangi bir kayıt yapılması da engellenmiştir.¹⁰⁰ Askeri darbe ilanının ardından, Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi ile beraber tutuklanarak durumları hakkında bilgi verilmeyen ve hukuksuz bir şekilde tutulan kişilerin isimleri tespit edilebildiği kadarıyla şöyledir:

1. Ayman Ali
2. Ahmet Abdelaty
3. Assaad el-Shikh

⁹⁸ Ashraf, a.g.e., s.20.

⁹⁹“Askeri Darbe ve İnsan Hakları Raporu”, s.6.

¹⁰⁰ “Mursi'den Mahkemeye Rest”, **Al Jazeera**, 05.11.2013, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/mursiden-mahkemeye-rest>, (01.12.1014).

4. Halit el-Gazzaz
5. Essam el-Haddad
6. Abdulmecid Mashali
7. Refa'a el-Tahtavi
8. Aymen el-Hodhod¹⁰¹

Aynı zamanda Müslüman Kardeşler temsilcilerinden olan ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiği, tutukları yerlerin ailelerine bildirilmediği ve avukatları ile görüşmelerine izin verilmeyen liderler de bulunmaktadır. Tespit edildiği kadarıyla;

1. Hayrat el-Şatır (Müslüman Kardeşler Mürşid Yardımcısı)
2. Saad el-Katatni (Adalet ve Hürriyet Partisi Başkanı)
3. Hazem Salah Ebu İsmail (Düşünce Partisi Başkanı, Selefi lider)
4. Raşit Bayomi (Müslüman Kardeşler Mürşid Yardımcısı)
5. Hilmi el-Gazzar (Müslüman Kardeşler liderlerinden)
6. Muhammed Mehdi Akif (Müslüman Kardeşlerin önceki mürşidi)
7. Abdulmunaim Abdulkasut (Avukat)
8. Muhammed el-Oumda (Eski Milletvekili)¹⁰²

Bir diğer grup ise, Cumhuriyet Muhafızları Karargâhı önünde yaşanan olayları nedeni ile tutuklandıkları belirtilmektedir.

1. Muhammed Bedii (Müslüman Kardeşler Genel Mürşidi - 3 Temmuz 2013'te gözaltına alınmış, 5 Temmuz 2013 günü serbest bırakılmıştır. Toplumsal baskının çok üst düzeyde olması kaygısıyla serbest bırakıldığı belirtilmektedir.)
2. Muhammed el-Biltaci (Müslüman Kardeşler üst düzey yöneticilerden, milletvekili, İnsan Hakları Meclisi Üyesi - Askerî darbe sonrası meclis üyeliğinden istifa etmiştir.)
3. Saffet Abdulgani (Cemaati İslami yöneticilerinden)
4. İssam el-Aryan (Adalet ve Hürriyet Partisi Başkan Yardımcısı)
5. Assem Abdumacid (Cemaati İslami liderlerinden)
6. Mahmut Hüseyin (Müslüman Kardeşler Genel Sekreteri)

¹⁰¹“Askeri Darbe ve İnsan Hakları Raporu”, s.6.

¹⁰²“Askeri Darbe ve İnsan Hakları Raporu”, s.6.

7. Abdelrahman Ezz (Gençlik önderlerinden)
8. Saffet Hicazi (Müslüman âlim)

Mahkeme karşısına çıkartılan sanıkların davaları defalarca ertelenmiştir. Son olarak “Rabia Operasyonları Birimi” davasında yargılan kişiler suçlamaların akabinde davalarının mahkeme tarafından 5 Kasım 2014 tarihine ertelenmesine karar verilmiştir.

Öte yandan “baltacılar” (Arapçada “baltagiya”) adı verilen, Hüsnü Mübarek döneminde İçişleri Bakanlığı tarafından muhaliflere karşı kullanılan ve işsiz, sabıkalı insanlardan oluşan suç çeteleri Mısır’da darbe sonrası meydanlarda görevlendirilmiş ve bu grup, devrim sonrası yaşanan insan hakları ihlallerinde büyük rol oynamıştır. İHH’nın raporuna göre, “baltacılar”, yabancı medya mensuplarına saldırıp taciz ve tecavüz suçu işledikleri raporlarla açıklanmıştır. Askeri rejim tarafından para ile kışkırtılarak, Mursi yandaşlarına saldırdıkları da görüntülere yansıdığı söylenmektedir.¹⁰³ Arap Dünyası Uzmanı Magdi Abdelhadi'nin açıklamalarına göre, "Baltacılar" çoğunlukla varoşlarda yaşayan işsiz ve sabıkalı gençlerden oluşmaktadır ve sayıları on binlerle ifade edilmektedir. Darbe sonrası süreçte ise, Mübarek rejiminden kalma polis yetkilileri tarafından yönlendirilerek meydanlardaki olaylarda görevlendirildiklerini söylemiştir.¹⁰⁴

Mısır tarihinde seçimle gelen ilk Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi ve beraberindeki 35 kişilik ekibi için yapılan suçlama “devletin çıkarlarına zarar vermek amacıyla Hamas hareketi, Lübnan'daki Hizbullah örgütü ve İran Devrim Muhafızları’yla suç amaçlı işbirliği” gibi birçok asılsız iddiaları içermekteydi. Polis Akademisi binasında sorgulanan ekibin davaları defalarca ertelenerek karara bağlanmamış ve mahkeme heyeti keyfi davranmıştır. Kamuoyunda "İttihadiye olayları" olarak bilinen dava da Muhammed Mursi ve 14 sanık ilk defa 4 Kasım 2013 tarihinde hakim karşısına çıkmıştır. Ancak onlarca defa ertelenen dava son mahkemede 30 Aralık tarihine ertelenerek, sanıkların adil yargılanması

¹⁰³“Askeri Darbe ve İnsan Hakları Raporu”, s.14.

¹⁰⁴“Mısır'da 'baltacı'lar yine devrede mi?”, **BBC**, 16 Temmuz 2013, http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/07/130716_misir_baltaci.shtml?print=1, (17.06.2014).

engellenmiştir.¹⁰⁵ Yaşanan ertelemeler üzerine, UAÖ, Mursi ve diğer sanıkların adil şekilde yargılanması çağrısında bulunarak, tutukluların maruz kaldığı kötü muamelenin sonlandırılması ve aileleri ile görüştürülmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ancak tüm bu yaşananlara rağmen darbe yönetimi herhangi bir yaptırım gerçekleştirmemiştir. ¹⁰⁶ Mursi ve ekibi süreç içerisinde avukatları ve ailesi ile de görüşmemektedir. Kendisi ile yapılan görüşmede, Şaban Ömer Mursi'nin mahkeme tarafından gözrüş izninin olmadığı ve zor koşullar altında birkaç dakikalık görüşme durumunun olduğunu belirtmiştir. “Mursi'nin hala yakınları ve avukatları ile görüşmesine izin verilmiyor, verilirse bile ziyaret 5 dakika sürüyor ancak demir kafes içerisinde sadece teller arasından gözleri görünebilecek şekilde görüştürülüyorlar.”

Muhalefet cephesinde yer aldığı halde, askeri darbeye karşı çıkan siyasi parti lideri Abdulmünim Ebu'l Futuh, UHUB'un kendisi ile yaptığı görüşmede şu açıklamalarda bulunmuştur. Darbe sonrası, işkence ve haksız yere tutuklamalar had safhaya çıktığını söyleyen Futuh, İhvanla birlikte, İslami kişiliği olanların da tutuklanmaya başlandığını ve işkence merkezlerinin kurulduğunu belirtmiştir. 86 yaşındaki Mehdi Akif'in yaş durumuna bakılmadan tutuklandığını, Cumhurbaşkanı aday adayları olan Hazım İsmail ve Hayrat Eşşatr, Hilmi Cezzar gibi isimlerin de tutuklananların arasında yer aldığını belirtmiştir. İslami kimlikleri ile tanınan bu kişilerle birlikte, Essam Al-Aryan ve Muhammed Baltacı gibi İhvan mensubu kişilerin de tutuklanarak işkence merkezlerine götürüldüğünü iddia etmiştir.¹⁰⁷

Hürriyet ve Adalet partisi Siyasi İşler başkanı olan Mokhtar Al Ashry ise, kendisi ile yapılan görüşmede, hakkında tutuklama kararı çıkmasının ardından siyasi iltica talebi ile Lübnan'a gitmek istediğini ancak Mısır güvenlik güçleri tarafından tutuklandığını belirtmiştir. Herhangi bir suçlama ve hakim karşısına çıkartılmadan üç ay boyunca tutuklu kaldığını ve adil yargılanmanın Mısır'da darbe sonrasında gerçekleştirilmediğini belirtmiştir.¹⁰⁸

¹⁰⁵ “Mursi'nin Duruşması Yine Ertelendi”, **Dünya Bülteni**, 28.12.2014, <http://www.dunyabulteni.net/mursi-yargilaniyor/318154/mursinin-durusmasi-yine-ertelendi>, (29.12.2014).

¹⁰⁶ “Mursi'nin 'casuslu00k' davası ertelendi”, **Al Jazeera**, 22.04.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/mursinin-casusluk-davasi-ertelendi-0>, (08.05.2014).

¹⁰⁷ “Sonlandırılan Mısır Demokrasisi'ne Hukuki Bakış Raporu-2013”, **UHUB**, s.33.

¹⁰⁸ Mokhtar Al Ashry, İstanbul, 31.12.2014, Kişisel Görüşme.

29 Aralık 2013'te başkent Kahire'de tutuklanan gazeteciler Muhammed Fehmi, Peter Greste ve Bahir Muhammed “yalan haber yaymak, Müslüman Kardeşler ile işbirliği yapmak, sanıklara medya materyali sağlamak, bu materyalleri yazmak, internet ve Al Jazeera üzerinden yayınlamakla” suçlanmaktaydı. Defalarca ertelenen dava 24 Haziran 2014 tarihinde karara bağlanarak, Al Jazeera muhabirleri Peter Greste ve Muhammed Fehmi 'yalan haber yaymak' ve 'terör örgütü' ilan edilen Müslüman Kardeşler'e yardım etmek suçlamasıyla yedi yıl hapse mahkum edilmiştir.

Bahir Muhammed ise aynı cezanın yanı sıra, 'silah bulundurduğu' iddia edilerek 10 yıl hapis cezası almıştır. UAÖ, mahkemenin kararını 23 Haziran'ı 'medya özgürlüğü konusunda karanlık gün' ilan ederek eleştirirken, ABD(Amerika Birleşik Devletleri) merkezli İnsan Hakları İzleme Örgütü de kararı eleştirmiştir. Hollanda Dışişleri Bakanlığı, büyükelçisini geri çağırırken, Avustralya Dışişleri Bakanı ve İngiltere Dışişleri Bakanı konuya ilişkin eleştirel açıklamalarda bulunmuş, Basın örgütleri de konuya tepki göstermişlerdir. Kahire yönetiminden yapılan açıklamada ise, Mısır'ın bağımsız yargı gücüne sahip olduğu ve yorumların reddedildiği Dışişleri Bakanlığı tarafından dile getirilmiştir.¹⁰⁹

Bir diğer örnek ise, darbe sonrası Mısır güvenlik güçleri tarafından tutuklanan Ezher Üniversitesi öğrencisi ve Türk vatandaşı olan Emre Gürbüz'ün tutukluluk süresidir. Al Jazeera'nın haberine göre, Ezher üniversitesinde çıkan olaylarda gözaltına alınan Gürbüz, “bomba taşımak ve yolu kapatmak” suçu ile gözaltına alınmıştır. Başsavcılığa götürüldükten sonra davası iki hafta sonrasına ertelenmiş daha sonra 3 kez daha ertelenerek 186 gün sonra beraat edebilmiştir. Süreç içerisinde bir defa avukatı ile görüşürülen Gürbüz, ailesi ile iki buçuk ay sonra birkaç dakikalık görüşme haricinde haber alamamıştır. Arapça dilini iyi bilmemesine rağmen hazırlanan suçlamalara imza atması için zorlanmıştır. Mahkemeye isimleri ile götürülerek hakim karşısına çıkarılmadıklarını ve avukatların dışında konuşma haklarının olmadığını söylemiştir. Nitekim avukatların da savunma esnasında yargıçlar tarafından susturulduğunu iddia etmiştir. Adil yargılanmanın mümkün

¹⁰⁹ “Gazeteciler için karanlık gün”, **Al Jazeera**, 24.06.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/gazeteciler-icin-karanlik-gun>, (04.09.2014).

olmadığını söyleyen Gürbüz, süreç içerisinde işkenceye maruz kaldığını da belirtmiştir.¹¹⁰

Kerame İnsan Hakları Örgütü avukatı Ahmet Mifreh ise açıklamalarında, avukat olarak gidenlerin dahi tutuklandığını iddia etmiştir. Yasaklı bir cemaate üye olmak suçundan bu zamana kadar 350 avukatın tutuklandığını açıklamıştır. Tutuklananları savunmak amacı ile gittikleri mahkemelerde ve duruşma salonlarında tutuklanan avukatların özellikle İhvan ile ilgili davaları savunma heyetinden olduğunu söylemiştir. Kanıt olmadan tutuklanan avukatlardan Muhammed Ebu Uluv'u örnek göstermiştir. Babasının avukatı olan Muhammed Ebu Uluv'a, duruşmadan çıktıktan sonra, yanına gelen memur tarafından yakalanma kararının verildiği söylenerek tutuklanmış ve Demenhur Cezaevi'nde olduğunu söylemiştir. Bir başka avukat olan Şerif Haşmet'in ise teslim olması için babasının tutuklandığını iddia etmiştir.¹¹¹

Bir diğer tutuklanan avukat ise Abdulmunaim Abdulkasut'tur. İHH'nin raporunda belirtildiği üzere, Mısır'ın tanınmış avukatlarından olan, İnsan Hakları Ulusal Konseyi ve İşkence ve Ayrımcılık Konusunda Çalışma Komisyonu'nun üyesi olan Abdulkasut, 4 Temmuz tarihinde, tutuklu olan Adalet ve Hürriyet Partisi Genel Başkanı Saad el-Katatni ve Raşit Bayomi'yi hakkındaki dava ile ilgili Tora Cezaevine gitmiştir. Ancak hapishane yetkilileri, Ezher Üniversitesindeki şiddet olaylarını teşvik, silahlı örgüt kurmak, silah sağlayarak cinayet suçlarını isnat ederek hakkında tutuklama kararı çıkarmışlardır.¹¹²

Bir diğer tutuklanan avukat ise, El Şehab İnsan Hakları Merkezi müdürü olan ve aynı zamanda İskenderiye'de bulunan "Müslüman Kardeşler" avukatı Halef Beyyümi'dir. Raporda belirtildiğine göre, Beyyümi, 03 Eylül 2013 tarihinde "Müslüman Kardeşler" örgütünün mensubu olarak yakalanarak tutuklanmıştır. Aynı zamanda, Müslüman Kardeşler" örgüt liderlerinden olan Avukat Hazem Salah Abu

¹¹⁰ "İyi ki hapse girmişim", **Al Jazeera**, 05.07.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/iyi-ki-hapse-girmisim>, (12.07.2014).

¹¹¹ "Mahkeme kapısında gözüne alınıyorlar", **Al Jazeera**, 04.07.2014,

<http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/mahkeme-kapisinda-gozaltina-aliniyorlar> , (04.09.2014)

¹¹² "Askeri Darbe ve İnsan Hakları Raporu", s.8.

İsamil ve İsam Sultan ve Ahmet Abu Bareke'de asılsız suçlamalarla tutuklanan avukatlar arasındadır.¹¹³

Haksız suçlamalarla gözaltına alınan ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiği bir diğer örnek ise, görev başında iken gözaltına alınan doktorlardır. Aynı raporda belirtildiği üzere, darbe sonrası dönemde El Müsteşfa El Meydanî hastanesinde ve Rabiātül Edeviye'de bulunan doktorlar görev yaptıkları esnada gözaltın alınmıştır. Doktor Abdul Rahman El Şevaf El Müsteşfa El Meydanî hastanesinde katliamda yaralanan bir kişiye müdahale ederken gözaltına alınmış ve halen cezaevinde olduğu belirtilmiştir. Rabia El Meydanî hastanesinin müdürü olan, Doktor Muhammed El Zenati'de görevi başında iken gözaltına alınmış ve cezaevinde tutuklu olduğu belirtilmiştir.¹¹⁴

Hakkında idam kararı alınanlardan Şaban Ömer'in açıklamaları cezaların yasallığına ve adil yargılamanın yapılmadığına yönelik önemli detaylar içermektedir. Ömer'in iddialarına göre, hayatını kaybeden ve yurt dışında olan kişiler hakkında dahi Mahkeme yönetimi tarafından idam kararı verilmiştir. Ömer açıklamalarında; "Bu meselede hakkında idam kararı verilenler arasında yurtdışında olanlar, yürüyemeyecek kadar aciz olan felçliler bile var. Olay yerinde olmadıkları halde ya da Rabia Meydanı'nda şehit edilenler hakkında bile idam kararı verilmiş olanlar var." iddialarında bulunmuştur.¹¹⁵

Cezaların yasal olmadığına dair bir diğer olay ise, Müslüman Kardeşler Teşkilatı liderlerinden Dr. Safvet Halil'in gözaltı esnasında hayatını kaybetmesine ilişkindir. Ed-Dakheliyye iline bağlı El-Mansura'da gözaltında tutulduğu polis merkezinde hayatını kaybeden Halil, kanser hastalığı nedeni ile gerekli tedaviyi görememiş, kötü şartlar altında tutulmuştur ve avukatının açıklamalarına göre yaşanan olaylar sonucu da hayatını kaybetmiştir.¹¹⁶

¹¹³ Ashraf, a.g.e., s.22.

¹¹⁴ Ashraf, a.g.e., s.22.

¹¹⁵ 'Kararlar utanç verici', **Al Jazeera**, 03.05.2014,

<http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/kararlar-utanc-verici>, (08.05.2014).

¹¹⁶ 'İhvan lideri gözaltında öldü', **Habertürk**, 28.09.2013,

<http://www.haberturk.com/dunya/haber/881363-ihvan-lideri-gozaltinda-oldu>, (10.04.2014).

Kerame İnsan Hakları Örgütü avukatı Ahmet Mifreh ise, İhvan'ın terör örgütü olarak ilan edilmesi ve bu kapsamda Müslüman Kardeşler mensuplarının tutuklanmasının hukuka aykırı olduğunu söylemektedir. Alınan kararın hiçbir kanuna ve adil mahkemeden çıkan hükme dayanmadığını söyleyen Mifreh, kararın ilgili olmayan mahkemeler tarafından verildiğini belirtmiştir. Belirli grup veya şahsiyetler hakkında terörist olup olmadıklarına karar verebilecek olan mahkemelerin ceza mahkemeleri olduğunu, bunun bakanlar kurulu tarafından alınan kararlarla bağlayıcı bir hükmü olamayacağını söylemiştir. İdam kararları noktasında da değerlendirmede bulunan Mifreh, kararların yargı kararlarından çok keyfi ve faşizan kararlar olduğunu ve insanlık tarihinde böyle bir kararın olmadığını söylemiştir. Hâkimin 10 dakika içerisinde bir polis memurunu öldürmek suçundan, 528 kişiye, 20 dakika süren diğer bir oturumda ise 683 kişiye idam kararı vermesinin hukukla açıklanmayacağını söylemiş ve kararı katliam olarak değerlendirmiştir. Bu durumun Mısır'da hukuk devletinin olmadığı ve askeri bir cuntanın olduğuna kanıt olarak işaret etmektedir.¹¹⁷

UAÖ, yayınladığı brifing de tutuklu bulunan Mursi taraftarlarının yasal haklarının ihlal edildiğini açıklamıştır. Darp edilerek tutuklanan, elektroşoka maruz kalan, aileleri ve avukatları ile görüştürülmeyen ve kaybettirme olaylarının yaşanabileceğine dair haberleri toplayan Af Örgütü, adil yargılanma hakkına saygı gösterilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Gözaltına alınan şüphelilerin tanınabilir bir suçla suçlanmadığı sürece serbest bırakılması gerektiğini, aile ve avukatına ulaşabilme, ihtiyaç duyulduğu anda tıbbi tedavi alabilme ve hakim karşısında itiraz etme hakkına sahip olması gerektiğini belirtmiştir. Ancak tüm bu açıklama ve raporlara rağmen Mısır'da hak ihlalleri hala devam etmektedir.¹¹⁸

Geçici Cumhurbaşkanı Adli Mansour tarafından alınan kararda ise, adil yargılanma hakkının ve uluslararası sözleşmelerin ihlal edildiği görülmektedir. Kararname gereği, sivillerin askeri mahkemede yargılanmasının önü açılmıştır. Raporda belirtildiği üzere, Mohammad Ebu Dıra hakkında verilen karar buna

¹¹⁷“ Mahkeme kapısında göz altına alınıyorlar”, **Al Jazeera**, 04.07.2014,

<http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/mahkeme-kapisinda-gozaltina-aliniyorlar>, (04.09.2014).

¹¹⁸“Mısır'da Mursi taraftarlarının tutuklama ve dayaklar sırasında ihlal edilen hakları”, **Uluslararası Af Örgütü**, 17.07. 2013, <http://www.amnesty.org.tr/icerik/59/957/misir%E2%80%99da-mursi-taraftarlarinin-tutuklama-ve-dayaklar-sirasinda-ihlal-edilen-haklari>, (22.10.2014).

örnektir. Yasaklı askeri bölgeye girme ve yalan haber suçundan askeri mahkeme tarafından tutuklanarak cezaevine gönderilmiştir.¹¹⁹

F. Barışçı Gösteri Yürüyüşü Yapma Hakkının Engellenmesi

Darbe sonrası Mısır'da insan hakları ihlallerinin bir diğer boyutu ise gösteri yürüyüşü yapma hakkının kısıtlanması olarak yaşanmaktadır. Demokratik haklarının engellenmesine tepki gösteren Mısır halkı meydanlarda toplanmış ancak askeri gücün müdahalesi ile karşılaşmıştır. Sivil halkın üzerine güvenlik güçleri tarafından ateş açılması sonucu birçok kişi yaşamını yitirmiştir. Aynı zamanda gösterilere katıldıkları gerekçesi ile birçok sivil hakkında hapis ve para cezası verilmiştir.

Gösteri ve yürüyüş yapma hakkı, Yaşama Hakkı başlığında ele alındığı üzere, Rabia Meydanı başta olmak üzere, Nahda, Rames, İskenderiye ve diğer şehirlerdeki meydanlar ve yürüyüş güzergahları etrafında veya önünde askeri silahlı zırhlı araçlar ve güvenlik güçleri ile engellemeler yapılmış ve gösteriler esnasında insan hakları örgütleri ve STK'ların raporlarında yer verildiği üzere, güvenlik güçleri tarafından gerçek mermi kullanılmıştır.¹²⁰

Mısır'da Kahire'nin kuzeyindeki Ebu Zabel bölgesinde, Kaliyubiye Nasır ve Madi bölgelerinde, darbe sonrası güvenlik güçlerinin sert önlemler almasını ve toplu idam kararlarını protesto etmek amacı ile bayram namazı çıkışı gösteri düzenlenmiştir. Darbeyi Ret ve Meşruiyete Destek için Ulusal İttifak yetkililerinin bilgilendirmesine göre, düzenlenen gösteriye, güvenlik güçleri gerçek mermi kullanarak müdahale etmiş ve bunun sonucunda 6 kişi hayatını kaybetmiştir.¹²¹

¹¹⁹ Ashraf, a.g.e., s.30.

¹²⁰ bkz. "Gözaltında Kayıplar Ve Kaybettirme İddiaları".

¹²¹ "Bayram Namazı Sonrası 6 Ölü", **Al Jazeera**, 28.07.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/bayram-namazi-sonrasi-6-olu>, (10.04.2014).

Al Jazeera'nın haberine göre, gösteri yürüyüşü yapılan alanlara keskin nişancılar yerleştirilmiştir. Tüm bu engellemeler ve güvenlik güçlerinin kasıtlı müdahalesi sonucu yüzlerce sivil, kadın ve çocuk hayatını kaybetmiştir. Nitekim gösterilere katılanlara yönelik, Mısır mahkemesi 119 Müslüman Kardeşler taraftarını gösteri yasağını ihlal ettikleri gerekçesi ile aleyhte karar vermiştir. Mahkemenin verdiği kararda, Muhammed Mursi'nin görevden uzaklaştırılmasını protesto eden gösterilere katılmaktan dolayı 119 kişiye üçer yıl hapis cezası verilmiştir.¹²²

Bir diğer örnek ise, 25 Şubat 2014 tarihinde, Doğu İskenderiye Suç Mahkemesi'nin 220 tutuklunun üçer yıl hapsine ve 50 biner Mısır poundu para cezasına çarptırılması kararıdır. İHH'nın raporuna göre, 41'i Dairet Al-Raml'dan, 45'i Al-Montazah'tan ve 134'ü Sidi Jaber'den tutuklanan kişiler, başsavcı Muhammed Salah Jaber tarafından izinsiz gösteri düzenlemek ve halkı güvenlik güçlerine karşı kışkırtmak suçlamalarıyla cezalandırılmışlardır.¹²³

Aynı raporda değinilen bir diğer kararda ise, 3'ü kadın 12 göstericinin 3'er yıl hapsine karar verilmiştir. Yargıç Ahmed Abdullah başkanlığında toplanan Kasr al-Nil Suç Mahkemesi'nde 634 dosya numarasıyla, izinsiz gösterilere katılmak ve toplumsal huzuru ve asayışı bozmak suçlamalarıyla 12 göstericiyi cezalandırmıştır.¹²⁴

G. Basın Özgürlüğüne Yönelik İhlaller

Mısır' da askeri darbenin ardından Mursi'ye yakınlığı ve darbe karşıtı tutum sergileyen bütün görsel, işitsel, internet, yazılı yayın yapan organlar ve kurumlar

¹²² "Göstericilere üçer yıl hapis", **Al Jazeera**, 16.04.2014, [http://www.aljazeera.com.tr/haber/gostericilere-ucer-yil-hapis,\(08.05.2014\)](http://www.aljazeera.com.tr/haber/gostericilere-ucer-yil-hapis,(08.05.2014)).

¹²³ "Mısır'da İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar", s.9.

¹²⁴ "Mısır'da İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar", s.9.

kapatılmıştır. Bu alanda yayın yapan kurumların ofislerine baskın düzenlenerek malzemelerine el koyulmuş ve ofisler çalışamaz hale getirilmiştir. Ofis çalışanları ve medya mensupları gözaltına alınmış, bazıları uzun süren gözaltı sonucu 10 yıla kadar hapis cezasına çarptırılmıştır. Gözaltına alınan bazı gazeteciler ise iddialarına göre işkenceye maruz kalmıştır. Tüm bunlara rağmen askeri rejimin hukuk dışı uygulamalarını uluslararası arenaya taşımaya çalışan medya organları zor şartlar altında görevlerini sürdürmektedirler. Askeri rejim hakimiyet altına aldığı yayın organları aracılığı ile, hukuk dışı faaliyetlerini yasal zeminde göstermeye çalışarak, yanlış ve manipüle edilmiş yayınları ile halka yanlış ve taraflı bilgi aktarmaktadır.

Basına yönelik engellemelere örneklerden birisi Abdullah Şami'dir. Al Jazeera'nin Mısır'da 1 Ocak tarihinden itibaren tutuklu bulunan muhabiri Abdullah Şami, hapisteki kötü şartları ve adil yargılama hakkının elinden alınmasını gerekçe göstererek 147 gün boyunca açlık grevi yapmıştır. 9 ay boyunca haksız suçlamalarla gözaltında tutulan Şami daha sonra serbest bırakılmıştır.¹²⁵ Bir başka açıklamaya göre ise, 10 ay boyunca resmi bir suçlama bulunmadan gözaltında tutulan Şami, 23 Ocak'ta başlattığı açlık grevi sonucu 40 kilo kaybetmiştir. Tutukluluk esnasında sağlık durumu kötüye gitmesine rağmen sadece 3 kez doktor tarafından muayene edilmiştir.¹²⁶

Aynı zamanda gözaltında tutulan üç Al Jazeera gazetecisinin mahkemesi ise dokuzuncu kez ertelenmiştir. Ve 7 ile 10 yıl arasında hapis cezasına çarptırılmışlardır. Bununla birlikte 3 Temmuz askeri darbenin ardından Al Jazeera'nın Kahire bürosu Mısır güvenlik güçleri tarafından basılarak, malzemelere el koymuştur ve halen Mısır makamlarının elinde rehin olarak tutulmuş böylece basının haber alma hakkı engellenmiştir.¹²⁷

7-10 yıl arası hapis cezasına çarptırılan Al Jazeera İngiltere'den gazeteciler, Avusturyalı Peter Greste, Kanada kökenli Mısırlı Muhammed Fehmi ve Mısırlı

¹²⁵ "Abdullah Şami artık özgür", **Al Jazeera**, 17.06.2014,

<http://www.aljazeera.com.tr/haber/abdullah-sami-artik-ozgur>, (04.09.2014).

¹²⁶ "Reporter Freed After 10 Months In Prison, 140 Days On Hungers Strike", **Reporter Without Borders**, 17.06.2014, <http://en.rsf.org/egypt-reporter-freed-after-10-months-in-17-06-2014,46458.html>, (21.09.2014).

¹²⁷ "Gazeteciler dokuzuncu kez mahkemede", **Al Jazeera**, 23.05.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/gazeteciler-dokuzuncu-kez-mahkemede>, (17.05.2014).

Baher Muhammed, “haberleri çarpıtmak” ve Mısır’da yasaklanan Müslüman Kardeşler hareketine üye olmak ya da yardım etmek suçundan yargılanmışlardı. 2 gazeteciye yedi yıl, Bahar Muhammed’e mermi taşıdığı için ayrıca üç yıl hapis cezası verilmiştir. Mahkeme aynı zamanda 20 kişinin yargılandığı davada, İngiliz gazeteciler Sue Turton ve Dominic Kane ve Hollandalı gazeteci Rena Netjes’in de olduğu gazetecilere duruşmada olmamalarına rağmen 10 yıl hapis cezası vermiştir. Uluslararası Af Örgütü Orta Doğu ve Kuzey Afrika Direktörü Philip Luther açıklamasında, “Bu üç gazetecinin hapiste olmasının tek nedeni Mısır yetkililerinin onların söylemek zorunda olduğu şeyleri sevmemesi. Onlar düşünce mahkumları ve derhal ve koşulsuz serbest bırakılmak zorundalar. Bugün Mısır’da devletin söylemine meydan okumaya kalkan herkes meşru bir hedef olarak kabul ediliyor” ifadelerini kullanmıştır.¹²⁸

Bir başka gazeteci Muhammed Al-Yamani’de 12 Şubat 2014 tarihinde sivil ve resmî üniformalı polisler tarafından gözaltına alınmış ve iki gün boyunca tutanak tutulmadan ve savcılığa sevk edilmeden nerede tutulduğuna dair bilgi de verilmemiştir. İHH’nın raporuna göre, Yamani’nin işlemediği suçları itirafı etmesi için 24 saat boyunca elektrik verildiği ve tehdit edildiği belirtilmiştir.¹²⁹

Direnış ve gösteri süresince meydanlarda olan ve gözaltına alınan diğerk gazeteciler ise, Al Jazeera Mubaşer bürosunun müdürü ve ekibi, Rasad muhabiri ve kardeşi Mahmut ve İbrahim Abdul Nebi Ahmet’tir. Raporda belirtildiğı üzere, darbeye yönelik tepkileri kaydederken darbeciler tarafından gözaltına alınan gazeteciler, El Garbiniyet ve Turra cezaevlerine götürülmüştür. Bununla birlikte yabancı gazeteciler de gözaltına alınmıştır. Reuters haber ajansının muhabiri Tom Winnen, Daily Best haber ajansından olan ve yazmış oldukları yazılardan dolayı Mike Giglio ile iki arkadaşı Mahmut Abu Zeyd ve Lewice James dövüldükten sonra gözaltına alınan gazetecilerdir. Yine raporda belirtildiğı üzere, Türk İhlâs Haber

¹²⁸ “Basın özgürlüğü için kara gün: El Cezire gazetecileri suçlu bulundu”, **Uluslararası Af Örgütü**, 23.06.2014, <http://www.amnesty.org.tr/icerik/34/1382/basin-ozgurlugu-icin-kara-gun-el-cezire-gazetecileri-suclu-bulundu>, (22.10.2014)

¹²⁹ “Mısır’da İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar”, s.11.

Ajansı müdürü Tahir Osman Hamdi ve Anadolu Haber Ajansından Hibe Zekeriya ve TRT haber ajansı Metin Turan gözüne alınmıştır.¹³⁰

Aynı raporda belirtildiği üzere, darbenin ardından meydanlardaki katliamları izleyen gazetecilerden bazıları öldürülmüşlerdir. Adalet ve Hürriyet gazetesinin kameraman ve gazetecisi Ahmet Asım, gazeteci olan Gulf News’ da çalışan Habibe Ahmet Abdul Aziz, El Ahbar gazetesinin muhabiri Ahmet Abdul Cavvat ve gazeteci kameraman Musap El Şami ve Sky News kanalının mensubu kameraman Mike Deen meydanlarda gerçekleştirilen katliamı izledikleri esnada öldürüldükleri belirtilmiştir.¹³¹

Bir diğer hak ihlallerinin yaşandığı olay ise, Müslüman Kardeşlerin faaliyetlerinin yasaklanması ve Hürriyet ve Adalet gazetesine kapatma kararı verilmesidir. Mısır Kahire mahkemesinin kararına göre, Müslüman Kardeşler’in bütün faaliyetleri yasaklanmış ve hesaplarına el koyulmuştur. Daha sonra yayın organı olan Hürriyet ve Adalet Gazetesi genel merkezi polis tarafından basılmış, belge ve bilgisayarlarına el koyulmuştur. Böylece yayın yapan kurumları da engellenmiştir.¹³²

1980 yılından bu yana her yıl dünyadaki basın özgürlüğünü değerlendiren ve rapor yayımlayan ABD merkezli Freedom House, 2013 yılında yayınladığı raporda Mısır’a da yer vermiştir. 197 ülkede basın özgürlüğünün değerlendirildiği raporda ülkeler "özgür", "kısmen özgür" ve "özgür olmayanlar" şeklinde sıralamıştır. Raporda yer alan ülkeler arasında Ortadoğu’da yer alan hiçbir ülke "özgür" sıralamasında yer alamamış ve 15 Ortadoğu ülkesi için “özgür değil” ifadesi kullanılmıştır. Mısır ise rapordaki sıralamada 155. Sırada “özgür olmayanlar” kategorisinde yer almıştır.¹³³

Bir diğer komitenin verilerine göre ise, gazetecilerin yaşadığı hak ihlalleri değerlendirilmiştir. Gazetecileri Koruma Komitesi (Committee to Protect

¹³⁰ Ashraf, a.g.e., s.23.

¹³¹ Ashraf, a.g.e., s.27.

¹³² “Müslüman Kardeşler’in gazetesine kapatma”, **Al Jazeera**, 26.09.2013, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/musluman-kardeslerin-gazetesine-kapatma>, (10.04.2014).

¹³³ “Ortadoğu’da özgür ülke yok” , **Al Jazeera**, 03.05.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/ortadoguda-ozgur-ulke-yok>, (17.05.2014).

Journalists-CPJ) açıklamalarına göre, öldürülen, tecavüze uğrayan ve darp edilen basın görevlileri darbe karşıtı tutumları nedeni ile hedef gösterilmiştir. Shaab Masr muhabiri bunlardan biridir. Salah al-Din Hasan yaşanan olaylar sırasında öldürülmüştür. Hollandalı bir kadın muhabir ise, Tahrir Meydanı'ndaki protestolar esnasında, haber yapmak amacı ile bulunduğu esnada tecavüze uğradığı açıklanmıştır. El Watan foto muhabiri Ömer Zoheiry ve Mısır Gazeteciler Sendikası yönetim kurulu üyesi Halit el Balshy'e ise Tahrir Meydanı yakınlarında kimliği belirlenemeyen kişiler saldırıda bulunmuştur. Al-Youm Al-Saba gazetesinden Muhammed Kemal, Suez News'ten Raci el Atar gazetesinden Kerim Anwar da darp edilerek ekipmanları tahrip edilmiştir.¹³⁴

Mısır'ın en çok okunan yazarlarından olan, askeri darbeyi gerçekleştiren yönetime ve özellikle de Sisi'ye sert eleştirilerde bulunan, Al Ahram gazetesi yazarı Fehmi Huveydi'ye yorumları nedeni ile yurtdışına çıkış yasağı getirilmiştir. Al Jazeera'nın aktardığı habere göre, herhangi bir tebligat ve bilgi verilmeden uygulanan kararda yurtdışına çıkış esnasında durumdan haberdar olabilmıştır.¹³⁵

Sınır Tanımayan Gazeteciler'den olan Mayada Ashraf ise süreç içerisinde hayatını kaybeden gazetecilerdendir. Sınır Tanımayan Gazeteciler'in aktardıklarına göre, polis ve göstericiler arasında yaşanan "çatışmada" başından vurularak hayatını kaybetmiştir. Aynı gün gazetecilerin korunmasına dair konu BM nezdinde görüşülürken Ashraf'ın ölüm haberi gelmiştir. Nitekim açıklamalara göre, 3 Temmuz darbesinden bu yana 11 gazetecinin öldüğü söylenmektedir.¹³⁶ Ashraf'ın ölümü ile ilgili, sorumluların kim olduğu noktasında herhangi bir tespit yapılmazken, güvenlik güçlerinin çatışmalar esnasında gazetecileri de hedef alabilecek yöntemle gerçek mermi kullandığı bilinmektedir.

Mısır'da yaşanan olaylara medyanın bakışı ordu taraflı olmuştur. 8 Temmuz 2013 tarihinde Cumhuriyet Muhafızları karargahı önünde sabah namazı esnasında sivillere ateş açılması sonucu 5'i çocuk 53 kişi hayatını kaybetmişti. Haberi , Hüriyet

¹³⁴ "Askeri Darbe ve İnsan Hakları Raporu", s.14.

¹³⁵ "Huveydi'ye 'çıkış yasağı'", **Al Jazeera**, 24.05.2014,

<http://www.aljazeera.com.tr/haber/huveydiye-cikis-yasagi>, (04.09.2014).

¹³⁶ "Female Reporter Shot Dead While Covering Anti-Sisi Protest", **Reporters Without Borders**, 31.03.2014, [HTTP://EN.RSF.ORG/EGYPT-FEMALE-REPORTER-SHOT-DEAD-WHILE-31-03-2014,46062.HTML](http://en.rsf.org/egypt-female-reporter-shot-dead-while-31-03-2014,46062.html), (21.09.2014).

ve Adalet Partisi'nin (HAP) gazetesi Hürriyet ve Adalet, "Allah ne güzel vekildir ve O bize yeter.. 'Cumhuriyet Muhafızları Katliamı'. 53 Şehit ve 1000 yaralı" şeklinde yayınlarken diğer gazeteler ise ölümlerden ve barışçıl gösteri yapan halka ateş açılmasından ziyade, ordunun tutumunu haklı çıkarmaya çalışmıştır. "Teröristler Cumhuriyet Muhafızları Karargahı'na saldırdı", "Dökülen kanın günahı İhvan'ın boynunda", "51 ölü'nün kanına girdiler" manşetlerini atarak taraflı yayın gerçekleştirmişlerdir. Nitekim Mısır'da tek taraflı yayın hakim durumundadır. Darbe sonrasında, İhvan'ın siyasi kanadı HAP'ın kanalı Mısır 25 ile El-Hafız ve En-Nas isimli dini içerikli yayın yapan 2 televizyon kanalı kapatılarak da bu durum devam ettirilmiştir.¹³⁷

H. Siyasi Yasaklar ve Siyasi İfade Hürriyetine Yönelik İhlaller

Mısır'da 2013 askeri darbesinden sonra insan hakları ihlallerinin bir diğer boyutu ise siyasi yasaklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda gençlik hareketlerinin, derneklerin faaliyetleri yasaklanmış, ofis ve merkezlerine baskınlar düzenlenerek malzemelerine el koyulmuştur. Siyasi ifade hürriyetine kısıtlamalar getirilerek, darbe rejimi tarafından tek taraflı düşünce hakim kılınmaya çalışılmıştır.

Engellemelere maruz kalan hareketlerden ilki, Hüsnü Mübarek rejiminin devrildiği devrim hareketinin ana unsurlarından biri olarak bilinen, aynı zamanda Mursi yönetimini de zaman zaman eleştiren 6 Nisan Gençlik Hareketi'dir. Bu hareket, 3 Temmuz askeri darbe sürecinde, Mursi'nin devrilmesine önce destek vermiş, daha sonra darbe rejimini eleştirerek, Abdulfettah Sisi'nin cumhurbaşkanlığı adaylığına karşı çıkmıştır. Süreç içerisinde değişen tutumu nedeni ile Mısır Acil Durumlar mahkemesi, 'devletin imajına zarar vermek' ve 'dış ülkelerle casusluk

¹³⁷ "Mısır Medyasının Taraflı Yayını Tartışılıyor", AA, 10.07.2014, <http://www.aa.com.tr/s/202618-misir-medyasi-tarafli>, (05.10.2014).

faaliyetlerine girmek' gerekçesi ile 6 Nisan Hareketini cezalandırmış, tüm ofislerine el koyarak faaliyetleri engellenmiştir.¹³⁸

Mısır'da darbe sonrası uluslararası faaliyetlerini sürdüren insan hakları örgütleri de engellenerek cezai yaptırımlar uygulanmıştır. Human Rights Watch ve Kerame İnsan Hakları Örgütü'nde faaliyeti yasaklanan kurumlar arasındadır. Tutuklanma ve ofislerinin basılması sonucu faaliyet yapamaz konuma getirilmişlerdir. Kerame İnsan Hakları Örgütü avukatı Ahmet Mifreh açıklamalarında, tutuklanma ve ofisin dağıtılması gibi tehditlerle karşı karşıya kaldıkları için Kahire ofisini kapatarak Beyrut'a taşındıklarını söylemiştir. "Yasaklı örgüte mensup olmak, güvenlik güçlerine saldırmak, güvenlik güçlerini öldürmeye teşvik etmek ve Demenhur bölgesi emniyet müdürlüğüne saldırmak" suçlaması ile kanıt olmamasına rağmen Mifreh hakkında dava açılmış bunun sonucunda da Mifreh, Türkiye'ye gelmek zorunda kalmıştır.¹³⁹

Darbe rejimine karşı oluşabilecek her düşünce engellenmeye çalışılmıştır. Nitekim Al Ahram gazetesi yazarı Fehmi Huveydi'ye yorumları nedeni ile yurtdışına çıkış yasağı getirilmiştir.¹⁴⁰

İ. Akademik Özgürlüğe, Öğretim Üyeleri ve Öğrencilere Yönelik İhlaller

3 Temmuz askeri darbesinin ardından hak ihlallerinden bir diğeri de eğitim alanında yaşanmıştır. Mursi'ye destek amaçlı gösterilere katılan öğrenciler okuldan uzaklaştırılarak cezai yaptırım uygulanmıştır. Yine darbeye karşı görüşlerinden

¹³⁸ "Mısır'da '6 Nisan'a yasak", **Al Jazeera**, 28.04.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/misirda-6-nisana-yasak>, (30.05.2014).

¹³⁹ "Mahkeme kapısında gözaltına alınıyorlar" **Al Jazeera**, 04.07.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/mahkeme-kapisinda-gozaltina-aliniyorlar>, (15.07.2014).

¹⁴⁰ bkz "Basın Özgürlüğüne Yönelik İhlaller"

dolayı üniversitede görev yapan öğretim görevlileri ve çalışanların okula girişleri engellenmiştir.

Mısır Mahkemesi aldığı karara göre, darbe karşıtı 19 Ezher Üniversitesi öğrencisini provokatörlük, kamu malına zarar ve güvenlik güçlerine mukavemet gerekçesi ile 5'er yıl hapis cezasına ve 100'er bin Cüneyh (15 bin dolar) para cezasına çarptırmıştır. Mahkum edilen 19 öğrenci, Nasr bölgesinde bulunan Ezher Üniversitesi'ne giden yolu kapatan öğrenciler ile güvenlik güçleri arasındaki çatışma esnasında tutuklanmıştı. Bu karardan sonra mahkeme ikinci bir karar alarak, üniversite içerisinde, polislerin yeniden konuşlandırılmasına karar vermiştir.¹⁴¹

Öğrencilere yönelik gözaltı ve işkenceye örnek olarak Marwan Safwat Seyyid Muhamed'in yaşadıklar verilebilir. İHH'nın raporuna göre, 17 yaşında lise üçüncü sınıf öğrencisi olan Marwan, maskeli, sivil ve resmî giysili güvenlik güçleri tarafından evi kırıp döküldükten sonra gözaltına alınmıştır. Oğlunun akıbeti hakkında bilgi alamayan annesi günler sonra gördüğünde, yüzünde kızarıklıklar olduğunu, dövüldüğünü ve aç bırakıldığını iddia etmiştir. İddialara göre, Marwan annesi ile görüşmesinde, savcının önüne çıkarılmadan önce kendisine “özel bir karşılama merasimi” ile şiddet uygulandığını söylemiştir.¹⁴²

Aynı raporda yer verilen bir diğer olay ise, Muhammed Abdel Muti al-Beltaci'nin yaşadıklarıdır. 22 yaşında Ezher Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencisi olan Beltaci, minibüsle evine dönerken polis tarafından gözaltına alınmış al-Mansoura 1. Karakolu'na geldiğinde “Karşılama” diye isimlendirilen şiddet olayına maruz kalmıştır. Polis aracını yakmak, toplanmak, yol kesmek ve rejimi devirmeye çalışmakla suçlanan Beltaci'nin, cezaevine nakil işlemi gerçekleştirilmeden önce ise binbaşı Haysam al-Ashwai tarafından işkenceye maruz kaldığı belirtilmiştir.¹⁴³

Mokhtar Al Ashry ile yapılan görüşmede, oğlu Ömer Mokhtar'ın tutukluluk durumuna yönelik bilgi edinilmiştir. 22 Ocak tarihinde arkadaşının cenazesine katıldığı esnada, polis ve “baltacılar”ın cenaze esnasında ateş açmaları ve fişek

¹⁴¹ “Darbe karşıtı öğrencilere hapis”, **Al Jazeera**, 24.02.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/darbe-karsiti-ogrencilere-hapis>, (10.04.2014).

¹⁴² “Mısır'da İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar”,s.7.

¹⁴³ “Mısır'da İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar”,s.11.

kullanmaları sonucu gözünden yaralanan Ömer Mokhtar, “patlayıcı taşıdığı ve terör suçlamalarından gözaltına alınmıştır. Daha önce üç ameliyat geçirmesine rağmen hapishanede herhangi bir tıbbi müdahale yapılmamıştır. Babası Mokhtar Al Ashry’nin ifadesine göre, Tanta hapishanesinde tutuklu bulunan ve işkenceye maruz kalan oğlu ile iki ay boyunca görüşmesine izin verilmemiştir. 14 Şubat tarihinde gözaltına alınan Ömer Mokhtar’ın hala tutuklu bulunduğunu belirtmiştir.¹⁴⁴

Mısır’da darbenin ardından gerçekleştirilecek cumhurbaşkanlığı seçimleri nedeni ile 21-28 Mayıs tarihleri arasında, 7 bin kız öğrencinin 'güvenlik endişesi' gerekçesiyle yurtlara girişi yasaklanmıştır. Şehir dışından gelen öğrenciler kalacak yer noktasında sorun yaşamakla birlikte, yasak sınav tarihlerini de içerdiği için mağduriyet yaşanmıştır. Nitekim birkaç gün öncesinde de eylemlere katıldıkları gerekçesi ile 76 öğrenci uzaklaştırma almıştır.¹⁴⁵

24 Aralık 2013 tarihinde ise, Al-Azhar Üniversitesi Kız Öğrenci Kampüsü’ne güvenlik güçleri tarafından saldırılmış ve göz yaşartıcı gaz kullanılmıştır. İHH’nın raporunda iddia edildiği üzere, tarihinde ilk kez güvenlik güçlerinin saldırısına uğrayan kampüste revire gitmekte olan 18 yaşını doldurmamış 7 öğrenci göz altına alınmıştır. 30 gün boyunca gözaltında tutulan öğrencilere yönelik suçlamalar da ise, İslam Araştırmaları Fakültesi’nin kapısını kapatmak, güvenlik güçlerine karşı çıkıp hakaret etmek ve taş ve molotof kokteyli atmak ifadeleri kullanılmıştır.¹⁴⁶

İHH’nın raporunda yer verildiği üzere, iki ay içerisinde, Al-Azhar Üniversitesi’nde eğitim göre, 35 kız öğrenci gözaltına alınmış ve Kahire Üniversitesi’nden 2 kişi tutuklanmıştır. Mısır genelinde, özellikle Süveyş ve Zagazig üniversitelerinde ise onlarca kız öğrencinin gözaltına alındığı ve yaşları 13-14 olan bir çok genç kızın da halen cezaevlerinde tutulduğu belirtilmiştir.¹⁴⁷

¹⁴⁴ Mokhtar Al Ashry, Kişisel Görüşme.

¹⁴⁵ “Seçim haftası yurt yasağı”, **Al Jazeera**, 06.05.2014,

<http://www.aljazeera.com.tr/haber/secim-haftasi-yurt-yasagi>, (10.04.2014).

¹⁴⁶ “Keyfi Tutuklama ve Fiziksel Şiddete Maruz Kalan Mısırlı Kadınlar”, s. 8.

¹⁴⁷ “Keyfi Tutuklama ve Fiziksel Şiddete Maruz Kalan Mısırlı Kadınlar”, s.2.

J. Çocuklara Yönelik İhlaller

Mısır'da yaşanan en ağır ihlallerin başında çocuklara yönelik hak ihlalleri gelmektedir. Meydanlarda gösteriler esnasında birçok çocuk hayatını kaybetmiştir. Aynı zamanda darp edilerek ve korkutularak gözaltına alınan çocuklar işkenceye uğradıklarını iddia etmektedir. Aynı zamanda gözaltı esnasında henüz çocuk yaşta olan kişiler hazırlanan ifadeleri imzalamaları ve suçlamaları kabul etmeleri için zorlanmışlardır.

Meydanlarda gösteriler esnasında yaşanan çatışmalarda aralarında çocukların da olduğu sivillerin hayatını kaybettiği bilinmektedir. Nitekim Cumhuriyet Muhafızları Karargahı önünde yaşanan olayda kadın ve çocuklar yakında bulunan Mustafa Camii'ne sığınmış ancak cami de muhasara altına alınarak saatlerce ambulansların girişine izin verilmemiştir.¹⁴⁸

UAÖ araştırmacılarına göre, Ramses Meydanı'nda yaşanan olaylarda da yaşı yedi ile 10 arasında olan bir çocuk da silahla yaralanma sonucu Bula El-Dakrur Hastanesi'nde hayatını kaybetmiştir. Yine bir protestocunun iddialarına göre, 18 yaşındaki kız kuzeni, Ramses Meydanı yakınlarında dururken bacağından vurulmuştur. Yaşanan çatışmalarda Yaser Moammed isimdeki 19 yaşındaki bir genç de evinin yanındaki sokakta başından vurularak öldürülmüştür.¹⁴⁹

Yine UAÖ'nün bir diğer raporunda iddia edildiği üzere, 27 Temmuz tarihinde oturma eylemi yapan Mursi destekçileri ile güvenlik güçlerinin girdiği çatışmada çocuklar da hayatını kaybetmiştir. Öldürülenler arasında genç ve çocukların da olduğu iddia edilen raporda, Fayoum'lu 14 yaşında bir erkek çocuğunun da Şehitler Anıtı'na yakın bir yerde arkadan saçma ile vurulduğu bilgisine yer verilmiştir.¹⁵⁰

¹⁴⁸ bkz. "Darbe Yönelik Tepkiler, Protesto Gösterileri ve Devlet Şiddeti"

¹⁴⁹ "Mısır'da Güvenlik Güçleri Artık Durmalı!", 23.08.2013, **Uluslararası Af Örgütü**, <http://www.amnesty.org.tr/icerik/59/986/misir%E2%80%99da-guvenlik-gucleri-artik-durmali!>, (21.09.2014).

¹⁵⁰ "Egypt: Police must be reined in to prevent further bloodshed", **Amnesty International**, 29.07.2014, <http://www.amnesty.org/en/news/egypt-police-must-be-reined-prevent-further-bloodshed-2013-07-29>, (25.12.2014).

Usulsüz gözaltı ve kaybettirme olaylarının yaşandığı darbe sonrası Mısır’da birçok çocuk gözaltına alınmış ve suçlarını kabul etmeleri yönünde baskı yapılmıştır. Usulsüz gözaltı ve tutuklamalara örnek olarak 14 yaşındaki Maria Samaha verilebilir. İHH’nın raporunda belirtildiği üzere, 18 Aralık 2013 tarihinde İnsan Zinciri eylemine katılan Samaha, “Baltacılar” tarafından kaçırılarak karakola götürülmüştür. Polis tarafından sorgulanmış ve kağıtları imzalaması halinde serbest bırakılacağı söylenmiştir. İmzaladığı kağıtlarda ise, kendisine yöneltilen suçlar kabul ettirilmiş ve ‘yasalara karşı gelmek, toplumsal huzuru ve güvenliği bozmaya yönelik insanlar arasında korku salan broşür ve bildiri dağıtmak ve yasa dışı materyal bulundurmak (Rabia İşareti)’ suçlamalarıyla bir yıl hapsine ve 20 bin cuneyh para cezasına çarptırıldığı bilgisine raporda yer verilmiştir.¹⁵¹

Bir diğer olay ise, 14 yaşında lise ikinci sınıf öğrencisi olan Abdul Rahman Eşref’tir. Raporda belirtildiği üzere, 27 Şubat 2014 tarihinde, Yeni Dimyat’teki al-Mahjoub sokağında barışçıl bir gösteriye katılmıştır. Olayı dağıtan güvenlik güçleri tarafından gözaltına alınmış ve Yeni Dimyat karakoluna götürülmüştür. Gözaltı esnasında öldüresiye şiddet görmüş ve 14 yaşında olmasına rağmen ifadesinde 18 yaşında olduğu yazılmıştır. Ailesi tarafından sunulan doğum belgesi ise savcılık tarafından dikkate alınmamıştır. Rabia işareti, havai fişek ve molotof kokteyli bulundurmakla suçlanan Abdul Rahman, tutuklu yargılandığı belirtilmiştir.¹⁵²

Aynı raporda, tutuklamalar esnasında reşit olmayan ve tahliye kararı çıkmasına rağmen hala tutuklu buluna genç kızların da bulunduğu bilgisine yer verilmiştir. 15 yaşında olan ve 6 Ekim tarihinde evine dönerken gözaltına alınan Ola Tarık bu duruma örnektir. Lastik yakmak, polise molotof atmak ve toplumsal huzuru bozmak suçlamaları ile karşı karşıya kalan Tarık, tahliye kararı çıkmasına rağmen hâlâ Abu Qotada İslah Evi’nde tutulduğu söylenmiştir.¹⁵³

Fatima Ezzat ise henüz 15 yaşında Ezheri lisesi ikinci sınıf öğrencisidir. İHH’nın raporunda belirtildiği üzere, 25 Aralık 2013 tarihinde güvenlik güçleri tarafından okul servisinden kaçırılarak gözaltına alınmıştır. Mahkemenin tahliye

¹⁵¹ “Mısır’da İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar”, s.6.

¹⁵² “Mısır’da İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar”, s. 7.

¹⁵³ “Keyfi Tutuklama ve Fiziksel Şiddete Maruz Kalan Mısırlı Kadınlar”, s.5.

kararı vermesine rağmen, savcı Muhammed Bassiouni tarafından karara üç kez itiraz edilerek tutukluluğun devamı sağlanmıştır.¹⁵⁴

K. Kadınlara Yönelik İhlaller

Darbe sonrası dönemde özellikle meydanlarda protestolara katılan kadınlara yönelik tecavüz ve şiddet olayları yaşanmıştır. Sivil halkla birlikte gazetecilere de taciz ve tecavüz edildiği iddia edilmiştir. Nitekim Hollandalı gazeteciye tecavüz görüntüleri ise sosyal medya da yayılmıştır. HRW ve bazı insan hakları kuruluşlarının belirlemelerine göre 60'ın üzerinde kadına ve 30 erkeğe tecavüz edilmiştir. Aynı zamanda göz altı ve tutuklama esnasında şiddet ve işkenceye maruz kalan kadınlar ifadelerinde durumu açıkça anlatmışlardır. Aynı zamanda “baltacılar” tarafından göz altına alınan kadınların da şiddete maruz kaldığı ilgili raporlarda açıklanmıştır.

Uluslararası Hukukçular Birliği temsilcilerinin Mısır temasları esnasında görüştüğüleri, Mursi karşıtı gösterileri düzenleyen organizasyonu tanzim eden Dr. Abdurrahman Seyyid, kadınlara cinsel saldırılarda bulunulduğunu doğrulamış ve meydanlardaki gösterilerde tecavüze uğrayan kadınların olduğunu söylemiştir.¹⁵⁵

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün raporuna göre, Tahrir Meydanı'nda protestoların arttığı Cuma günü, haber amaçlı bulunan Hollandalı gazeteciye 5 kişi tarafından tecavüz edilmiştir. Hastaneye kaldırıldıktan sonra yaşanan olay nedeni ile Hollanda'ya geri dönüş yapmak zorunda kalmıştır. Dört gün içerisinde 91 kadına

¹⁵⁴ “Keyfi Tutuklama ve Fiziksel Şiddete Maruz Kalan Mısırlı Kadınlar”, s.5.

¹⁵⁵ UHUB, a.g.e., s.15.

cinsel saldırı gerçekleştirildiğini açıklayan İnsan Hakları Örgütü, ülkedeki istikrarsız durumun buna neden olduğunu belirtmiştir.¹⁵⁶

UHUB'un raporunda belirtildiği üzere, Adeviyye Meydanı'nda görüşülen ve Mursi yanlışı protestolara katılan kişilerin iddialarına göre, kadınlar ve erkekleri evlerinden alıp, şiddet ve cinsel tacizde bulunulmuştur. Darbeden önce cinsel saldırı olayları görülmezken, darbe sonrası Tahrir Meydanı'nda kimliği belirsiz kişiler tarafından tecavüz olaylarının yaşandığını iddia edilmiştir.¹⁵⁷

Al-Marsad al-Masry Hak ve Özgürlükler Merkezi ve Darbeye Karşı Kadınlar Hareketi, Aralık ve Ocak aylarında kadınlara yönelik gözaltı ve tutuklamaları izleyerek değerlendirmiştir. Ve iddialarına göre 2 ay içerisinde Mısır genelinde 200 kadın gözaltına alınmıştır. Nitekim iddialara göre, gözaltına alınanların bir kısmı da hapis cezasına çarptırılmıştır.¹⁵⁸

Ezher Üniversitesi öğrencisi Hatice İsmail ise Al Jazeera'ya verdiği röportajda sürece ilişkin yaşadıklarını anlatmıştır. Darbe karşıtı gösterilere katıldıktan sonra üniversiteden uzaklaştırılan İsmail, iki kez gözaltına alınmıştır. İlk gözaltı süresinde 17, ikinci göz altı süresinde ise 12 gün tutulmuştur. Bu süre boyunca işkenceye maruz kalmış ve hakkındaki 5 yıl tutuklama kararı nedeni ile Türkiye'de yaşamaktadır. Tutukluluk süresince, aşağılama ve hakarete maruz kaldığını, askerler tarafından dövüldüklerini iddia etmiştir. 18 Ağustos tarihinde, 17 günlük ilk gözaltı süresinde diğer cezaevlerinde olduğu gibi dar bir alanda kalabalık olarak kalmak zorunda olduklarını ve 4 günde bir sadece bayat ekmek verildiğini söylemiştir. İkinci gözaltı durumu, 27 Aralık'ta Nasr bölgesindeki gösteriler sırasında gerçekleştirilmiştir. Polisin başına darbe vurarak yerde sürüklemesi ile gözaltına alınan Hatice İsmail'i ailesi Al Jazeera tarafından yapılan haber ile öğrenmiştir. Gözaltına alındığı esnada yaralı olan Hatice İsmail abisinin talebi üzerine 4 gün sonra revire götürülmüştür. Gözaltı esnasında yaşadığı olayları şu şekilde aktarmaktadır:

¹⁵⁶ "Egypt: Epidemic of Sexual Violence", **Human Rights Watch**, 03.07.2013, <http://www.hrw.org/news/2013/07/03/egypt-epidemic-sexual-violence>, (07.11.2014).

¹⁵⁷ UHUB, a.g.e., s.18.

¹⁵⁸ "Keyfi Tutuklama ve Fiziksel Şiddete Maruz Kalan Mısırlı Kadınlar", s.1.

“Bize psikolojik baskı yapmak için arada bir bilinçli bir şekilde bekâret testi yapıyorlardı. Gece yarısı teftiş yapıyorlardı ve hepimizi koğuş dışına çıkarıyorlardı. Küçük bir hatada topluca dövülürdük. 3 metrekarelik bir koğuşta 45 kişi kalıyorduk. Koğuş içinde kapısı açık bir tuvalet vardı. Ve yer olmadığı için tuvalet içinde oturanımız bile vardı. Bazen ayakta kalma cezası verirlerdi. Bu ceza sırasında birçok arkadaşımız bayılır düşerdi. Yasaklı ve terör örgütüne mensup olmak, izinsiz gösteriye katılmak ve polis araçlarına zarar verme suçlarından 5 yıl hapis cezasına çarptırıldım.”¹⁵⁹

Bir diğer örnek ise, Doktor Abdul Rahman El Şavaf'ın kızı Sümeyye El Şavaf'tır. Babası katliam sırasında hastanede gönüllü olarak çalışırken 9 emniyet aracı ve sivil giyimli 20 güvenlik mensubu Sümeyye'nin evine gece yarısı baskın düzenleyerek gözaltına almışlardır. Raporda belirtildiği üzere, gözaltına alınan Sümeyye erkeklerle birlikte aynı araçta ceza evine gönderilmiştir. Güvenlik güçleri tarafından dövüldükleri, yerlerde sürüklendikleri, hakaret ve cinsel tacizlere maruz kaldıkları iddia edilmiştir.¹⁶⁰

Haksız yere gözaltına alınan kadınlardan bir diğeri ise, Ashraf Sayed'tir. Sekiz aylık hamile olan Ashraf Sayed, sağlık ocağına giderken, protestocuların arasında kalmıştır. Human Rights Monitor'un belirttiğine göre, güvenlik güçleri tarafından yanındaki komşusu ile polis aracına alınarak Sahel Polis Merkezi'ne götürüldü. Sorgulamanın ardından tutukluluk süresi 15 gün daha uzatılmış ve eşinin sağlık durumu ile ilgili taleplerine rağmen gözaltında kalmıştır. Eşi, Dahab Hamid Abdel-Aal ise, ziyaret esnasında Ashraf Sayed'in bitkin görüldüğünü ve kendisinin içeride diğer kadın tutuklularla birlikte işkence ve insanlık dışı muameleye maruz kaldığını söylediğini belirtmiştir. 13 Şubat Perşembe günü ise, Ashraf Sayed, Zeitoun Hastanesi'nde güvenlik güçleri ile elleri yatağa bağlı bir şekilde sezaryenle bir bebek

¹⁵⁹ “Onurlu bir ülke hayal ediyorduk”, **Al Jazeera**, 03.07.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/onurlu-bir-ulke-hayal-ediyorduk>, (04.09.2014).

¹⁶⁰ Ashraf, a.g.e.,s.24.

dünyaya getirmiştir. Böylece gözaltında iken yatağa bağlı tutuklu olarak kayıtlara geçmiştir.¹⁶¹

Polis ve baltacılar tarafından gözaltına alınan kadınlar da birçok hak ihlalleri ile karşı karşıya kalmıştır. İHH'nın raporunda belirtildiği üzere, tutuklamalar esnasında, şiddete ve her türlü fiziki, psikolojik ve cinsel tacize maruz kalan kadınların kendini korumaya çalışmaları halinde daha fazla şiddet uygulandığı iddia edilmiştir. Aynı zamanda cezaevine nakillerde ve karakola girdikleri esnada, birçok kadının başörtüleri ve kıyafetleri güvenlik elemanları tarafından yırtılmış, cinsel saldırı vakaları yaşanmış, maskeli kişiler tarafından üst araması yapılmak için soyularak taciz edildiği olaylarla açıklanmıştır. Bununla birlikte, hücrelerin duvarlarında eski tutuklulara ait kan izleri ve işkence aletlerini tutarak kadınları korkutmaya çalıştıkları söylenmektedir. Korkutma amacıyla yapılan bir diğer uygulama ise, polislerin, kadın tutukluların karşısında erkekleri zorla soyması, suyla ıslatması ve şiddet uygulamaları ile işkence yaptıkları belirtilmiştir.¹⁶²

¹⁶¹ “First Political Detainee Gives Birth in Detention While Shackled to Bed”, **Human Rights Monitor**, 14.02.2014, http://humanrights-monitor.org/Posts/ViewLocale/15#.VK7WU3J_tll, (06.01.2014).

¹⁶² “Keyfi Tutuklama ve Fiziksel Şiddete Maruz Kalan Mısırlı Kadınlar”, s. 3.

III. İHLALLERİN ÖNLENMESİ VE CEZALANDIRILMASININ SİYASİ VE HUKUKİ ZEMİNİ

A. İhlallerin Niteliğine İlişkin Genel Değerlendirme

Mısır'da haklın iradesine karşı yapılan askeri darbe sonrası, hak ihlalleri de beraberinde gelmiştir. Yönetime el koyarak, demokrasiyi kesintiye uğratan darbe rejimi, uluslararası sözleşmeleri, hukuk ilkelerini ve en temel insan haklarını ihlal etmiştir. İnsanlığa karşı suçların işlendiği Mısır'da, yaşama hakkı başta olmak üzere, kasten adam öldürmek, kasten adam öldürmeye teşebbüs, nitelikli kasten yaralama, kasten yaralama, toplantı gösteri ve yürüyüş hakkının engellenmesi, adil yargılanma, işkenceye ve eziyet, basın özgürlüğü ve haberleşmenin engellenmesi, nitelikli mala zarar verme, eğitim hakkının engellenmesi, çocukların ve kadınların cinsel istismarı gibi hak ihlalleri yaşanmıştır ve bu süreç devam etmektedir. Nitekim hepsinden önce, 3 Temmuz'da Mısır ordusunun ülkenin seçilmiş ilk Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi'ye yönelik gerçekleştirilen darbe de hak ihlallerinin başında gelmekte ve yukarıda sıralanan çok boyutlu suçların da kaynağını oluşturmaktadır. Bununla birlikte 1200 sanık hakkındaki suçlama ve 529 kişinin idamla yargılanması da bu hukuksuzluğun bir parçasıdır. Kısa bir süre sonra 683 kişinin de idamla yargılanması mahkemenin adil yargılamadan uzak tutum sergilediğini ve siyasi davrandığını göstermektedir.

Meydanlarda gerçekleştirilen gösterilerde yüzlerce kişi gözaltına alınmış ve birçoğunun akıbeti hakkında da resmi makamlar tarafından açıklama yapılmamıştır. Cumhuriyet Muhafızları Karargahı önü, Giza Kahire Üniversitesi, Muqattam, Mansura, Adeviyye ve Rabia meydanı katliamlarında yüzlerce sivil, darbe güçleri

tarafından öldürülmüştür. Hukuksuzluğun en önemli delillerinden biri de “baltacılar”dır. İşsiz ve sabıkalı gençlerden oluşan bu gruplar, darbe güçleri tarafından meydanlardaki protestolarda sivil halka karşı kullanılmıştır.

İhlallerin bir diğer boyutu da, gözaltı esnasında ve tutuklulara karşı işkence yapılmasıdır. Devlet eliyle gerçekleştirilen işkence sonucu birçok kişi hayatını kaybetmiştir. STK’ların ve uluslararası kuruluşların raporlarında da yer verildiği üzere, darp, tekme, yumruk, yerlerde sürüklenme, havasız bırakma, psikolojik baskı, tehdit, şantaj, taciz, tecavüz, gibi birçok işkence ve kötü muamelenin gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Gözaltı esnasında “adil yargılanma hakkı” ihlal edilmiş, davaları defalarca ertelenen tutuklular, haksız suçlamalarla yıllarca hüküm giymiştir.

Çocuklara ve kadınlara yönelik hak ihlalleri gerçekleştirilmiş ve gözaltı esnasında taciz ve tecavüz vakaları yaşanmıştır. İlgili bölümlerde de ifade edildiği üzere, meydanlarda protestolara katılan kadınlara yönelik tecavüz ve şiddet olayları yaşanmış, tutuklamalar esnasında şiddet ve işkence olayları yaşanmış ve “Baltacılar” tarafından cinsel saldırıların gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

Siyasi ifade özgürlüğüne yönelik engellemeler ile, darbeye karşı çıktıkları için Müslüman Kardeşler, 6 Nisan Gençlik Hareketi, HRW ve Kerame İnsan Hakları Örgütü gibi kurumların ofisleri basılmış, görev yapanlar gözaltına alınmış ve faaliyetleri yasaklanmıştır.

Üniversite öğrencileri siyasi düşünceler ve gösterilere katıldıkları gerekçesi ile göz altına alınmış ve bir kısmı hüküm giymiştir. Yurtlar ve okullar basılarak eğitim hakkı engellenmiştir.

Tarafsız yayın yapmaya çalışan gazeteci ve yayın organları engellenmiş ve askerî darbe rejimin hakimiyetinde, yanlı yayınlar ile darbe meşru gösterilmeye çalışılmıştır. Böylece insanların en temel hakkı olan doğru haber ve veriye ulaşmaları engellenmiştir.

3 Temmuz askeri darbesinden sonra, ilgili bölümlerde de ifade edildiği üzere birçok hak ihlali gerçekleştirilmiştir. Hukuki süreç ise Mısır’da işlememektedir.

Darbeyi ve hak ihlallerini gerçekleştirenlere yönelik bu zamana kadar herhangi bir yaptırım uygulanmamıştır. Darbe yönetimi ciddi bir iç ve dış basınca maruz kalmadığı sürece bu ihlallerin rutin biçimde devam edeceği öngörülebilir.

B. Uluslararası Sözleşmeler'in İhlali

Darbe rejimi, 3 Temmuz sonrası gerçekleştirdiği ve halen devam eden temel hak ihlalleri ile Uluslararası sözleşmeleri ihlal etmiştir. BM Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi, İşkence Ve Diğer Zalimane Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı BM Sözleşmesi, BM Siyasi Ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi ihlal edilen uluslararası sözleşmelerin temelini oluşturmaktadır. Aynı zamanda, TCK'nın 13. Maddesinde yer alan evrensellik ilkesi kapsamında darbe ve insan hakları suçlarının faillerine yönelik yargılama yolu açılmaktadır.

1. BM Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi

İnsan hakları, insanın doğuştan elde ettiği, hiçbir ayırım gözetmeksizin herkesin kanun önünde eşitliğini içerir. Yaşama hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkı, mülkiyet edinme hakkı, adil yargılanma hakkı, eğitim hakkı, seçme ve seçilme hakkı, özel yaşamın gizliliği hakkı, devlet hizmetlerinden eşit olarak yararlanma hakkı en temel insan haklarından sayılmaktadır. Bu Kapsamda ilk olarak, 1789 Fransız Devrimi'nin ardından insan haklarını korumak amacıyla "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi" yayımlanmıştır. İnsan onuruna yakışacak, özgür ve eşit yaşamayı amaçlayan uluslararası sözleşme ise BM tarafından kabul edilmiştir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 10 Aralık 1948 tarih ve 217A(III) sayılı Kararıyla 30 maddelik sözleşmeyi kabul etmiştir. İlan edilen sözleşmenin 3.,5.,20.,21. ve 26. Maddeleri başta darbe olmak üzere, yaşama hakkı, işkenceye uğramama hakkı, eğitim hakkı, dernek kurma ve katılma hakkını güvence altına almaktadır.

“Madde 3 -Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.

Madde 5- Hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez.

Madde 20

Herkesin silahsız ve saldırısız toplanma, dernek kurma ve derneğe katılma özgürlüğü vardır.

Madde 21

1. Herkes, doğrudan veya serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığı ile ülkesinin yönetimine katılma hakkına sahiptir.

3. Halkın iradesi hükümet otoritesinin temelidir. Bu irade, gizli veya serbestliği sağlayacak benzeri bir yöntemle genel ve eşit oy verme yoluyla yapılacak ve belirli aralıklarla tekrarlanacak dürüst seçimlerle belirlenir.

Madde 26

1. Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır. Yüksek öğretim, yeteneklerine göre herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır.

2. Eğitim insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarıyla temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, bütün uluslar, ırklar ve dinsel topluluklar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirilmeli ve

Birleşmiş Milletlerin barışı koruma yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.”¹⁶³

Darbe sonrası Mısır’da yaşama hakkı başta olmak üzere, işkenceye uğramama hakkı, eğitim hakkı, dernek kurma ve katılma hakkı devlet tarafından açıkça ihlal edildiği görülmektedir. Dolayısıyla en temel sözleşmelerden olan BM Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi’nin ihlal edildiğini söyleyebiliriz.

2. BM Siyasi Ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 16 Aralık 1966 tarih ve 2200 A (XXI) sayılı Kararıyla kabul ettiği Medeni Ve Siyasi Haklara İlişkin Sözleşme’nin 9. Maddesi, kişi özgürlüğü ve güvenlik hakkından bahseder. Aynı madde keyfi olarak yakalama ve tutuklamanın yapılamayacağı ve tutuklanan kişilere haklarındaki tutuklama kararı ve iddiaların bildirilmesinin zorunlu olduğunu belirtmiştir. Madde 9 da belirtilen “Özgürlük Ve Güvenlik Hakkı” şu şekilde tanımlanmıştır.

“MADDE 9

1. Herkesin kişi özgürlüğü ve güvenlik hakkı vardır. Hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz veya tutuklanamaz. Hiç kimse kanunun tayin ettiği sebeplere ve usule uygun olmaksızın özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.
2. Tutuklanan herkese, tutuklandığı anda, tutuklanma nedenleri ve hakkında ileri sürülen iddialar derhal bildirilecektir.
3. Bir suç işlediği iddiasıyla yakalanan ya da tutuklanan herkes, derhal bir yargıcın ya da yasalarla yargı erkini kullanmaya yetkili kılınmış bir başka resmi görevlinin önüne çıkarılacak ve uygun bir süre içinde yargılanma ya da salıverilme hakkına sahip olacaktır. Yargılanmayı bekleyen kişilerin gözetiminde

¹⁶³ TBMM,s.207.

tutulmaları genel kural olmayacaktır; ancak, salıverme, sanığın duruşmalarda, adli takibatın diğer safhalarında ve gerekli hallerde hükmün infazında hazır bulunması için güvencelere bağlanabilir.

4. Yakalanma ya da tutuklanma yoluyla özgürlüğünden yoksun bırakılan herkesin, mahkemenin gecikmeksizin tutuklamanın yasallığı konusunda karar vermesini ve yakalamanın yasal olmaması halinde, salıverilmesini kararlaştırması için mahkemeye başvurma hakkı vardır.

5. Yasal olmayan bir yakalama ya da tutuklama işleminden mağdur olan herkesin, icrası kabil zorunlu tazminat hakkı olacaktır.”¹⁶⁴

Dolayısıyla darbe sonrası gerçekleştirilen tutuklamalar, davaların ertelenmesi, hakim karşısına çıkartılmaması ve sanıklar hakkındaki tutuklama talepleri ve iddiaların belirtilmemesi sözleşmeye aykırıdır. Ancak keyfi tutuklamalar halen devam etmektedir. İstatistiklere göre 3 Temmuz tarihinden itibaren, Mısır’da çeşitli tutuklama ve gözaltı merkezlerinde tutulan tutuklu sayısı 20 bine ulaşmıştır. Askerî rejim tarafından, darbe karşıtı muhaliflerinin ev ve iş yerlerine 1.000’den fazla baskın ve arama yapıldığı bildirilmiştir. Gözaltı izni olmadan yapılan baskın ve aramalarda ev ve iş yerlerine zarar verilmiştir. Baskın ve gözaltı esnasında, birçok insan hakkı ihlali de uygulanmıştır ve uygulanmaya devam edilmektedir.¹⁶⁵

¹⁶⁴ “Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi”, **TBMM**, <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/53-73.pdf>, S.57., (11.12.2014).

¹⁶⁵ Mısır’da İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar, s.12.

3. İşkence Ve Diğer Zalimane Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı BM Sözleşmesi

Dünyada, işkence ve diğer zalimane, gayri insani veya küçültücü muamele ve cezaya karşı mücadeleyi daha etkinleştirmeyi hedefleyerek oluşturulan sözleşme, Avrupa Konseyi bünyesinde. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1984 tarih ve 39/46 sayılı Kararıyla kabul edilip imza, onay ve katılıma açılan sözleşme, 26 Haziran 1987 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi'nin kuruluş ve işleyişi de bu sözleşmeye bağlı işlemiştir.¹⁶⁶ Mısır ise sözleşmeyi 25 Haziran 1986 tarihinde imzalamıştır.¹⁶⁷

İşkenceye dair sözleşme, suçun failini Madde 1 de belirtildiği üzere, “bir kamu görevlisi” veya “bu sıfatla hareket eden bir başka şahsın teşviki veya rızası veya muvafakatiyle hareket eden kişi” olarak öngörmüştür.¹⁶⁸

Madde 2’de ise, “Sözleşme’ye Taraf Devlet, yetkisi altındaki ülkelerde işkence olaylarını önlemek için etkili kanuni, idari ve adli veya başka tedbirleri alacaktır” ifadesi ile, Uluslar arası Hukuk çerçevesinde, taraf devletlerin işkence suçunu önlemesi gerektiği belirtilmiştir.

Aynı madde de işkencenin her durumda yasaklandığı ve hukuka uygun hale gelemeyeceği belirtilerek, “Hiçbir istisnai durum, ne harp hali, ne de bir harp tehdidi, dahili siyasi istikrarsızlık veya herhangi başka bir olağanüstü hal, işkencenin uygulanması için gerekçe gösterilemez.” İfadeleri kullanılmıştır.¹⁶⁹

İşkenceye Karşı Komite kurulması ve sürecin denetlenmesi sözleşme ile teminat altına alınarak, işkence uygulayan devlete yönelik gerekli hukuksal sürecin başlatılması hedeflenmiştir. Madde 17-24 arasında belirtilen bu hükümler gereği,

¹⁶⁶ Cüneyt, Er, “İşkenceye Karşı BM Sözleşmesi”, **TBB Dergisi**, 2005, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2005-60-175>, (21.12.2014), s.170.

¹⁶⁷ “İşkence Ve Diğer Zalimane Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı BM Sözleşme”, **AAİH**, Çev: Elif Şimşek, ://C:/Users/DELL/Downloads/OPCAT_Turkish.pdf, (21.12.2014), s.214.

¹⁶⁸ İşkencenin Önlenmesine Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, **TBMM**, <http://www.tbmm.gov.tr/komisyoin/insanhaklari/pdf01/37-51.pdf>, (21.12.2014), s.38.

¹⁶⁹ İşkencenin Önlenmesine Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, **TBMM**, s.38.

Komite'nin hazırladığı raporlar doğrultusunda, işkence uygulayan devlete soruşturma açılacaktır.¹⁷⁰

Mısır ilgili sözleşmeyi 26 Haziran 1986 tarihinde imzalamıştır. Nitekim 3 Temmuz 2013 askeri darbesinin ardından gerçekleştirilen hak ihlallerini değerlendirdiğimizde, darbe hükümetinin işkence suçu işlediği görülmektedir. Dolayısıyla, İşkence Ve Diğer Zalimane Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı BM Sözleşmesi'ni ihlal etmiştir. Ancak bu zamana karşı herhangi bir yaptırım gerçekleştirilmemiştir.

C. Türkiye Ulusal Hukuku Açısından Yargılama Yetkisi

TCK'da yer alan “Evrensel Yargı Yetkisi” ve “İnsanlığa Karşı Suç” unsurlarını içeren maddeler uluslararası alanda yargılamanın yolunu açmaktadır. TCK'nın 13. Maddesinde yer alan “Evrensel Yargı Yetkisi” maddesi ile, insan hakları ihlalleri gibi ağır suçların failleri devlet ve hükümet başkanları da dahil olmak üzere, yargılanmasını sağlamaktadır. Nitekim her iki madde kapsamında da STK ve gazeteciler, Mısır'da darbe sorumlularının yargılanması için İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına başvuruda bulunmuşlardır.

1. Evrensel Yargı Yetkisi

TCK 5237 sayılı kanun ile giren Evrensel Yargı Yetkisi, ülkelerin askeri ve sivil üst düzey yöneticilerinin yargılanmasının yolunu açmaktadır. Bu kapsamda,

¹⁷⁰ İşkencenin Önlenmesine Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, **TBMM**, s.42-48.

insan hakları ihlali gibi suçların failleri veya azmettiricileri konumunda olan devlet ve hükümet başkanları dahil yargılanabilmektedir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 13. Maddesi aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

“MADDE 13. - (1) Aşağıdaki suçların, vatandaş veya yabancı tarafından, yabancı ülkede işlenmesi hâlinde, Türk kanunları uygulanır:

- a) İkinci Kitap, Birinci Kısım altında yer alan suçlar.
- b) İkinci Kitap, Dördüncü Kısım altındaki Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Bölümlerde yer alan suçlar.
- c) İşkence (madde 94, 95). (...)

(2) Birinci fıkranın (a) ve (b) bentlerinde yazılı suçlar dolayısıyla yabancı bir ülkede mahkûmiyet veya beraat kararı verilmiş olsa bile, Adalet Bakanının talebi üzerine Türkiye'de yargılama yapılır.”¹⁷¹

Maddede ifade edilen “İkinci Kitap, Birinci Kısım altında yer alan suçlar” ise, İkinci kitap, birinci kısım da soykırı, insanlığa karşı suçlar, göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti suçlarından bahsetmektedir.

Konumuz itibarıyla İkinci Kitap, Birinci Kısım da yer alan “İnsanlığa Karşı Suçlar” madde 77 de açıklanmıştır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 77. Maddesi aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

“(1) Aşağıdaki fiillerin, siyasal, felsefî, ırkî veya dinî saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plân doğrultusunda sistemli olarak işlenmesi, insanlığa karşı suç oluşturur:

- a) Kasten öldürme.
- b) Kasten yaralama.

¹⁷¹ Türk Ceza Kanunu, 26.09.2004, **TBMM**, <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html>, (11.11.2014).

- c) İşkence, eziyet veya köleleştirme.
- d) Kişi hürriyetinden yoksun kılma.
- e) Bilimsel deneylere tâbi kılma.
- f) Cinsel saldırıda bulunma, çocukların cinsel istismarı.
- g) Zorla hamile bırakma.
- h) Zorla fuhşa sevk etme.

(2) Birinci fıkranın (a) bendindeki fiilin işlenmesi halinde, fail hakkında ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına; diğer bentlerde tanımlanan fiillerin işlenmesi halinde ise, sekiz yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur. Ancak, birinci fıkranın (a) ve (b) bentleri kapsamında işlenen kasten öldürme ve kasten yaralama suçları açısından, belirlenen mağdur sayısınınca gerçek içtima hükümleri uygulanır.

(3) Bu suçlardan dolayı tüzel kişiler hakkında da güvenlik tedbirine hükmolunur.

(4) Bu suçlardan dolayı zamanaşımı işlemez.”¹⁷² şeklinde belirtilmiştir.

Aynı zamanda, UCM Statüsü md. 7 de insanlığa karşı suç oluşturan fiilleri ve tanımlarını içeren geniş kapsamlı bir düzenleme getirilmiştir. Madde 7 “İnsanlığa Karşı Suçlar” başlığı şu şekilde düzenlenmiştir;

“Madde 7 İnsanlığa karşı suçlar;

1. Bu Statünün amaçları bakımından “insanlığa karşı suçlar”, herhangi bir sivil

nüfusa karşı yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olarak işlenen aşağıdaki fiilleri kapsamaktadır:

- (a) Öldürme;
- (b) Toplu yok etme;
- (c) Köleleştirme;
- (d) Nüfusun sürgün edilmesi veya zorla nakli;

¹⁷² Türk Ceza Kanunu, 26.09.2004, **TBMM**, <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html>, (11.11.2014).

(e) Uluslararası hukukun temel kurallarını ihlal ederek, hapsedme veya fiziksel

özgürlükten başka biçimlerde mahrum etme;

(f) İşkence;

(g) Irza geçme, cinsel kölelik, zorla fuhuş, zorla hamile bırakma, zorla kısırlaştırma veya benzer ağırlıkla diğer cinsel şiddet şekilleri;

(h) Paragraf 3'te tanımlandığı şekliyle, her hangi bir tanımlanabilir grup veya

topluluğa karşı, bu paragrafta atıf yapılan her hangi bir eylemle veya Mahkemenin yetki alanındaki her hangi bir suçla bağlantılı olarak siyasi, ırki, ulusal, etnik, kültürel, dinsel, cinsel veya evrensel olarak uluslararası hukukta kabul edilemez diğer nedenlere dayalı zulüm;

(i) Kişilerin zorla kaybedilmesi;

(j) Apartheid (İrk ayrımcılığı) suçu;

(k) Kasıtlı olarak ciddi ıstıraplara ya da bedensel veya zihinsel veya fiziksel sağlıkta ciddi hasara neden olan benzer nitelikteki diğer insanlık dışı eylemler.¹⁷³

a) Suçun Maddi Unsurları

(1) Bir Plan Doğrultusunda Sistemli Olarak İşlemek

TCK md. 77/1'de ifade edildiğine göre, insanlığa karşı suç oluşturan fiiller de “bir plan doğrultusunda sistemli olarak” işlenmiş olmalıdır.

UCM statüsü madde 7'de de “İnsanlığa Karşı Suçlar” başlığında açıklanan , “herhangi bir sivil halka karşı yapılan yaygın veya sistematik bir saldırının parçasını oluşturan ve saldırının varlığı bilinerek işlenen” ifadesi yer almaktadır.

Bu madde kapsamında 3 Temmuz 2013 sonrası Mısır'da yaşananlar değerlendirildiğinde, planlı ve yaygın bir saldırının gerçekleştirildiği ve ölümlerle

¹⁷³ Devrim, Aydın, “Uluslararası Ceza Mahkemesi Temel Bilgiler Derlemesi”, Ankara 2006, s.3. <http://www.ihop.org.tr/dosya/ucm/ucm.pdf>, (11.11.2014).

sonuçlandığı görülmektedir. Nitekim darbe öncesi süreçte Mursi'yi yıpratma çalışmaları, ultimatomlar, yanlı ve tek taraflı yalan haberler ile darbe ortamının hazırlanmasını göz önünde bulundurursak sürecin planlı olduğu görülmektedir.

Cumhuriyet Muhafızları Karragahı önü, Muqattam, Gize Kahire Üniversitesi'nde yaşanan olaylar, Rabia ve Ramses Meydanlarında yaşanan olaylar ise “Toplu Yok Etme” olarak gösterilebilir. Bu olaylarda, askeri güçlerin sivillere ateş açması, muhasara altına alınan camii ve sabah namazı esnasındaki sivillerin öldürülmesi düşünülürse devlet eli ile “Toplu Yok Etme” suçunun işlendiği görülmektedir.

“ Uluslararası hukukun temel kurallarını ihlal ederek, hapsedme veya fiziksel özgürlükten başka biçimlerde mahrum etme” ve “İşkence” başlıkları değerlendirildiğinde, gözaltına alınanların elleri arkadan bağlı şekilde, darp, dipçikle vurma, sürüklenme, havasız bırakma, şantaj, cinsel saldırı gibi güvenlik güçleri tarafından, insan haklarına aykırı muamelede bulunduğu örnek ve belgeleriyle açıklanmıştır. Yine sorgulamalar esnasında, elektrik verme, üzeri çıkarılmış çıplak vaziyette ellerini bağlama, üzerinde sigara söndürme gibi işkenceler yaşanmıştır. Dolayısıyla yaşanan olaylar bu maddeler bağlamında suç teşkil etmektedir.

“Kişilerin Zorla Kaybettirilmesi” başlığında yer alan suçlar ise darbe sonrası dönemde yaşanmıştır. Gözaltı ve hapisane esnasında ölümle sonuçlanan işkenceler, ailelerinin haber alamadığı tutuklular daha önceki bölümlerde bahsedilmiştir. Nitekim seçilmiş Cumhurbaşkanı, Muhammed Mursi ve sekiz kişilik ekibinin nerede ve hangi koşullarda tutulduğuna dair açıklama dahi uzun bir süre yapılmamıştır. Aynı zamanda, insan hakları örgütleri ve mağdur yakınlarının kaybedilmesi üzerine yaptıkları başvurular ve bilgi talepleri darbe yönetimi tarafından reddedilmiştir.

(2) Saldırının Toplumun Bir Kesimine Yönelik Olması

TCK md. 77/1’de açıklandığı üzere, insanlığa karşı suç oluşturan durumlar “toplumun bir kesimine karşı” işlenmiş olmalıdır. UCM Statüsü madde 7’ye göre ise, insanlığa karşı suçlar “sivil halka yönelik bir saldırının parçası” olmalıdır.¹⁷⁴

Dolayısıyla, meydanlarda sivil halkın üzerlerine ateş açılan insanların kanunda tanımlanmış kriterleri taşıdığı görülmektedir.¹⁷⁵ Olaylar sonucunda binlerce sivil kadın ve çocuk hayatını kaybetmiştir. Mısır güvenlik güçleri, sivil halka ateş açmak ve ölüme sebep olmak nedeniyle “insanlığa karşı suç” işlediğini söyleyebiliriz.

(3) İnsanlığa Karşı Suç Oluşturan Fiillerden Birisinin İşlenmesi

İnsanlığa karşı suç oluşturacak fiiller daha önceki bölümde aktarıldığı üzere, TCK md. 77/1’ de sekiz bent halinde sayılmıştır. Burada sayılan fiillerin suç olması koşulu ise, sistemli bir şekilde işlenmesi ve failin bu fiili işlerken bunun farkında olmasıdır.¹⁷⁶

3 Temmuz sonrası darbe yönetimi tarafından sivil halka karşı, kasten adam öldürmek, kasten adam öldürmeye teşebbüs, nitelikli kasten yaralama, kasten yaralama, nitelikli yağma, nitelikli mala zarar verme, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, cinsel saldırıda bulunma, çocukların cinsel istismarı gibi birçok suçun işlendiği mağdur ve yakınlarının açıklamaları, STK ve insan hakları örgütlerinin raporlarında açıkça görülmektedir. Dolayısıyla darbe yönetiminin insanlığa karşı suçlardan birçoğunun sivil halka yönelik gerçekleştirdiği görülmektedir.

¹⁷⁴ Faruk Turhan, “Uluslararası Suçların Cezalandırılması Açısından Yeni Türk Ceza Kanunu”,(11.11.2014), s.11.

¹⁷⁵ “Askeri Darbe ve İnsan Hakları Raporu”, s.11.

¹⁷⁶ “Askeri Darbe ve İnsan Hakları Raporu”, S.12.

b) Suçun Manevi Unsuru

Suçun manevi unsuru, insanlığa karşı suç sayılan fiillerin, suçun faili tarafından “siyasi, felsefi, ırki veya dini saiklerle” işlenmesini kapsamaktadır. TCK md 77’ de düzenlenmiştir. Fail suçu işlerken, maddede belirtilen fiillerin “toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda sistemli olarak işlenen” ibaresi yeterli değildir, aynı zamanda ayrımcılık yaparak kasıtlı fiil de işlemesi gerekir. Bu nedenle özel kastın varlığı da gerekli kılınmıştır. UCM Statüsünde ise böyle bir daraltmaya gidilmemiştir.¹⁷⁷

3 Temmuz askeri darbesine baktığımız zaman, demokratik seçimle göreve gelmiş Cumhurbaşkanı ve ekibi haksız suçlamalarla gözaltına alınmış ve adil yargılama olmaksızın davaları aylarca devam etmiştir. Bu hukuksuzluğa son vermek isteyen halk, yaşananlara tepki göstermek ve özgür bir yaşam sürmek amaçları ile ortak bir siyasi ve felsefi inançlarla birleşmişlerdir.¹⁷⁸ Dolayısıyla darbe yönetiminin gerçekleştirdiği fiillerin, belirli bir kesime yönelik ve özel kastın olduğunu söylemek gerekir. Darbe rejimi kendi siyasi düşüncelerine ters düşen kişileri gözaltına almış, kendi siyasi saiklerine ters düşen sivil halkı engellemek amacı ile yok etmeye çalışmış, darbe rejimini savunan haber kaynakları dışındaki yayın organlarını kapatmıştır. Dolayısıyla yukarıda bahsedilen tüm koşulları gerçekleştiren darbe rejimi TCK made 13’te belirtilen “Evrensel Yargı İlkesi” kapsamında yargılanarak gerekli cezaları almaları gerekmektedir.

“Evrensel Yargı İlkesi” kapsamında aralarında gazetecilerin bulunduğu grup ve STK’lar İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı’na suç duyurusunda bulunmuşlardır. Başvuru dilekçesinde, seçilmiş cumhurbaşkanının darbe ile devrildiği, çıkan olaylarda yüzlerce kişinin öldüğü ve insan hakları ihlallerinin yaşandığı gerekçesi ile

¹⁷⁷ Faruk Turhan, a.g.e., s.13.

¹⁷⁸ “Suç duyurusu”, İHH, s.5.

dönemin Genelkurmay Başkanı Abdülfettah Sisi, Muhammed el Baradei, Ahmed el Tayyib, Papaz II Tevados Vecih Süleyman, Muhammed İbrahim ve Muhammed Abdülaziz'in cezalandırılmasını talep etmişlerdi. Ancak Adalet Bakanlığı'nın soruşturmaya izin vermemesi üzerine takipsizlik kararı çıkmıştır. Bakanlığın gerekçeli kararına ise, faillerin Türkiye'de bulunmaması ve soruşturmanın Türkiye'nin barış esasına dayalı diplomatik ilişkilerini olumsuz yönde etkileyeceği düşünülerek izin verilmediği belirtilmiştir.¹⁷⁹

Aynı zamanda, UCM'ne yapılan suç duyurusu da kabul edilmemiştir. Mısır Hürriyet ve Adalet Partisi ve Şura Meclisi üyeleri tarafından atanan hukuk ekibi, Mısır'daki askeri darbenin sorumlularının cezalandırılması için mahkemeye başvuru da bulunmuşlardır. 20 Aralık 2013 tarihinde gerçekleştirdikleri başvuruda, darbe yönetiminin insanlık suçu işlediği belgeleri ile açıklanmıştır. Ancak mahkeme, Mısır'ın, UCM'nin kuruluşuna kaynaklık eden Roma Statüsü'ne taraf olmadığı için doğrudan yargılama ya da soruşturma yapma yetkisinin olmadığını gerekçe göstererek başvuruyu kabul etmemiştir. Ancak Mısır'ın onaylamasından ziyade, BM Güvenlik Konseyi'nin oy birliği ile görev vermesi halinde yargılama yetkisi gerçekleştirilebilmektedir.¹⁸⁰

UCM'nin ve BM Güvenlik Konseyi'nin 2005 yılında aldığı karara baktığımız zaman Mısır'da da benzer bir kararın darbeyi gerçekleştiren kesime karşı alınabileceğini söyleyebiliriz. Sudan Cumhurbaşkanı Ömer El Beşir, görevi esnasında hakkında tutuklama kararı çıkan ilk kişidir. Hükümet tarafından Darfur bölgesinde "etnik temizlik" yaptığı gerekçesi ile Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından komisyon kurularak rapor hazırlanmıştır. Raporun ardından savaş ve insanlık suçu işlediği tespit edilerek Güvenlik Konseyi tarafından, Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsünün 13/(b) maddesiyle¹⁸¹ yetkisini kullanarak, 31

¹⁷⁹ "Mısır Cumhurbaşkanı Sisi Hakkında Takipsizlik", **HABERTÜRK**, 24.10.2014, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1003023-misir-cumhurbaskani-sisi-hakkinda-takipsizlik>, (16.12.2014).

¹⁸⁰ "UCM 'Mısır'da darbe' davasını kabul etmedi", **HÜRRİYET**, 04.05.2014, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/26336674.asp>, (16.12.2014).

¹⁸¹ UCM Roma Statüsü Madde 13

"Yargı yetkisinin kullanılması:

Bu tüzük hükümleri gereğince, 5. maddede bahis konusu bir suç ile ilgili olarak Mahkeme, aşağıdaki koşullarda yargı yetkisini kullanabilir: (...)

Mart 2005 tarihli ve 1593 sayılı kararı ile olayı UCM'ye taşımıştır. Böylece 6 Haziran 2005 tarihinde, UCM savcısı Luis Moreno Ocampo, Darfur'da işlenen suçlar hakkında soruşturmayı başlatmıştır. Soruşturma sonucunda ise, Sudan İnsani İşlerden Sorumlu Devlet Bakanı Ahmad Harun, Janjavid lideri Ali Kushayb ve Devlet Bakanı Omar Hassan Ahmad Al-Bashir hakkında 51 savaş suçu ve insanlığa karşı suç nedeniyle tutuklama kararı çıkartılmıştır.¹⁸² Dolayısıyla benzer bir kararın BM Güvenlik Konseyi kararı ile Mısır'da darbeyi gerçekleştiren ve insanlık suçu işleyen Sisi ve ekibi içinde çıkartılabilmektedir. Üstelik Sudan'ın Roma Statüsüne taraf olmadığı düşünülürse, UCM'nin Mısır hakkındaki kararının yerinde olmadığını söyleyebiliriz.

(b) Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin VII. bölümüne uygun olarak hareket eden BM Güvenlik Konseyi tarafından Mahkeme savcısına başvurulmuş bir veya birden fazla suçun işlenmiş görüldüğü durum; (...)"

¹⁸² "Darfur,Sudan", UCMK,

http://www.ucmk.org.tr/index.php?option=com_content&view=category&id=20:darfur-sudan&Itemid=80, (17.12.2004).

IV. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Mısır'da 25 Ocak 2011 tarihinde başlayan ve Hüsnü Mübarek'in devrilmesi ile sonuçlanan süreç bölge halkı için büyük önem taşımaktaydı. Demokratikleşme yolunda önemli adımların atıldığı Mısır'da halk yeni düzene karşı umut beslemekteydi. Henüz askeri vesayetin hakimiyeti bitmiş olmasa da, yaşanan gelişmeler ve Hüsnü Mübarek'in olmaması umut verici olmuştur. Hızlı bir demokratikleşme sürecine giren Mısır'da, 28 Kasım 2011 tarihinde gerçekleştirilen seçimlerle, Mursi liderliğindeki Hürriyet ve Adalet Partisi, %37.5 oyla birinci gelerek mecliste 235 sandalyeye sahip olmuştur. Nitekim Muhammed Mursi'nin, seçimle göreve gelmesi de demokratikleşme yolunda atılan en önemli adımlardan birisini oluşturmuştur. 24 Haziran tarihinde gerçekleştirilen cumhurbaşkanlığı seçimleri ile ilk defa halk kendi başkanını belirlemiştir.

Göreve gelmesi ile birlikte, askeri vesayeti ortadan kaldırarak demokratik düzeni sağlamlaştırmaya çalışan Mursi, ilk olarak yeni bir anayasa hazırlama sürecine girmiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi'nin parlamentoyu feshetme kararı süreci kesintiye uğratmıştır. Muhalefet ile diyalog kurmaya çalışsa da sürekli engellemeler ile karşılaşınca yetkilerini genişleten 6 maddelik bildiri yayınlamıştır. Ancak bu gelişme üzerine, muhalefetin de kışkırtmaları ile halk sokağa dökülmüş ve Mursi'yi diktatör olarak ilan etmiştir. Ülkedeki ekonomik istikrarsızlığın devam etmesi de protesto gösterilerine katılımı artırmış bu durum da muhalefetin elini kolaylaştırmıştır. Medya çalışmaları ve demokratikleşmeye karşı çıkan ülkelerin finansal desteği ile muhalefetin tabanı genişlemiştir.

Sürecin istedikleri şekilde ilerlemesi üzerine ordu tarafından Mursi'ye karşı ultimatom yayınlanarak muhalefet ile diyalog kurması istenmiştir. Daha önce diyalog kurmayı deneyen ve başarısız olan Mursi, ultimatomu kabul etmese de darbe kaçınılmaz hale gelmiştir. Nitekim 3 Temmuz 2013 günü Genelkurmay Başkanı

Abdülfettah El Sisi başkanlığında darbe gerçekleştirilmiştir. Sürecin hak ihlalleri boyutu ise bu tarihten itibaren başlamıştır.

Askeri darbenin ardından, seçilmiş Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi ve ekibi derbest edilerek gözaltına alınmış ve uzun süre nerede tutulduğu, hangi suçlamalarla gözaltına alındığı yönünde açıklama yapılmamıştır. Hukuksuz bir şekilde gözaltına alınan ve tutuklanan Mursi ve ekibinin davaları bir seneyi aşkın zamandır halen ertelenmekte ve birçoğunun hükümleri açıklanmamıştır.

3 Temmuz askeri darbesi, Mursi ve ekibine yapılanlar halk tabanında da geniş tepkilere neden olmuştur. Müslüman Kardeşler mensupları ve Mursi destekçileri tarafından, Mısır'da yoğun katılımı ile gerçekleşen halk gösterileri başlamıştır. Giza şehrindeki Nahda Meydanı ve Kahire'de bulunan Medinetü-l Nasr semtindeki Rabiatal Adeviyye Meydanı'nda ağırlıklı olarak başlayan protesto gösterilerine binlerce sivil katılmıştır. Ancak Mursi destekçileri tarafından meydanlarda başlatılan barışçıl amaçlı gösteriler, güvenlik güçlerinin müdahalesi nedeni ile, can kaybı ve yaralanmalarla sonuçlanmıştır. Sivil halk hedef alınarak gerçek mermi kullanılmış, suç örgütü olan "baltacılar" da askeri rejim tarafından yönlendirilerek birçok hak ihlalleri yaşanmasına sebep olunmuştur.

Darbe sonrası oluşan hukuksuz ortamda, özellikle meydanlarda gerçekleştirilen gösterilerde yüzlerce kişi gözaltına alınmış ve birçoğunun akıbeti hakkında da resmi makamlar tarafından açıklama yapılmamıştır. Kişisel görüşmeler ve raporlar da belirtildiği üzere, 3 Temmuz tarihinden itibaren 43.000 kişinin hapse girdiği ve 28.000 kişinin tutuklandığı iddia edilmiştir. Gözaltı ve güvenlik güçlerinin katliamları esnasında ise 341 kişinin kaybolduğu belirtilmiştir.

Devlet eliyle ve kışkırtması sonucu, darbe karşıtlarına karşı işkence uygulanmış, deliller ve yaşanan ölümler olsa da herhangi bir yaptırım gerçekleştirilmemiştir. İlgili bölümlerde isimler üzerinden de bahsedildiği üzere, gözaltı ve tutukluluk esnasında birçok hak ihlalleri gerçekleştirilmiştir. İddialara ilişkin kayıt, görseller, uluslararası kuruluşların raporları olsa da işkenceyi gerçekleştirenler hala cezasız kalmaktadır.

Tutukluluk ve gözaltı esnasında, güvenlik güçleri ve “baltacılar” tarafından cinsel saldırı, taciz ve tecavüz olayları yaşandığına dair açıklamalar yapılmıştır. HRW ve insan hakları kuruluşlarının raporlarına göre, 60’ın üzerinde kadına ve 30 erkeğe tecavüz edildiği bilgisi verilmiştir.

Yine tutuklamalar sonrasında adil yargılanma hakkı ihlal edilerek, aylarca hakim karşısına çıkmadan işkence altında tutuklu bulunan mahkumlar olduğu bilinmektedir. Aynı muamele, görev yapan ulusal ve uluslararası gazetecilere karşı da yapılmış haksız suçlamalarla yıllarca hüküm giymişlerdir. İddialara göre, tarafsız haber yaptıkları ve sürece ilişkin yaşananları medya ya taşıdıkları gerekçesi ile bazı gazeteciler darbe rejimi tarafından öldürülerek cezalandırılmıştır. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine dair en çarpıcı örnek ise dakikalar içerisinde verilen idam kararlarıdır. Kişisel görüşmelerde iddia edildiği üzere, 1472 kişi hakkında idam kararı çıktığı ve 287 kişinin hükmünün kesinleştiği belirtilmiştir.

Siyasi görüşleri nedeni ile darbeye karşı çıktıkları için Müslüman Kardeşler, 6 Nisan Gençlik Hareketi, HRW ve Kerame İnsan Hakları Örgütü gibi kurumların ofisleri basılmış, görev yapanlar gözaltına alınmış ve faaliyetleri yasaklanmıştır.

Çocuklara yönelik hak ihlallerinin de yaşandığı Mısır’da henüz reşit olmamış birçok çocuk evlerinden ve okullarından alınarak tutuklanmıştır. Suçlamaları kabul etmesi için zorlanan çocuklar, tutukluluk esnasında cinsel saldırıya da maruz kalmıştır. Görüşmelerde elde edilen bilgilerde, darbeden bu yana 217 çocuğun öldüğü, 1500 çocuğun tutuklandığı ve 370’inin halen tutuklu bulunduğu iddia edilmiştir.

Bir diğer hak ihlalleri ise kadınlara yönelik gerçekleştirilmiştir. İlgili bölümlerde de ifade edildiği üzere, meydanlarda protestolara katılan kadınlara yönelik tecavüz ve şiddet olayları yaşanmış, tutuklamalar esnasında şiddet ve işkence olayları yaşanmış ve “baltacılar” tarafından cinsel saldırıların gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Görüşmeler esnasında belirtildiği üzere, darbeden itibaren 2000 kızın tutuklandığı ve 56’sının halen hapishanelerde olduğu söylenmiştir.

3 Temmuz askeri darbesinden itibaren yaşanan hukuksuzluklar, isimler üzerinden aktarılmıştır. Yaşanan hak ihlallerine karşı uluslararası düzende kınama ve

söylemler üzerinden tepki gösterilmiş olsa da, hukuki açıdan herhangi bir yaptırım gerçekleştirilmemiştir. İlgili bölümlerde ele alındığı üzere, darbe yönetimi, Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi, BM Medeni Ve Siyasi Haklara İlişkin Sözleşme, İşkence Ve Diğer Zalimane Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı BM Sözleşmesi, BM Siyasi Ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde belirtilen maddeler gereği hak ihlalleri gerçekleştirmiştir. Üstelik Mısır tarafından da kabul edilen sözleşmeler gereği yaptırım gücü olmasına rağmen herhangi bir cezai uygulama gerçekleştirilmemiştir.

Demokrasi ve adalet temelinde kurulan uluslararası kurumların sürece karşı sessizliği, samimiyet sorgulaması yapmamıza neden olmaktadır. Nitekim BM'in aldığı kararların uygulanmadığına ilişkin örnekler de tarihte yer almıştır. Bu nedenle dünyada hakim olan devletlerin isteklerinin hukuk ve adalet olmadığını Mısır konusunda da görebiliriz. UCM'nin Sisi hakkındaki takipsizlik kararında da bu durum görülmektedir. Ancak Ömer Beşir kararında, etnik ve dini temeller de düşünülerek, cezai müeyyide uygulanmıştır. Aslında hukuk mekanizmaları meşruiyetlerini adaletten almaktadır. Bu amaçtan uzaklaştıkları taktirde, hukuka ve adalete zarar vermekten ziyade kendi meşruiyetlerini ortadan kaldırmış olmaktadır. Ancak tüm bu olumsuzlukların çaresi de yine hukukta bulunabilir. Hukuk mekanizmaları ve normları çalıştırılabilir hale getirilerek çözüm üretilebilir. Aksi taktirde Mısır örneğinde yaşandığı gibi adalet temelinden uzaklaşmış işlevsiz kalmış olacaklardır.

Yaşanan hak ihlallerinin sonlandırılması ve ilgili kişilerin cezalandırılması için, Başta ABD olmak üzere, batı dünyası ilk olarak yaşanan 3 Temmuz olayını “darbe” olarak kabul etmesi gerekir. Uluslararası kurumlar adil olma açısından inandırıcılıklarını kaybetse de, yaşanan hak ihlallerine karşı yaptırım gücünü uygulamalı, özellikle BM İnsan Hakları Konseyi, söylemden ziyade yaptırım gücünü kullanmalıdır.

Aynı zamanda uluslar arası alanda, adalet temelinde kurulan tüm kurum ve kuruluşlar, hak ihlallerine karşı tepkilerini göstermeli ve ilgili kurumlara şikayetlerini dile getirmelidir.

Yargı ve hukuk bağlamında, avukatlar ve kurumlar ilgili uluslararası mahkemelere daha fazla başvurarak, darbecilerin cezalandırılmasını talep etmelidir.

İslam İşbirliği Teşkilatı, Afrika Birliği ve Afrika İnsan Hakları Birliği sürece ilişkin daha etkin rol alarak, yetkili kişiler tarafından sorumlulukları yerine getirilmelidir.

Darbe yönetimine maddi destek sağlayan ülkeler, finansal desteği kesmeli ve sürece ilişkin cezai yaptırımların gerçekleştirilmesi yönünde talepte bulunmalıdır.

En önemlisi, darbe yönetimi, binlerce kişinin hayatını kaybetmesine neden olan devlet şiddetini bitirmeli, haksız suçlamalarla gözaltına alınanlar serbest bırakılmalı, işkence ve gayri insani muameleler durdurulmalı ve halk ile uzlaşa sağlanarak demokratik sistemin tesis edilmesi için çaba sarf etmelidir.

V. KAYNAKÇA

Basılı Yayınlar

ARAL, Berdal, Nisan 2014, Devlet Eliyle Toplu Cinayet Girişimi, *SETA*, Erişim Tarihi:08.07.2014, http://file.setav.org/Files/Pdf/20140420141222_devlet-eliyle-toplu-cinayet-girisimi-pdf.pdf

AYHAN, Veysel, Algan-AYHAN, Nazlı, 2011, Mısır Devrimi Ve Mübarek: Bir Diktatörlüğün Sonu, *IMPA*, Erişim Tarihi: 15.04.2014, <http://www.impr.org.tr/>

Günlük Ortadoğu Bülteni, 2 Mayıs 2012, *ORSAM*, Erişim Tarihi: 12.05.2014, <http://www.orsam.org.tr/>

TELCİ, İsmail Numan, Ocak 2013, Devrim Sonrası Mısır'da Güç Mücadelesi: 'İslamcı İktidar vs. Seküler Muhalefet, *ORSAM*, Cilt 5, Sayı:49, Erişim Tarihi: 05.04.2014, <http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar>

KALABALIK, Abdullah Aydoğan, Şubat 2013, Mısır'da Değişim Süreci ve Anayasa Arayışı, *SETA*, Erişim Tarihi: 12.04.2014, <http://file.setav.org/Files>

KALABALIK, Abdullah Aydoğan, 16.01.2014, Karşılaştırmalı 2012 ve 2014 Mısır Anayasaları, *SETA*, Erişim Tarihi: 05.04.2014, <http://setav.org/tr/>

TELCİ, İsmail Numan, Mart 2014, Mısır'da Askeri Darbe Sonrası Süreç Ve Yeni Anayasa, Erişim Tarihi:05.04.2014, <file:///C:/Users/DELL/Downloads10>.

/20140307193613_misir%E2%80%99da-askeri-darbe-sonrasi-surec-ve-yeni-anayasa-pdf.pdf

Makaleler

ACUN, Can, 03.05.2014, İdam Kararı Sonrası Mısır Senaryoları, *SETA*, Erişim Tarihi, 11.11.2014, <http://setav.org/tr/>

AYDIN, Devrim, 2006, Uluslararası Ceza Mahkemesi Temel Bilgiler Derlemesi, Erişim Tarihi: 11.11.2014, <http://www.ihop.org.tr/>

ULUTAŞ, Ufuk, 11.04.2014, Mısır'da İnsanlığın İdamı, **Akşam**, Erişim Tarihi: 23.09.2014, <http://setav.org/tr/misirda-insanligin-idami/yorum/14700>

UYSAL, Ahmet, Mısır'da Neden Başa Dönüldü ve Çözüm Ne?, *SDE*, Erişim Tarihi:01.04.2014, <file:///C:/Users/User/Downloads/misirda-neden-basa-donuldu-ve-cozum-ne.pdf>,

KALABALIK, Abdullah Aydoğan, 02.12.2012, Mısır'daki Kavganın Arka Planı, *Dünya Bülteni*, Erişim Tarihi: 05.04.2014, <http://www.dunyabulteni.net/>

TURHAN, Faruk, Uluslararası Suçların Cezalandırılması Açısından Yeni Türk Ceza Kanunu, Erişim Tarihi: 11.11.2014, www.hukuk.sdu.edu.tr

Raporlar

AMNESTY INTERNATIONAL, 29.07.2014, Egypt: Police must be reined in to prevent further bloodshed, Erişim Tarihi: 25.12.2014, <http://www.amnesty.org/en/news/egypt-police-must-be-reined-prevent-further-bloodshed-2013-07-29>

HUMAN RIGHTS WATCH, 03.07.2013, Egypt: Epidemic of Sexual Violence, Erişim Tarihi: 07.11.2014, <http://www.hrw.org/news/2013/07/03/egypt-epidemic-sexual-violence>

HUMAN RIGHTS WATCH, 28.07.2014, Egypt: Many Protesters Shot in Head or Chest, Erişim Tarihi: 25.12.2014, <http://www.hrw.org/news/2013/07/28/egypt-many-protesters-shot-head-or-chest>

İHH, Mısır'da İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar, İHH İnsani Ve Sosyal Araştırmalar Merkezi

İHH, “Keyfi Tutuklama ve Fiziksel Şiddete Maruz Kalan Mısırlı Kadınlar”,İHH İnsani Ve Sosyal Araştırmalar Merkezi

İHH, Temmuz 2013, Askeri Darbe ve İnsan Hakları Raporu, Erişim Tarihi: 05.04.2014, http://www.ihh.org.tr/fotograf/yayinlar/dokumanlar/175-misir-raporu-askeri-darbe-ve-insan-hakki-ih-MISIR_RAPORU_TR.pdf

ÖRTLEK, Muhammet, Ocak 2014, Mısır'da Yeni Anayasa Referandumunu, *IMPR*, Erişim Tarihi: 11.04.2014, <http://www.impr.org.tr>

REPORTER WITHOUT BORDERS, 31.03.2014, Female Reporter Shot Dead While Covering Anti-Sisi Protest, Erişim Tarihi: 21.09.2014, [HTTP://EN.RSF.ORG/EGYPT-FEMALE-REPORTER-SHOT-DEAD-WHİLE-31-03-2014,46062.HTML](http://en.rsf.org/egypt-female-reporter-shot-dead-while-31-03-2014,46062.html)

REPORTER WITHOUT BORDERS, 17.06.2014, Reporter Freed After 10 Months In Prison, 140 Days On Hungers Strike, Erişim Tarihi: 21.09.2014, , <http://en.rsf.org/egypt-reporter-freed-after-10-months-in-17-06-2014,46458.html>

UCMK, “Darfur,Sudan”, Erişim Tarihi: 17.12.2004, http://www.ucmk.org.tr/index.php?option=com_content&view=category&id=20:darfur-sudan&Itemid=80

UHUB, Sonlandırılan Mısır Demokrasisi’ne Hukuki Bakış Raporu-2013

Uluslararası Af Örgütü, 23 Ağustos 2013, Mısır’da güvenlik güçleri artık durmalı!, Erişim Tarihi:10.04.2014, <http://www.amnesty.org.tr/icerik/59/986/misir%E2%80%99da-guvenlik-gucleri-artik-durmali!>

ULUSLAR ARASI AF ÖRGÜTÜ, 22.05.2014, Mısır'da kaybedilen düzinelerce sivil cezaevlerinde süregiden işkence ile karşı karşıya, Erişim Tarihi: 11.10.2014, <http://www.amnesty.org.tr/icerik/59/1349/misir>

ULUSLAR ARASI AF ÖRGÜTÜ, 23.06.2014, Basın özgürlüğü için kara gün: El Cezire gazetecileri suçlu bulundu, Erişim Tarihi: 22.10.2014, <http://www.amnesty.org.tr/icerik/34/1382/basin-ozgurlugu-icin-kara-gun-el-cezire-gazetecileri-suclu-bulundu>

ULUSLAR ARASI AF ÖRGÜTÜ, 17.07. 2013, Mısır'da Mursi taraftarlarının tutuklama ve dayaklar sırasında ihlal edilen hakları, Erişim Tarihi: 22.10.2014, <http://www.amnesty.org.tr/icerik/59/957/misir%E2%80%99da-mursi-taraftarlarinin-tutuklama-ve-dayaklar-sirasinda-ihlal-edilen-haklari>

Gazete Haberleri

First Political Detainee Gives Birth in Detention While Shackled to Bed, 14.02.2014, *Human Rights Monitor*, Erişim Tarihi: 06.01.2015, http://humanrights-monitor.org/Posts/ViewLocale/15#.VK7WU3J_tll

Darbe karşıtı öğrencilere hapis, 24.02.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 10.04.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/darbe-karsiti-ogrencilere-hapis>

Mısır'da 20 Dakika Süren Duruşmada 529 Kişiyi İdam Kararı, 24.03.2014, *Dünya Bülteni*, Erişim Tarihi: 19.12.2014, <http://www.dunyabulteni.net/haber/293215/misirda-20-dakika-suren-durusmada-529-kisiye-idam-karari>

Mısır hapishanelerinin görüntüleri yayınlandı, 09.03.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 12.05.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/misir-hapishanelerinin-goruntuleri-yayinlandi>

Rabia'da 1282 kişi öldü, 20.03.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 10.04.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/rabiada-1282-kisi-oldu>

Mısır'da 529 kişiyi İdam, 24.03.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 21.09.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/misirda-529-kisiye-idam>

BM'den Mısır'a idam tepkisi: Karar hukuk ihlali, 25.03.2013, AA, Erişim Tarihi: 13.12.2014, <http://www.aa.com.tr/tr/dunya/305538--bmden-idam-kararlarina-tepki>

EU's Ashton criticises collective death sentence in Egypt, 25.03.2014, *Ahram Online*, Erişim Tarihi: 11.12.2014, <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/97496/Egypt/Politics-/EUs-Ashton-criticises-collective-death-sentence-in.aspx>

Kerry 'deeply troubled' by Egypt death sentences, 27.03.2014, *Ahram Online*, Erişim Tarihi: 11.12.2014, <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/97650/Egypt/Politics-/Kerry-deeply-troubled-by-Egypt-death-sentences.aspx>

ABD'ye Mısır Uyarısı, 05.04.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 11.12.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/abdye-misir-uyarisi>

İdam Kararından Dönüş Mümkün, 08.04.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 09.10.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/idam-kararindan-donus-mumkun>

Göstericilere üçer yıl hapis, 16.04.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 08.05.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/gostericilere-ucer-yil-hapis>

Mursi'nin 'casusluk' davası ertelendi, 22.04.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 08.05.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/mursinin-casusluk-davasi-ertelendi-0>

683 kişiye daha idam, 28.04.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 23.09.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/683-kisiye-daha-idam>

Mısır'da '6 Nisan'a yasak, 28.04.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 30.05.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/misirda-6-nisana-yasak>

683 kişiye daha idam, 28.04.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 23.09.2014,
<http://www.aljazeera.com.tr/haber/683-kisiye-daha-idam>

Portre: Hüsnü Mübarek, 30 Nisan 2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 10.04.2013,
<http://www.aljazeera.com.tr/portre/portre-husnu-mubarek>

Binlerce mahkum direnişte, 01.05.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 10.05.2014,
<http://www.aljazeera.com.tr/haber/binlerce-mahkum-direniste>

Ortadoğu'da özgür ülke yok, 03.05.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 17.05.2014,
<http://www.aljazeera.com.tr/haber/ortadoguda-ozgur-ulke-yok>

'Kararlar utanç verici', 03.05.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 08.05.2014,
<http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/kararlar-utanc-verici>

Kararlar Utanç Verici, 03.05.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 21.09.2014,
<http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/kararlar-utanc-verici>

UCM 'Mısır'da darbe' davasını kabul etmedi, 04.05.2014, *HÜRRİYET*, Erişim Tarihi:
16.12.2014, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/26336674.asp>

Seçim haftası yurt yasağı, 06.05.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 10.04.2014,
<http://www.aljazeera.com.tr/haber/secim-haftasi-yurt-yasagi>

Gazeteciler dokuzuncu kez mahkemede, 23.05.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi:
17.05.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/gazeteciler-dokuzuncu-kez-mahkemede>

Huveydi'ye 'çıkış yasağı, 24.05.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 04.09.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/huveydiye-cikis-yasagi>

Mısır'da resmi sonuçlar açıklandı, 25.05.2012, *Sabah*, Erişim Tarihi: 10.04.2014, <http://www.sabah.com.tr/Dunya/2012/05/28/misirda-resmi-sonuclar-aciklandi>

İkinci mahkumlar ayaklanması, 31.05.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 05.07.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/ikinci-mahkumlar-ayaklanmasi>

Mahkum ayaklanması büyüyor, 02.06.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 05.07.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/mahkum-ayaklanmasi-buyuyor>

Abdullah Şami artık özgür, 17.06.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 04.09.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/abdullah-sami-artik-ozgur>

İhvan Liderinin İdam Kararı Değişmedi, 21.06.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 21.09.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/ihvan-liderine-idam-karari-degismedi>

Gazeteciler için karanlık gün, 24.06.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 04.09.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/gazeteciler-icin-karanlik-gun>

Kahire Üniversitesi'nde çatışma: 16 ölü, 200 yaralı, 03.07.2013, *Haber 7*, Erişim Tarihi: 10.04.2014, <http://www.haber7.com/dunya/haber/1045175-kahire-universitesinde-catisma-16-olu-200-yarali>

'Onurlu bir ülke hayal ediyorduk', 03.07.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 04.09.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/onurlu-bir-ulke-hayal-ediyorduk>

Mahkeme kapısında göz altına alınıyorlar, 04.07.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 04.09.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/mahkeme-kapisinda-gozaltina-aliniyorlar>

'Mahkeme kapısında gözaltına alınıyorlar', 04.07.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 04.09.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/mahkeme-kapisinda-gozaltina-aliniyorlar>

'İyi ki hapse girmişim', 05.07.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 12.07.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/iyi-ki-hapse-girmisim>

Kahire'de ordu halka ateş açtı: 53 ölü, 300 yaralı, 08.07.2013, *AA*, Erişim Tarihi: 02.06.2014, <http://www.aa.com.tr/tr/s/201611--mursi-destekcilerine-ates-acildi>

Mısır Medyasının Tarafı Yayını Tartışılıyor, 10.07.2014, *AA*, Erişim Tarihi: 05.10.2014, <http://www.aa.com.tr/tr/s/202618--misir-medyasi-tarafli>

Mısır'da 'baltacı'lar yine devrede mi?, 16.07.2014, *BBC*, Erişim Tarihi: 17.06.2014, http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/07/130716_misir_baltaci.shtml?print=1

Bayram Namazı Sonrası 6 Ölü, 28.07.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 10.04.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/bayram-namaz-sonrasi-6-olu>

212 gündür açlık grevinde, 25.08.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 04.09.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/212-gundur-aclik-grevinde>

İhvan Liderine Müebbet, 30.08.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 13.12.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/ihvan-liderine-muebbet>

Mısır'a 'işkence' suçlaması, 06.09.2014, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 23.09.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/misira-iskence-suclamasi>

Mısır Cumhurbaşkanı'ndan Parlamento'ya toplanma çağrısı, 08.09.2012, *BBC*, Erişim Tarihi: 08.04.2014, http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/07/120708_egypt_parliament.shtml

Mursi'den Mahkemeye Rest, 05.11.2013, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 01.12.1014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/mursiden-mahkemeye-rest>

Mısır Cumhurbaşkanı Sisi Hakkında Takipsizlik, 24.10.214, *HABERTÜRK*, Erişim Tarihi: 16.12.2014, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1003023-misir-cumhurbaskani-sisi-hakkinda-takipsizlik>

Müslüman Kardeşler'in gazetesine kapatma, 26.09.2013, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 10.04.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/musluman-kardeslerin-gazetesine-kapatma>

İhvan lideri gözaltında öldü, 28.09.2013, *Habertürk*, Erişim Tarihi: 10.04.2014, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/881363-ihvan-lideri-gozaltinda-oldu>

Mursi'nin Duruşması Yine Ertelendi, 28.12.2014, *Dünya Bülteni*, Erişim Tarihi: 29.12.2014, <http://www.dunyabulteni.net/mursi-yargilaniyor/318154/mursinin-durusmasi-yine-ertelendi>

Mısır'da yeni anayasa kabul edildi, 31.12.2012, *Al Jazeera*, Erişim Tarihi: 10.04.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/misirda-yeni-anayasa-kabul-edildi>

Mısır'da seçimlerin ikinci tur sonuçları açıklandı, *Timeturk*, Erişim Tarihi: 08.04.2014, <http://www.timeturk.com/m/haber.asp?id=444482>

Mısır'da ordu yine silah kullandı, *TIMETURK*, Erişim Tarihi: 10.04.2014, <http://www.timeturk.com/m/haber.asp?id=692973>

Mısır'da Mursi Meydan Okudu, *CNNTURK*, Erişim Tarihi: 08.04.2014, <http://www.cnnturk.com/2012/guncel/12/06/misirda.mursi.meydan.okudu/687577.0/>

Yasa Ve Sözleşmeler

“Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, **TBMM**, Erişim Tarihi: 11.12.2014, <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/53-73.pdf>

Türk Ceza Kanunu, 26.09.2004, **TBMM**, Erişim Tarihi: 11.11.2014, <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html>

Kişisel Görüşmeler

Mokhtar Al Ashry, İstanbul, 31.12.2014, Kişisel Görüşme

Salma Ashraf, İstanbul, 31.12.2014, Kişisel Görüşme

ŞABAN Ömer, İstanbul, 06.01.2014, Kişisel Görüşme

Şaban Ömer (4. Sırada İdam Hükümlüsü)- İstanbul 2015

- Müslüman Kardeşler'i ve gelinen süreci anlatabilir misiniz?

Bismillahirrahmanirrahim, Peygamber Efendimize salat ve selam olsun Mısır'da Müslüman kardeşler Allah'a hikmet ve bilgiyle davet etmektedirler. Ve Müslüman kardeşlerin hiçbir gün herhangi birine zarar verdiğini veya herhangi birini öldürdüğü ispat edilmemiştir. Çocuklara, gençlere ve yetişkinlere doğru yolu göstermeye çalışıyorlar. Bu şekilde doğru ve güzel bir toplum oluşturmayı hedeflemektedirler. Çok uzun tutmayacağım Müslüman kardeşler 1928 de ortaya çıktı bu da yaklaşık 85 seneye tekabül eder. Ve onu ortaya çıkaran Şehit İmam Hasan El- Benna insanları Allah'a davet etmekteydi. Daha sonra 1995, 1998,2000, 2005 ve 2010'da Parlamento'ya girdi. 2010 da hile ile parlamentonun Hüsnü Mübarek ve cemaatine destek verildiği gösterildi. Böylece bir tane Müslüman Kardeşler bile parlamentoya giremedi. Ondan önceki parlamentoda 88 Müslüman Kardeşler parlamenter olmuştu. Daha sonra 2010 seçiminde hile yapıldığı için Mısır'daki ayaklanma oldu. Ve halk ayaklandı. Müslüman Kardeşler cumhurbaşkanı seçme fırsatı elde etmişlerdi. Böylece Müslüman Kardeşler, cumhurbaşkanlığı seçimine Muhammed Mursi başkanlığında girmişti. Mursi bu seçim sonunda cumhurbaşkanı oldu. Mısır 1952 de İngiliz sömürgesinden bağımsızlığını kazandıktan sonra 60 yıldan beri Mısır'a hükmeden eski sistem 2011 kadar devam etti. Ve bu 60 yıllık süre içerisinde Mısır'da hırsızlık, gasp ve Müslüman Kardeşlere üye olanlar hakkında suçsuz yere olan tutuklamalar gerçekleşiyordu. Ancak seçimlerle beraber Mursi'nin kazanmasıyla düzenlemeler ve iyileştirmeler yapılmaya çalışıldı. Ancak bu düzeltme ve iyileştirme bazı kesimler tarafından beğenilmedi. Ve Mursi'nin devam etmesini istemediler. Çünkü eğer devam etseydi 2 tur yani 8 yıl daha cumhurbaşkanı olacaktı. Bu nedenle askeri darbe yaparak bunun önüne geçmeye çalıştılar. Bu darbeye askerler tek başlarına değillerdi onların arkasında Amerika, Avrupa Birliği, Körfez ülkeleri, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Kuveyt gibi ülkeler vardı ve finansal destekte bulundular. Darbe 3 Temmuz 2014 tarihinde gerçekleşti.

- Darbe sonrası meydanlarda yaşananları nasıl değerlendiriyorsunuz? Siz de gösterilerde bulundunuz mu?

Darbeden sonra biz Rabiätül Adeviyye meydanındaydık. Ben orada 40 gün kaldım.

Rabia meydanında o birleşmeyi toplanmayı zorla dağıttılar. Uçaklarla, keskin nişancılarla dağıtmaya çalıştılar. Meydandaki çadırları yaktılar. Yaklaşık 6000 kişi 1 günde saat sabah 6 dan akşam 8'e kadar yaklaşık 14 saatte öldürüldü. Rabia Meydanı ve Nahda Meydanı televizyonda görüldüğü gibi tamamen yakıldı. Kaçan kaçta bildi kaçamayan yakalanıp hapse götürüldü ve şimdiye kadar yaklaşık 50000 tutuklu bulunmaktadır. Bunlarla beraber bu sürece kadar yaklaşık 10000 şehit vardır. Ve benim gibi sürgüne maruz kalan 50000 kişi bulunmaktadır.

- Birçok kişi gözaltına alındı. Mahkemenin aldığı bu kararları ve toplu idam kararlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Tabi bu kadar insanı öldürüldükten sonra mahkeme yoluyla davalar açıldı. Ve bu mahkemeler askere tabi oldukları için onların lehine karar veriyorlardı. Mesela benim ve 683 kişinin idam kararı sadece 10 dakika da verildi. Bu 683 kişiden şu an 120 kişi hapiste bulunmaktadır, diğerleri ise sürgün edildi. Bununla beraber 529 kişiye de idam kararı verildi.

- Toplu verilen idam kararında gerekçe olarak bir polis memurunu öldürmek ile suçlanmışlardı. Polis memurunun "baltacılar" tarafından öldürüldüğü iddiaları hakkında ne düşünüyorsunuz?

Evet sadece bir polis öldürdükleri iddiasıyla 529 kişiye idam kararı çıktı. Ki kendi yandaşları yani polisler bizim gözümüzün önünde onu öldürdü. Polis hastaneye girdiğinde dedi "onlar sizi öldürmek istemediğim için beni vurdular" dedi. Bu öldüren kimseler Baltacı taraftarları değil Sisi'nin taraftarları asker ve polislerdi. Neden polisler bu kimseyi öldürdüler çünkü bu polis onlar gibi bizi öldürmek istemiyordu. Rabia protestolarının olduğu günde Menya şehrine gittim. Orada büyük bir yürüyüş düzenledik. Biz Menya'da ki polis merkezine giderken bize ateş açtılar. Ve benim arkadaşlarımdan 5 kişiyi öldürdüler. Ve o günde bu polisi öldürdüler çünkü polis memuru onlarla beraber bizi öldürmek istememişti. Ve biz 683 kişi bu polisin öldürülmesiyle ilgili suçlandık. Ve hepimizin hakkında idam kararı verildi. Ve bizden ölen 5 kişi ile ilgili herhangi bir hüküm veya işlem yapılmadı. Ve buna benzer olaylar Mısır'ın her yerinde oldu. Bu askeri ayaklanma bu şekilde devam etti. Evlerimizi yakıp yaktılar ve talan ettiler. Bizi bulmadıkları zaman ya oğul yada eşlerimiz alıyorlardı.

- Darbe sonrası Mısır'da ifade özgürlüğüne yönelik neler yaşandı?

Mursi döneminde herkes fikirlerini özgürce ifade edebilirdi. Mursi'yi lanet eden gazeteciler de oldu fakat hiç kimse hiçbir zaman tutuklanmamıştır. Darbeyle ile durum tamamen değişti. Sisi rejimine karşı konuşanlar tutuklanmaya başlandı. Muhalefete ait tüm kanallar kapatıldı. İstanbul'dan yayın yapan Rabia, Mukammele ve Mısır gibi kanallar kapatıldı. Darbeden sonra Mısır hapis haneye dönüştü. Konuşmak isteyen her kimse tutuklandı, sahip oldukları şirketler kapatıldı ve işlerinden atıldılar.

- Bu süreçte hapis haneler de neler yaşandı? Siz tutuklu olmadınız ancak çevrenizdeki kişilerden tutuklananlar oldu. Onlar neler yaşadı?

Ben Mübarek döneminde hapis hanedeydim. Doğru, hapis hanede olan arkadaşlarım var. Hapis hanede tutuklulara farklı işkence metotları uygulayarak, tutukluları darbe rejimini tanımaları için zorluyorlar. Tutuklular her türlü işkencelere karşı dik duruyorlar. Hatta hapis hanede olan bir kardeşim, dışarıda bulunan insanlar için tutukluların dua ettiklerini söylüyor. Yani, doğru yoldan sapmasınlar, prensiplerden vazgeçirmesinler diye dua ediyorlar. Mohammed Al Biltaci bir ay hapis hanede kaldı. Bu süreci bir bodrumda geçirmiş, ne zaman gece ne zaman gündüz olduğunu hiç bilememiş. Üzeri çıplak bir vaziyette yalnız çamaşır giyebilmiş. Kaldığı süre içerisinde, yere su dökerek uyumasına ve oturmasına engel olmuşlar. Hapis hanelerde uygulanan işkencelerden biri de, tutukluların vücudunda sigara söndürmektir. Bir çok kişi bu muameleye maruz kalmıştır. El Ezher' de okuyan kızlara tecavüz ettiler, ancak sadece o kızlar değil bir çok kadın cinsel istismara uğradı. Sokaklarda eylemlere katılan kişiler, kadın çocuk demeden herkes tutuklanıyor. Hatta 13 yaşındaki çocuklara ölüm cezası verilmiştir. Müslüman Kardeşler'in eski lideri Mahdi Akif 87 yaşında, tutukluluk süresince bir çok hastalığa maruz kaldı. Şu an hala hastanede. Tüm Müslüman Kardeşler liderleri hapis hanelerde işkenceye maruz kalıyor. Ve onların ziyaret hakları da ellerinden alınıyor.

- Mursi'de uzun süre ailesi ve avukatları ile görüştürülmemişti. Şu an bu süreç hala devam ediyor mu?

Hala yakınları ile görüşmesine izin verilmiyor, verilirse bile ziyaret 5 dakika sürüyor ancak demir kafes içerisinde sadece teller arasından gözleri görünebilecek şekilde görüştürülüyorlar.

Mokhtar Al Ashry(Müslüman Kardeşler Siyasi İşler Başkanı)- İstanbul 2015.

“Bilgisayar Mühendisliği Bölümü öğrencisi olan Ömer Mokhtar’ın babasıyım. “Herşey Rabia İçin” sloganı ile meydanlarda bulunmuştur. 26 Ocak 2014 tarihinde arkadaşının cenazesine katılmıştır. Mısır güvenlik güçleri ve “baltacılar” cenazenin bulunduğu alana geldiler. Havai fişek ve ateş açmaları sonucu oğlum gözünden yaralandı. 3 ameliyat geçirdi. 10 Şubat’ta son ameliyatını geçirmesine rağmen gözünün görüp görmeyeceği belli değil. Ameliyattan sonra çalıştığı şirkette işine devam etti. 14 Şubat 2014 tarihinde, güvenlik güçlerinin şirkete yaptıkları baskında oğlum ve kuzeni gözaltına alındı. Şirkete ait bütün dökümanlara, malzemelere ve arabasına el koydular. Gözünün rahatsızlığına rağmen “patlayıcı silah taşıdığı ve polise şiddet kullandığı” suçlamaları ile gözaltına alındı. Mahkeme tarafından ilk olarak 3 sene ceza aldı ancak daha sonra 1 yıla düşürüldü. Haksız suçlamalarla göz altına alındı ve cezaevinde olduğu için 1 yıldır okula gidemedi. Ne zaman bırakacaklarına dair ise herhangi bir bilgilendirme yapılmadı. Belki bu süreçten sonra okula da alınmayacaktır. Şu anda Tanta Hapishanesi’nde tutuklu bulunan oğluma işkence yapılmış ve 2 ay boyunca kendisi ile görüşme imkanımız olmamıştır. Aynı süre içerisinde avukatı ile de görüşülmemiştir. Gözünden ameliyatlı olmasına rağmen araba kullandığı ve polisle çatıştığı söylenmiştir. Aralık 2014 tarihinde çıkması gerekirken hala hapishane de tutuklu durumundadır. Şu an ise Şubat 2015 tarihinde çıkacağı söylenmektedir.

Hürriyet ve Adalet Partisi Siyasi İşler Birim başkanlığı görevindeydim. Bu nedenle hakkımda tutuklama olacağını düşündüğüm için, siyasi iltica talebi ile Lübnan’a gitmek istedim. Ancak Mısır’dan giderken tutuklandım. Herhangi bir suç isnat edilmeden 02.04.2014-19.06.2014 tarihleri arasında hapiste kaldım. Daha sonra serbest bırakılmam üzerine Türkiye’ye geldim.”